



2 168

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
Г.И. Бр. 3204

www.unibg.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

ЧАСОПИС ЗА КОМУНАЛНО-СОЦИЈАЛНИ, ПРИВРЕДНИ
И КУЛТУРНИ ЖИВОТ БЕОГРАДА

Бр. 1
Година 53

УРЕДНИК:
Слободан Ж. Видаковић

Јануар
1935 год.

Бр. шв. 207/37
Јануар 1935

Нова Управа Београдске општине, стр.	7
Критички поглед на комуналне финансије наших градова. Слободан Ж. Видаковић, шеф Одељ. за штампу, туризам и културну пропаганду гр. Београда, стр. .	13
Проблеми децје заштите у Београду (5). — Дим. Ј. Стоја- новић, стр.	24
Исхрана београдског радништва (3). — Др. Александар Пе- тровић и д-р Марио Селем, стр.	34
Незапосленост у Београду у зиму и у лето 1934 год. — А. Б. Херенда, стр.	38
Београдски жељезнички чвор. — Инж. Ст. Ракочевић, стр.	44
Губитак притиска у водоводним инсталацијама. — Инж. Бо- жидар Јеремић, инжењер Управе водовода, стр. .	50
ДРУШТВЕНА ХРОНИКА:	
Годишња скупштина Удружења бранилаца Београда, стр.	57
Нови управник града Београда, стр.	60
КЊИГЕ И ПРИЛОЗИ:	
Радничке наднице и намештеничке плате у Београду, стр.	61
Познавање закона, стр.	63
Комуналне вести и белешке, стр.	64



Демајо Самуило, адвокат; Динић Аца, трговац; Доганчић Војислав, столар; Драгичевић Лазар, економ; Драгутиновић Слободан, претседник Удруж. Гост.; Душманић И. Владимир, адвокат; Баковић Светозар, инжињер; Борђевић Милосав, хотелијер; Ђорић Борислав, трговац; Ђурић Михаило, трговац; Живадиновић Божидар, архитект; Живковић Живко, месар; Живковић Јоца, економ; Живковић Миливоје, чин. Народне банке; Живојиновић Танасије, економ; Зрнић Борђе, стаклар; Јовановић Драгослав, судија; Јоргачевић Димитрије, економ; Кара-Радовановић Павле, новинар; Кнежевић Васа, индустријалац; Коен



Г. Влада Илић,
нови претседник града Београда

Менахем, трговац; Костантинковић Живко, инспектор у пензији; Кречић Коста, економ; Лазич Сретен, економ; Лудошан Жива, економ; Марковић С. Милорад, земљорадник; Матић Живко, трговац; Милошевић Драгољуб, абаџија; Др. Милутовац Војислав, лекар; Митровић Момир, трговац; Мозер Бруно, винар. трговац; Николић Михајло, кафеџија; Николић Ђ. Никола, трговац; Огњановић Спасоје, економ; Павићевић Јован, трговац; Панић Живан, економ; Петровић Јован, инжињер; Петровић Коста, економ; Др. Попс Фридрих, адвокат; Пупић Борђе, адвокат; Савковић Илија, адвокат; Сасо Сима, пензионер; Симић Воја, штампар; Смиљковић Михаило, кафеџ.; Сокић Милић, инжињер; Солдатовић Јеша, трговац; Спишић Лав, пензионер; Сретеновић Јоца, пензионер; Старчевић Бранко, трговац; Сте-

фановић Михаило, адвокат; Стојадиновић Драгослав, адвокат; Др. Стојаковић Сава, јавни бележник; Стојановић Радомир, економ; Терзић Петар, трговац; Тодоровић Коста, проф.; Фирт Алберт, електричар; Ђирковић Бранислав, апотекар; Хаџи-Ристић Александар, адвокат; Др. Шаховић Ксенофон, проф. Универзитета; Шуменковић Никола, кафеџија.

II Постављају се за градске већнике града Београда:

Богдановић Добросав, адвокат из Београда; Нешић Милан, професор Универзитета из Београда; Протић Јеремија, помоћник Мин. Финансија у пензији из Београда; Анђелковић Влада, апотекар из Београда; Атанацковић Цветко, економ и бив. претседник Општине Велико-мокролушке; Бајаловић Ђура, архитекта из Београда; Благојевић У. Миливоје, адвокат из Београда; Брандајс Лав, адвокат из Земуна; Др. Шаховић Ксенофон, професор Универзитета; Вучковић Боривоје, инжињер из Београда; Гавриловић Јован, трговац из Београда; Гиновић Крста, месар из Београда; Гођевац Љуба, индустријалац из Београда; Грбовић Борђе, извозник из Београда; Дамњан Крста, економ и бивши претседник општине из Овче; Динић Аца, трговац из Београда; Драгичевић Лазар, економ из Бежаније; Драгутиновић Слободан, претседник удружења гостионичара из Земуна; Живадиновић Божидар, архитекта из Београда; Живковић Јоца, економ и бив. претседник Општине из Јајинаца; Живојиновић Танасије, економ и бив. претседник општине из Ресника; Жигић Ђура, трговац из Земуна; Здравковић Танасије, трговац из Београда; Зрнић Борђе, стаклар из Земуна; Ивановић Богољуб, кафеџија из Београда; Јевремовић С. Миливоје, апотекар из Београда; Јеремић Мика, Тадијин, из Земуна; Јоргачевић Димитрије, економ и бив. претседник општине из Малог Мокрог Луга; Кара-Радовановић Павле, новинар из Београда; Соломон А. Коен, трг. из Београда; Константиновић Живко, инспектор Министарства у пензији из Београда; Кречић Коста, економ и бив. претседник општине из Кнежевца; Крекић Богдан; Лавадиновић Љуба, трговац из Београда; Лазаревић Добривоје, трговац из Београда; Лазич Сретен, економ и бив. претседник општине из Миријева; Лудошан Жива, економ и бив. претседник општине из Борче; Лукаревић Михајло, трговац из Београда; Сеничић Алимпије, п. пуковник у пензији из Београда; Мирковић Радивоје, управник Студентског дома из Београда; Др. Фридрих Попс, адвокат из Београда; Милојковић Живота; Милутиновић Стеван, дрогериста из Београда; Мишковић Милан, апотекар из Београда; Нешковић Димитрије, рентијер из Београда; Николајевић Душан, књижевник из Београда; Николић Никола, винар из Београда; Новитовић Гојко, кафеџија из Београда; Огњановић Спасоје, економ и

бив. претседник општине из Жаркова; *Панић Живан*, економ и бив. претседник општине из Железника; *Пауновић С. Миодраг*, трговац из Београда; *Петровић Г. Коста*, економ из Земуна; *Попара Ђорђе*, хотелијер из Београда; *Поповић Бранко*, архитекта из Београда; *Др. Поповић Мита*, лекар из Земуна; *Правдић Живко*; *Др. Протић С. Мића*, директор Народне банке из Београда; *Радојловић П. Милош*, инж. из Београда; *Сајферт Никола*, Јакобов, земљоделац из Земуна; *Смиљковић Михајло*, кафеџија и бив. претседник општине из Вишњице; *Сокић Милић*, инж. из Београда; *Спишић Лав*, пензионер из Земуна; *Станковић Милија*, рентијер из Београда; *Др. Станојевић Милорад*, начелник Министарства у пензији из Београда; *Миливоје М. Стефановић*, јувелир из Београда; *Др. Стефановић Светислав*, лекар из Београда; *Др. Стојановић Љуба*, лекар из Београда; *Стојановић Милан*, занатлија из Београда; *Стојановић Радомир*, економ и бив. претседник општине из Кумодража; *Трпковић Ставра*, рентијер из Београда; *Хохнер Давид*, директор банке; *Цветановић Милан*, штампар из Београда; *Крста Савић*, трговац из Београда; *Симић Јован*, инсталатер из Београда; *Миловановић Драгомир*.

5 јануара 1935 год.

у Београду

Министар унутрашњих послова

В. Поповић, с. р.

Пошто је саслушан Указ и решење, приступило се полагању заклетве. Прота г. Миливоје Петровић одржао је пригодан говор. О дужностима, које очекују нову градску управу и честитао им нови високи положај. Пред њим су положили заклетву градски већници православне вероисповести, а затим су се заклели већници католичке и мојсијевске вероисповести.

После већника положио је заклетву нови претседник г. Влада Илић. Г. Милутин Петровић пришао му је и са њим се пољубио.

Говор дотадањег претседника града Београда г. Милутина Петровића

Затим је г. Милутин Петровић одржао следећи говор:

„Господине претседниче, господо већници,

У моменту када сте положили заклетву предамном, када имате да примите дужност од нас, ја вас молим, господо, да ми допустите да вам изјавим у име целе раније Општинске управе нашу најискренију жељу да постигнете још већи успех но што је био наш, да допринесете још више развитку и напретку Београда.

У овом моменту када се прекида линија рада мога и мојих другова, када се ставља тачка једном скоро трогодишњем напору и делању, дужност ми је и као досадашњег претседника и као оног одговорног лица за целокупну комуналну политику у овом трогодишњем периоду да положим јаван рачун о нашем раду.

Ми смо преузели дужност у времену, када је Блаженоупокојени Витешки Краљ Александар I Ујединитељ истакао као дело целокупне администрације, целокупних политичких настојања и акција: Југословенство и интензивна служба Краљу и отаџбини. Када сам добио мандат претседника општине, ја сам кроз цео свој рад имао само тај став, и истицао га и речима и делима.



Нови претседник града Београда г. Влада Илић полагаје заклетву

Није наш рад, господо, био лак. Напротив, он је био веома тежак и мучан. Не само по томе што смо ми затекли једну тешку финансиску ситуацију у Општини, где је половина буџета морала да иде на ануитете и дугове, не само по томе што смо затекли општинске приходе ангажоване за читав низ година, нити пак што је наш рад пао у доба најтеже економске кризе, већ нарочито по томе, што наша политика, није била схватана нити помагана ни тамо где би се могла у првом реду очекивати најактивнија сарадња. Многи и многи лепо план, многа и многа корисна акција разбила се о то неразумевање, разбила се о ону наслеђену психу прошлости, о оне нетолеранције од којих је наш јавни живот патио. Требало је мудре и велике, до у танчине јасне воље почившег Краља, требало је његова дубока вера у наше намере и акције, тре-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

бала је она његова неизмерна љубав према Београду и Београђанима, њиховој будућности, па да се те сметње савладају, те препоне отклоне. Смем отворено да кажем: Само захваљујући почившем Краљу, ми смо могли да радимо са онолико замаха, онолико одушевљења на добро Београда, престонице Југославије, за добро Београђана.

Господо, ми одлазимо са овог места, али одлазимо са једном свешћу, једном гордошћу, да смо своју дужност вршили најсавесније у корист велике будућности Београда. Нема области општинске политике, нема ни једне општинске акције у којој није дат пун напор, унета једна одушевљена акција великих замаха, у којој није дат печат једног периода пуног плодних иницијатива, корисно схваћен.

буду меродавне и одлучујуће за целу општинску политику; који су навикли да Општина треба да буде пуна индугенција за њихове грехове, пуна самарићанске милоште за њихове егоистичке циљеве и потребе.

Наш рад није познавао Београд подељен на класе нити био испуњен ма каквим фаворизирањима ни крајева ни људи. За нас су Пашино Брдо, Булбулдер, Јатаган-Мала, Карабурма, да наведемо само њих, били исто тако проблеми општинске политике као и Кнез Михајлова улица, Дедиње, Теразије. За нас је онај радник који станује у својим или туђим кућерцима периферије био грађанин са исто толико права на стварање Општине, као и онај низ грађана који станује у палатама. Сви су они грађани равних права



Нови градски већници полажу заклетву у свечаној сали Градског већа

Знам, да многи од оних чија су срца и душе биле испуњене прошлошћу, гледали за собом а не испред себе, нису могли да се одушевљавају акцијама и настојањима у којима се имао пред собом само један циљ: добро Београда, и где се није гледало ни на које друге квалитете сем на оне рада, преданости и исправности. Са њима се никада, ни у каквом нити у ситнијем раду, не бих имао наћи на истој линији, а најмање у једном послу где треба да је душа чиста, чело ведро, где треба да је човек слободан од свих предрасуда и притиска прошлости, ма колико иначе та прошлост била драга.

Са мном и мојим радом нису се могли одушевљавати ни они који су навикли да Општину третирају као неку за њих створену институцију, где су њихови интереси чак њихове жеље, требале да

и једнаких дужности према Београду. Чак сам увек мислио и тако мислим и данас, да једна заједница, има увек више дужности према малима, слабима и нејакима, него ли према онима, који се и сами могу помоћи. За то и такво схватање, за такав рад ја сам наишао на потпуно разумевање код Краља Александра, и одатле је пошао низ плодних иницијатива у том правцу. Ми смо сматрали да морамо да избегнемо све што би и иначе тешку економску ситуацију грађана отежало. Можда су многе ствари изостале које су биле потребне, али чије би подмиривање изазвало нове терете за грађане, нове дугове. Али зато из оних редовних сретстава чињени су сви напори, да се постигне што већи резултат, са што мање ангажовања сретстава Општине; рађено је најинтересније и на материјалном, културном и естетском уздицању Београда.

Ми смо наш рад завршили. Ви сада имате да га наставите. Али, без повреде скромности, смем да изјавим отворено:

Са овога места које сам са пуно љубави, самопрегоревања и части заузимао, силазим свестан, да сам своју дужност вршио најсавесније, да никада ни једног тренутка нисам изгубио из вида идеал социјалне правде и љубави за све грађане, за све редове и све крајеве Београда. Гесло целогa мога рада било је радити предано и несебично за добро Београда и Београђана. Одлазим задовољан као војник са фронта, свестан да сам радио по свом најбољем умењу и схватању, и да ми никад, оно што је за Београд, његову будућност било добро, није било тешко.

Ја благодарим члановима Суда и већницима као искреним сарадницима, и нека буду уверени да наш рад није остао без резултата и то добрих. Благодарим најсрдачније свима општинским чиновницима и службеницима што су и они својим савесним и марљивим вршењем дужности допринели у знатној мери остварењу нашега програма комуналне политике. На растанку нека наша срца буду испуњена једном великом захвалношћу покојном Краљу Александру Ујединитељу, нека му и сада узвикнемо: Слава Му! (Слава Му!..)

Као што смо служили увек верно и непоколебљиво Краља и отаџину, ми и сада остајемо верни и непоколебљиво одани Краљу Петру II.

Нека наш узвик и при растанку са Општином буде као и онда кад смо примили дужност. Живео Краљ Петар II! Живела Југославија! Живео Београд и Београђани!"

Када је завршио свој говор, г. Милутин Петровић замолио је новог председника г. Владу Илића да заузме претседничко место.

Говор новог председника града Београда г. Владе Илића

Заузимајући претседничко место уз једнодушан аплауз из сале и са галерија, председник г. Влада Илић одржао је пред градским већницима и претставницима београдског грађанства, као и представницима јавности, следећи свој први претседнички говор:

„Господине претседниче, ја Вам срдечно захваљујем на изговореним речима и жељама упућеним мени као Вашем наследнику и новој господи већницима. Ви сте одиста показали свима Београђанима, а пре свега нама који примамо од Вас и од досадашњих градских већника ову нашу драгу Општину, колико треба улагати љубави и добре воље за напредак и благостање Београда, и зато Вам Београд,

а са Београдом и сви ми овде присутни морамо бити захвални.

Пре почетка сваког нашег рада упућујемо наше топле молитве Богу за покој и мир души Највећег сина наше земље, првог грађанина наше Престонице кога нам злочиначка рука отрже — Нашега Блаженочившег Краља Александра Првог Ујединитеља.

Нека неколико тренутака ћутања у овоме Дому претставништва Београда потврде још једном сву величину бола и уцвелености Престонице за љубљеним Краљем, чији ће нам завет свагда лебдети пред очима. Чуваћемо Југославију! (Чује се громак и једнодушан поклич: „Чуваћемо је“).

У погледу конкретног и детаљног програма нашега будућег рада за сад је немогуће ишта рећи, односно све што би се рекло било би површно, било би недовољно основано. Пре сваког програма мора се прво објективно установити стање у коме се наша Општина, њени разгранати послови и њена многобројна предузећа налазе; затим, треба јасно поставити проблеме који траже своје решење, па се тек онда може установити програм рада, а то значи решења постављених проблема, и прионити њиховом извођењу.

То је по моме мишљењу, а и по моме досадашњем искуству, једини пут који води успеху. Њему се може на први поглед замерити само једно, а то је да је дуг. Међутим, ми ћемо се потрудити и у томе ћемо и успети, да га знатно скратимо. Ми ћемо одмах прионити послу и ми се надамо да ћемо га, поред све његове замашности и сложености што брже свршити.

Овај мој оптимизам има свог реалног основа. Наше ново Градско веће даје ми за то пуно разлога. У њему се налазе не само већници, који су већ раније заузимали исте положаје, него и личности које су заузимали највише положаје у овој Општини, а који као такви одлично познају не само нашу Општину и њене проблеме, него и целокупну комуналну политику. Што се тиче господe који су сада први пут већници града Београда за њих сам уверен да имају и љубави и добре воље за посао који их чека, и да ће и они такође бити моји одлични сарадници у изграђивању лепше будућности наше Престонице, која је главни привредни и културни центар.

Затим ја желим да најинтимније сарађујемо са нашим коморама по свима питањима наше комуналне политике, а у првом реду по привредним питањима, подразумевајући овде и питања општинских финансија и општинских предузећа. Јер и ми се морамо руководити оним је-



WWW.UNILIB.RS

дино исправним принципом који је обележен у декларацији Краљевске владе од 3 текућег месеца, речима: „Напредак јавних финансија зависи од напретка приватних финансија.” „То је, уверен сам, једини пут да се ублажи доста тешко данашње економско стање доброг дела радног београдског народа.

Међутим све напред речено зависи у највећој мери од поверења која нам и у будуће буду указивали меродавни фактори. Њиховим високим поверењем ми смо дошли на ова места. То драгоцене поверење ми ћемо радом у пуној мери да оправдамо.

Нешто после 12 часова ова свечана седница Градског већа закључена је.

*

Нови Претседник града Београда г. Влада Илић рођен је у Власотинцима 1882 године. Средњешколско образовање добио је у Србији, а затим је учио и завршио трговачку академију у Бечу. Завршивши ову стручну школу, претседник г. Влада Илић специјализирао се у текстилној струци и завршио стручну текстилну школу у Ахену.

Из иностранства, доневши одлично стручно знање, вратио се у Лесковац и одмах по-



Нови претседник града Београда г. Влада Илић прима дужност од дотадашњег претседника г. Милутина Петровића

Наш рад биће руковођен двама главним начелима. Прво да ће ратни мученик и херој са обала Саве и Дунава, наш Београд, остати за увек центар Југословенства, из кога ће зрачити југословенска идеологија, и друго, да сва наша настојања, сав наш труд имају за циљ што угоднији и лакши живот Београђана. Један напредан Београд и један Београд чији ће грађани живети под бољим условима биће још достојнији да буде престоница Сина нашег Великог Краља.

Живео Његово Величанство Краљ Петар III! Живео Краљевски Дом! Живели Београђани!”

Већници и публика прихватили су једнодушно узвике Њ. В. Краљу Петру II и Краљевском Дому.

Бивши претседник г. Милутин Петровић и нови претседник г. Влада Илић пољубили су се, док су сала и галерије бурно пљескале.

чео да ради, најпре код својих родитеља. Доцније, користећи се својим знањем и искуством, као и одлучном вољом и личним прегалаштвом, долази у Београд, где 1907 године оснива познату текстилну фабрику.

Водећи своје индустриско предузеће са успехом дуги низ година, г. Влада Илић запажен је својом спремом, способношћу и агилношћу не само у привредним круговима, са којима је пословно долазио у везу, него и у престоничком друштву, и међу малим народом, кога је задужио, нарочито сиротињу, установљавањем више хуманих и просветних установа, које је основао или помогао да се оснују као н.пр. обданиште за радничку децу, основну школу итд.

Г. Влада Илић је претседник Индустијске коморе и члан управе многих београдских угледних, хуманих и патриотских друштава.



Слободан Ж. Видаковић,

шеф Одељка за штампу, туризам и
културну пропаганду гр. Београда

Критички поглед на комуналне финансије наших градова

— Анализа градских расхода према статистичким подацима Савеза градова —

И овакав какав је нови Закон о градским општинама (а он има пуно врло добрих, унификативних одредаба, али и пуно слабих, скоро немогућих прописа*) — не може се са пуним ефектом применити у живот све док се не донесе Закон о комуналним финансијама. Садашње, важеће одредбе Закона о градским општинама о комуналним финансијама непотпуне су исто толико колико и штуре одредбе о правој социјалној политици општине или, колико су неправичне одредбе о ништењу законито стечених права градских службеника, на којима почивају све општине у нашој држави!... Самоуправним финансијама није још посвећен специјалан закон, као што то мора да буде, него су оне нормиране са неколико непотпуних**) и у већини реакционарних одредаба у VII глави Закона о градским општинама (§§ 113—129).

Уместо да су нормирани савремени принципи социјално-правичних извора комуналних прихода и рационалне поделе градских расхода, — кроз Закон се оживотворило једно јако наглашено и бирократизирано финансиско туторство надзорних власти над комуналним финансијама градских општина. Међутим, тежње градова за финансиском аутономијом напредне су, либералне и социјално праведне; оне се огледају у неокрњеном праву градова да сами изналазе своје финансиске изворе, да се сами старају о својој комуналној заједници, да у несметаном финансиском полету своје муниципије не буду ометани ни игноранцијом једних, ни бирократиз-

мом других! Још тачније речено, они траже кроз свој земаљски Савез, као врховни комунални форум, Закон о комуналним финансијама, који ће учинити једнообразном не само финансиску акцију општине него и финансиски надзор државе!

Финансиска пракса наших градова постала је у већини немогућа, стереотипна и примитивна. Расподела расхода, како се данас врши у већем броју наших градова, одговарала је времену од пре 50 година, када су српске градске општине имале само незнатне санитарне дужности, регрутно-гласачке спискове и — пелцовање деце...

„У исто тако нездравом стању налазе се и градски приходи по својим облицима... Али не треба се чудити овом несређеном стању финансија многих наших градова, као и многобројним жељама тих градова, које су најчешће умесне, али каткад и неостварљиве. Финансиско стање код већине наших градова је тешко, понегде и критично. У истраживању нових финансиских путева и нових оријентација губи се због тога врло често компас. Понекад се збуњено и не схвата суштина самога проблема. Један од тих момента лутања био је и захтев многих градских општина да се одозго, од стране самог Министра финансија, октроише нека врста општег, шематизираниог буџетирања, једнообразног за све градске општине. И око тога су пре неког времена данима ломљена копча, а технички системи и шеме најдетаљније проучавани. Ако је та тежња само у техничкој страни буџета — онда је шематизирање његово могуће, али је то у овој тешкој ситуацији безначајно, јер се техничким решењем проблема начина буџетирања не решава и сам финансиски проблем. Међутим, финансиска шематизација (и облика прихода и врсти расхода) апсолутно је немогућа и неизводљива. Законом о комуналним финансијама морају се прописати опште линије у изналажењу социјално што праведнијих извора прихода и исто тако правичној и рационал-

*) Види о томе н.пр. чланак г. Д-р Рад. Белића у „Београдским општинским новинама”, број 9 за 1934 годину.

**) У тим одредбама нормирани су у главном само ови детаљи од општег карактера или другостепеног значаја: општи прописи о заштити основне имовине града, одредбе о зајмовима и техничкој страни буџетирања, о одобравању истог од надзорних власти, о дванаестинама; о завршном рачуну; три релативно добра члана о градским привредним предузећима и, најзад, о праву егзекутивне наплате градских дажбина!

ној подели расхода — али се не може ући у таксативно набрајање ни свих облика прихода*), ни свих врста расхода. Детаљно шематизирање комуналних финансија под условима дијаметрално различитих локалних привредних прилика и односа, апсолутно је немогуће, а могуће је, и нужно је да се што пре Законом о комуналним финансијама у главним линијама пропишу и одреде путеви**) и границе комуналног финансирања, да се обележи природа основних комуналних извора и да се онемогући сваки покушај да комуналне финансије буду социјално неправедне и реакционарне. То је довољно. Детаљисања треба оставити самоуправи града, њеном слободном полету, увиђавности и њеном најбољем познавању својих локалних прилика...

Међутим, у отсуству праве и нормиране градске финансиске самоуправе, надзорне власти, бановинске, као и централне, суверено преиначују или цензорски бришу поједине буџетске позиције! И ту нема строгог законског критериума. Често пута што се једном граду допушта, то се другом најстрожије касира! Ту, најзад, није кривица до тих органа надзорних власти, јер они једино тако и могу да раде када немају прецизних законских норми на основу којих би базирали свој рад.

„Морамо објективно признати да ни самом Министарству финансија, (чије Одељење за буџете са Отсеком за самоуправне финансије увек показује похвалну предусретљивост како према градским општинама, тако и према Савезу градова и његовим претставницима) није лако при одобравању градских буџета, кад се уопште још ни до данас не располаже тим основним начелима са којих би се у оваквим случајевима требало полазити. Градови се жале, понекад уистини депласирано, али најчешће оправдано, да им се од стране надзорних власти кочи финансиска самоуправа, па чак да се у појединим случајевима неједнако и поступа. За то често неједнако поступање Министарства финансија при одобравању разних облика прихода, тачно је рекао сам претставник министра финансија, на једном ранијем скупу Савеза гра-

дова, да то неједнако поступање доиста постоји, али да оно не потиче из каквог личног расположења, него због тога што многе градске општине већ годинама практикују извесне неправилне или неправичне приходе; док их друге тек уводе. Код првих је то постала већ нека врста традиције, стеченог права; код других тек покушај. Првима је Министарство финансија одобравало тешког срца те неправилности; другима је категорички ништило!

Зар и овај детаљ не говори у прилог хитне потребе једног специјалног Закона о самоуправним финансијама?...

За начелно брисање унесених прогресивних пореза и диференцираних приреза у понеким градским буџетима није ни на једном заједничком скупу претставника Савеза градова и Мин. финансија дато никакво званично објашњење, ма да би то објашњење било драгоцено, те га ми већ одавно тражимо! Када градови захтевају и примају прогресивну порезу, онда се треба упитати, зашто је Министарство брише? Зар Министарство сме да допусти да градови у погледу финансиском буду напреднији од највише државне финансиске институције!?

Прогресивни порез до граница његове реалне изводљивости доклегод он не пређе у фискалну утопију, спада у најсоцијалније општинске пореске облике.

У социјално тешким приликама, као што су данашње, одавно препоручујемо обавезно увођење специјалног социјалног приреза за неупослене, на бази, коју смо предлагали још на прошлогодишњем Конгресу Савеза градова.*) И коликогод нас радује прогресиван

*) Пошто се тачно утврди број градске неупослене радне снаге, потребно је да се живо и без одлагања приступи помагању њеном. Место досадашње хуманитарне политике, која неупослене раднике снижава на ниво просјака, а овом дужном социјалном помагању неупослених грађана даје карактер милостиње, треба усвојити принцип конструктивног помагања. Једном хитно изведеном мобилизацијом свих расположивих финансиских средства за овај циљ и свих умних и физичких снага, потребних за извођење социјално-комуналног плана — треба приступити формирању великог градског фонда за борбу противу неупослености путем јавних радова.

На које материјалне изворе може да рачуна тај градски фонд? — На пример, на следеће:

- а) буџетске кредите, које се морају предвидети овогодишњим буџетом у износу најмање од 10% целокупних расхода;
- б) доцније употребе и кредита из непредвиђених расхода и делом разних за данашње прилике депласираних буџетских позиција (на пр. за репрезентацију, свечаности итд.), а по претходном одобрењу таквих бирмана;
- в) обавезном концентрацијом свих хуманих фондова и локалних друштава;
- г) специјалном помоћи Министарства социјалне политике;
- д) сталном државном дотацијом;
- ђ) увођењем у свима већим градовима социјалног прогресивног пореза или приреза за борбу против

*) Могу ли се таксативно изједначити сви комунални приходи када:

Сплит на пр. има рибарење и разне индустрије специјалних приморских артикала; Дубровник — туризам; Охрид са Стругом има своје пастрмке и јегуље; Скопље и Велес опијумски катран; Куманово има своје жито; босански градови шуме; многи словеначки градови имају добро изведену електрификацију и рђаво изведену — трошарину! Затим, словеначки градови имају добро постављену локалну индустрију; Далмација има вино у цистернама, док Црна Гора и Херцеговина — кишицу у цистернама! итд., итд.?

**) Види о питању реформе комуналних финансија детаљније у нашој студији „За комунални препорођај“ — 1932 год.

смиао многих наших градова (на пр. Бјеловара, Осиека, Загеба, Сарајева, итд.), који су похвално увели овај неоспорно ефикасан извор прихода за сузбијање неупослености и помагања неупослених грађана, толико нас више чуде оне градске општине — а на првом месту Београдска — које овај предлог о социјалном прирезу за неупослене нису узеле ни у јавно разматрање, већ су се и даље задржале на просјачењу „добровољних при-

неупослености, са ослобођењем неопходног минимума за живот.

Прогресивни порез, поред осталих наведених средстава, има да буде један од најефикаснијих и најправичнијих мера у овој социјалној акцији.

Затим, даље:

е) евентуалним дугорочним зајмом на подлози хипотеке за јавне инвестиционе радове.

Међутим, сва ова мобилизација противу неупослености неће бити ни довољна, ни ефикасна, ако се поступи по онема застареломе и традиционалном начину поделе помоћи, по коме се дневно или недељно издаје извесна сума новаца неупосленом радном грађанству и њиховим породицама. И градови богате Енглеске и других европских, као и америчких држава, већ осећају сву неподношљивост оваквог помагања неупослених. Када неупосленост добије циновске размере и као поплава се излије преко обала могућности — онда је велико питање како ће се и одакле плаћати и упослени, а камоли издржавати неупослене армије радног, бедом избезумљеног света!

Зато смо одувек браниоци комбинованог система и у овој области социјалне интервенције: трећину прикупљене помоћи треба издавати породицама неупослених, као и оним радницима који трпе трајан или временски инвалидитет; и то у облику хране, дрва и стана. *За све остале неупослене грађане отворити корисне и продуктивне општинске радове, постављене на широкој и планској линији.*

Разуме се, да у великом програму општекорисних јавних радова треба изабрати оне који су по својој природи финансиски продуктивни.

А продуктивни су на пр. овакви послови и расходи:

I. Подизање путева (уз завођење цестаринског пореза, са ослобођењем тајига и воловских кола);

II. Подизање јевтиних, радничких и сиротињских станова за издавање (увођење станбеног грађевинског фонда, на бази, поред осталог, и комуналне најамне порезе за *скупе и луксузне станове*);

III. Отварање свих тржишних установа, продукционих и трговачких, за регулисање тржишних цена (фабрика хлеба, млекара, градских економија итд.).

IV. Радови на електрификацији итд.

Градске општинске управе дужне су да у споразуму са градским већем и претставницима сталешких комора, израде прецизан радни програм својих најактуелнијих дужности из области социјално-комуналне политике, па да у вези са градским фондом за помоћ неупосленима изаберу оне општинске радове, који су у даном моменту и према локалним приликама најпотребнији, најкориснији и најрентабилнији.

Овакви јавни радови пружили би добрим делом рада неупосленом грађанству; а фонду за сузбијање неупослености осигурали би нове приходе и продуктивне финансиске изворе, као на пр. од кирија малих станова и експлоатације других поменутих радова, као општинска тржишна предузећа итд.

Детаљније о томе види у изводу нашег конгресног предавања — реферата о „најактуелнијим социјалним дужностима наших градова“ — „Београдске општинске новине“, бр. 10 за 1933 год.

лога” и систему бедног филантропско-хуманитарног помагања неупослених!...

Комуналне финансије треба реформисати не само у погледу њихове аутономије, него и у изналагању социјално праведних прихода и социјално продуктивних расхода.

Буџети треба да буду јасна слика муниципалних радних програма. Они морају најречитије да изражавају, да су градске општине по превасходству установе за социјално-комуналну акцију у корист широких радних маса, а тек на другом месту административне јединице за послове из пренесеног делокруга!

И због свега овога вапијућа је потреба да се што пре донесе Закон о самоуправним финансијама. Њиме се мора признати градским општинама финансиска самоуправа. То бар није никакав опасан експеримент, већ једно основно правило, створено на бази дуготрајних искустава. Нека Закон постави опште директиве, тачне и прецизне смернице, а детаље нека остави градској самоуправи. Финансиска аутономија без претходних смерница и директива законских — то је нож са две оштрице. У данашњим привредним приликама она може да се извргне у реакционарни финансиски анархизам!... Зато, без извесних прогресивних и начелних ограничења она се не сме узаконити. Ко, у овоме хаосу од схватања и оријентација, сме да остави општинским управама да суверено решавају о потреби извођења комунално-социјалних програма и о стварању довољне финансиске основе за њихово реализовање?! Јер, док би већина напредних градских управа давала скоро три четвртине својих кредита за подизање социјалног и културног благостања својих грађана, дотле би друге општинске управе, назадне или политички скучене, одбијале да даду чак и педесети део за комунално-социјалну политику своје општине!...

Зато и овом приликом пледирамо да се комунална финансиска аутономија треба да схвати *реално* а не *догматички*. Није конструктивна аутономија то, када законодавац равнодушно оставља општини да она суверено, без икаквих претходних начелних и озаконених директива, решава о својој финансиској програму! Под теретом данашњице једино корисна комунална финансиска самоуправа може да буде у томе, да Закон постави облигаторне дужности градским општинама у погледу извођења једног широког комуналног, социјалног и културног програма, а градским управама да се остави, да на бази социјално напредних оптерећења изнађу финансиску основу за њихово реализовање!

Можда ће доћи време када ова законска директива неће уопште бити потребна. Тада

не напредни елементи свих градских општина давати тон својој комуналној политици. Али док то време не дође — ове напредне рестрикције финансиске самоуправе градских општина потребне су баш у име њихове сопствене културе, полета и социјалног прогреса!

Као што пуна, ненормирана и без претходних смерница финансиска аутономија није у ове дане препоручљива, јер може да се извргне у социјално реакционарни инструмент конзервативне мањине, тако је још мање допадљива и корисна данашња ропска зависност градских општина од надзорних власти и црвене цензорске писаљке њихових органа!

Надлежни органи надзорних власти — који су иначе у већини наши одлични и високи финансиски стручњаци — нити познају, нити могу да знају живот сваког града по његовој динамичкој и његовој потреби и животнај стемљењу!... Једино сами градови, кроз своје комуналне управе и нико више, могу знати колико им и у којим сразмерама шта треба, и на коју финансијску основицу могу да те потребе поставе и остваре!...

Зато, ако су предвиђени финансиски извори градске општине социјално праведни и напредни, надзорна власт има да их прими, не упуштајући се у детаље, које и онако не може њен орган да познаје боље од — локалне градске управе!...

То би била здрава финансиска самоуправа...

Међутим, досадашњим се радом често одлазило у нонсенс! Кад би се покупили градски буџети за десетак задњих година и компаративно проучиле примедбе надзорних власти, добио би се овај закључак: *да надзорна финансиска власт има само један циљ — да општине не оптерете много грађане!* Све друго долази на споредније место!... Међутим, није зло у великом буџету, у великом оптерећењу грађана, него је зло у несоцијалној и неправичној подели, како комуналних терета, тако и комуналних расхода.

А у ово питање надзорна власт, па ни највиша финансиска институција — Министарство финансија — не улази, јер је оно, бар све досада, било изван њихове компетенције!

У својим ранијим студијама,* као и чланцима, штампаним у „Београдским општинским новинама**” и „Савременој општини”,

* Види књигу: „Наши социјални проблеми”, одељак о комуналним финансијама, (издање Геце Кона 1932 г.).

** (види часопис „Б. О. Н.” стр. 1167 за 1931 г. и стр. 629 за год. 1933).

ми смо пружили низ конкретних предлога за реформу комуналних финансија, као и за основу тог неопходног Закона о комуналним финансијама.

Овога пута жеља је наша да кроз анализе приложених најновијих статистичких података секретаријата Савеза градова, који су најтачније прикупљани и ових дана брижљиво сређени — само покажемо сву нерационалност и социјалну неправичност досадашњих комуналних финансија апсолутне већине наших градова, односно, да покажемо сву прешност доношења једног савременог, социјално-правичног и напредног Закона о комуналним финансијама.

I

Анализа расхода наших градова

Пошто желимо да се у другом делу овога написа дуже задржимо на анализи прихода градских општина, то ћемо се сада задржати само на анализи расхода градских општина, служећи се системом поделе расхода по главним гранама намене, коју је успешно стандардизирао главни секретаријат Савеза градова у својим статистичким извештајима.

Маколико да је данашња општа економска криза узела ужасне размере, ипак се рационалном применом продуктивних и праведних финансиских извора може да обезбеди нормалан рад градских општина на извођењу једног широког комунално-социјалног програма.

Међутим, колико су још нерационални и несоцијални расходи чак и оних градских општина, које су иначе у току последње деценије учиниле гигантске кораке у својој развојној и унапређењу, види се најбоље из доње табеле, у којој смо пружили анализу комуналних расхода само градова са преко 20.000 становника, а расходе осталих, мањих градова, пружамо у просечним цифрама, по Београдским новинама.

Ма да има врло напредних малих градова, где је смисао за комунално-социјалну политику врло снажна и експанзивна, ипак многе наше мале градске општине нису чак ни предвиђале позиције расхода за социјалну акцију, јер према стању свога буџета, (кога су последњих година преоптеретили административни трошкови за државне послове пренесеног делокруга), те мале градске општине уистини нису ни могле, и поред најбоље воље, да се посвете својим основним социјалним дужностима!

Нажалост, услед ограниченог простора ми се морамо задржати на детаљној анализи расхода само великих градова (са преко 20.000 становника):

АНАЛИЗА РАСХОДА НАШИХ ГРАДОВА (са преко 20.000 становника)

ПО ВРСТИ И НАМЕНИ РАСХОДА
(према службеним статистичким подацима Секретаријата Савеза градова)

Име града	Лични расходи	Канцелар- ски (админис- тратив.)	Лична и имовинска безбед- ност	Народна просвета	Општата и камате	Грађевин- ство	Пољопрн- ства	Народно здравље	Социјално старање свих вр- ста	Култ. прокат, театр, глумач. и заната	Градска припада	Градска предузета	Сви остали расходи	Сви мате- ријални расходи	Лични и ма- теријални (укупно)
1) Београд	101,716.696	3,632.340	4,840.020	9,788.771	91,273.944	34,430.320	174.000	6,385.460	5,159.090	1,505.682	3,819.880	58,002.700	18,884.869	237,897.086	339,613.782
2) Бања Лука	2,327.059	154.240	234.306	408.300	3,920.000	730.130	—	268.900	106.600	185.420	90.550	1,485.250	1,071.923	8,655.619	10,982.678
3) Битољ	2,667.600	536.000	297.361	806.977	—	511.000	40.000	310.000	293.000	59.260	90.000	—	315.356	3,258.954	5,926.554
4) В. Кикинда	3,695.715	175.000	476.075	584.529	—	222.000	66.758	274.901	488.795	94.900	330.053	10.000	1,896.579	4,619.593	8,315.308
5) Вршац	4,675.640	365.270	184.630	345.950	394.740	582.500	474.028	548.550	228.910	10.600	650.700	2,596.770	583.236	6,915.884	11,591.524
6) Дубровник	3,193.802	226.000	305.151	747.900	1,462.593	1,190.750	23.736	378.403	458.600	229.200	410.500	2,460.000	1,399.000	9,291.833	12,485.635
7) Загреб	39,812.069	3,873.850	6,502.075	5,633.247	19,581.839	36,793.624	370.400	7,364.328	11,570.216	512.600	7,749.154	91,412.391	12,186.620	203,550.944	243,363.013
8) Карловац	4,982.913	525.418	226.591	1,074.738	1,841.986	1,544.422	264.562	281.701	797.121	5.500	267.284	2,355.014	161.471	9,345.808	14,328.721
9) Крагујевац	2,404.974	178.200	127.775	625.304	430.000	1,210.000	102.999	165.256	200.000	89.500	114.040	1,144.000	946.722	5,333.794	7,738.768
10) Лубљана	17,688.657	2,081.913	1,947.214	1,452.218	17,414.138	13,913.466	—	1,204.495	9,254.293	8,234.508	2,607.560	18,937.256	300.976	77,348.037	95,036.694
11) Марибор	6,707.687	416.000	617.277	1,025.844	9,545.984	8,404.445	—	75.800	2,513.468	182.100	1,203.727	30,143.294	756.255	54,884.194	61,591.881
12) Мостар	3,144.295	254.000	299.140	330.200	146.120	1,769.750	72.000	65.800	439.400	41.000	80.000	1,818.850	204.000	5,520.260	8,664.555
13) Ниш	5,030.008	342.000	385.500	1,381.080	5,416.796	1,144.000	—	535.500	247.800	94.170	234.400	1,795.000	2,123.841	13,700.087	18,730.095
14) Нови Сад	8,004.810	506.116	1,394.376	3,231.821	1,719.964	6,971.878	680.539	1,424.947	704.015	315.930	921.203	1,084.987	1,858.809	20,814.645	28,819.455
15) Осиек	13,157.161	1,131.100	605.740	1,129.274	8,749.142	2,565.409	93.901	961.115	1,809.549	35.000	1,531.064	3,372.545	155.000	22,138.839	35,296.000
16) Пачево	3,428.232	515.968	539.585	565.830	58.834	1,898.714	220.262	104.410	663.823	134.760	389.102	1,001.930	76.000	6,169.218	9,597.450
17) Сарајево	10,796.268	914.500	4,335.000	1,750.000	2,970.000	6,527.251	51.000	1,059.000	2,338.500	385.000	528.000	587.000	539.530	21,984.781	32,781.049
18) Сента	5,395.513	417.150	134.635	556.630	535.828	706.500	259.623	349.340	391.500	99.000	204.057	142.000	1,022.401	4,818.704	10,214.217
19) Скопље	6,529.630	508.000	1,000.800	2,067.176	2,046.650	1,516.000	294.000	866.000	628.000	212.000	310.000	6,485.000	750.000	16,693.606	23,213.286
20) Сомбор	6,484.279	206.500	83.663	360.675	1,034.700	2,038.435	44.100	221.054	235.980	16.410	932.000	2,438.991	866.850	8,529.358	15,013.637
21) Сплит	6,464.471	568.000	737.520	1,203.583	8,608.930	3,484.500	292.500	752.990	877.500	139.000	1,287.253	6,505.955	1,219.282	24,720.162	31,184.633
22) Суботица	16,172.365	1,260.061	511.480	2,685.840	3,484.500	4,920.900	3,150.170	778.700	637.320	182.420	—	144.130	665.500	18,421.021	34,593.886
23) Сушак	3,357.060	520.640	582.500	406.273	2,152.394	4,299.500	97.000	844.400	986.400	50.500	4,317.463	14,595.080	140.634	28,928.846	32,349.906
24) Шибеник	2,145.295	249.260	132.200	759.635	711.600	504.700	28.200	373.100	254.000	16.700	241.425	165.000	2,728.000	6,163.860	8,309.155

Из овог табеларног прегледа расхода видимо на први поглед ове основне и неповољне карактеристике комуналних расхода наших главнијих градова:

I — Лични расходи уистини заузимају превелики проценат од укупних расхода, и крећу се око 27% од целокупног расхода градских општина.

Ово не долази услед неког особеног наградивања градских службеника — јер је апсолутна већина истих недовољно и мизерно плаћена — него услед нерационалне градске администрације, услед претрпаности сувишним особљем које је ушло у градску службу, по уобичајеном веровању да је општина азил за све политичко-партизанске пријатеље! Говоримо отворено! Поједине наше градске општине, а на првом месту Београдска, нису могле да се одупру навали непотребног чиновништва и кроз капицик личних веза, из политичких атара или рођачких севапа, ушле су у службу многих наших градских општина читаве армије сувишног и прекобројног чиновништва, које у већини — што је најжалосније, по неком праву наслеђа и мирне савести, прави од своје службе синекуре, од општинске имовине апанаже и редовно: не ради, не долази у канцеларију, а и у колико дође — цинизмом, игнорацијом и саботажом само смета правилном раду оних савесних службеника, који свој посао врше са идеализмом и преданошћу!

Огромну опасност претставља ова очита и скоро легализована неправда о плаћеном вераду једних и бездушној експлоатацији других, и прети да једног дана изазове код најсавеснијег чиновништва неминовну радну депресију и свако одсуство даље иницијативе и полета, тако потребног у свима врстама комунално-социјалне акције!

По правилу, лични расходи не смеју превазићи више од 20% целокупних расхода, али они имају бити распоређени искључиво на оне службенике који стварно раде! Објективности ради, мора се овде имати у виду још један факат: уколико је градска општина на неразвијенијем ступњу своје делатности, са мањим стварним програмом социјално-комуналне политике, без кредита за обилнију грађевинско-урбанистичку делатност и инвестициону радиност, сведена у главном на административно-управну канцеларију утолико проценат личних издатака расте према осталим расходима... А ово нарочито долази до пуног изражаја у данима кризе, када се неразумно све редуцира, а комунална акција своди на мизерно животарење комуналне администрације!...

Интересантан је просечни процентуелни однос личних расхода према осталим расходима градова, у групама, по бановинама. Најнижи је проценат личних расхода код градова Дравске бановине (16,07% од свих расхода) и ако су тамо радни службеници

најбоље плаћени. Затим долазе градови Савске бановине (21,74%), Врбаске и Зетске (23,04%); Приморске (24,37%); Моравске (29,38%); градови Управе Београда (29,74%); Вардарске бановине (32,37%); Дринске (34,97%) и Дунавске (41,01%).

Лични расходи односе просечно највиши проценат у Дунавској бановини, где н. пр. град Сента даје на личне расходе 52,8% од свих својих расхода (5,395.513 дин. према 10,214.217 дин.). Исто тако прелазе лични расходи 50% н. пр. у Белој Цркви, Сремској Митровици, а скоро 50% чине и у многим другим градовима као н. пр. Старој Кањижи, Суботици и т. д.

II — Канцеларијски (уредски) расходи нису превелики, у овом нашем табеларном општем прегледу, али они се асимилирају и у осталим врстама расхода, пошто скоро свака од њих има своје одвојене административне расходе, те је зато укупан збир административних расхода стварно много већи. Зато, док се овде они крећу од 1,26% до 3,25%, дотле смо ми једном анкетом Отправништва послова Савеза градова стврдили да су они износили*) за 1931 г. просечно 4,8% у великим градовима (49,735.077 дин.), а 11,1% у малим градовима и варошима (дин. 85,909.918).

Буџети градских општина треба да буду јасна слика комунално-социјалних радних програма. Код нас је обрнуто. Из анализе многих градских буџета видимо страшну аномалију, да на издржавање општинских администрација и послова општина као политичких експозитура тј., на издатке на општинске канцеларије, персоналне расходе, канцеларијске потребе и на личну и имовну безбедност, дају наши градови од 36% до 54% свих својих расхода!

III — На само издржавање личне и имовинске безбедности — које би у потпуности требало да буде субвенционирано од државе — дају наши градови исто онолико, колико дају на целокупну социјалну политику, од заштите деце, па преко помагања неуспешних радника, до издржавања домова за старе и изнемогле грађане! Једино што је утешно, то је да расходи за издржавање личне и имовинске безбедности опадају. На пр. док су у 1932 г. износили 3,09% (40,044.248 дин.) од целокупних расхода, они су у 1933 г. пали на 2,51% (31,952.198 дин.) од свих расхода. Највеће суме за издржавање личне и имовне безбедности дају градови Дринске бановине (10,29% од укупних расхода).

*) Ова разлика између података за 1931 г. и 1933 год. можда би могла да говори још и у прилог унапређивања и рационализације наше комуналне администрације или — у знак општег спровођења штедње на канцеларијском материјалу!

IV — Народној просвети, уопште школским проблемима, наши градови треба да по-

свете што већу пажњу, јер је проценат неписменог становништва још несразмерно велик. Зато брисање расхода за ове сврхе нема своје оправдање, а нарочито када се то врши у градовима оних бановина где је чак и основна писменост још на врло ниском ступњу (на пр. у Вардарској бановини, где има градова са 70% неписмених грађана, ипак су смањени расходи Вардарских градова за просвету од 10, 732.624 дин. (18.76% од свих расхода) из 1932 г. на 4,013.983 дин. (9.02% од свих расхода) у 1933 г. У истој сразмери смањени су ти расходи и у градовима Врбаске и Дравске бановине, а повишени у градовима Моравске и Зетске бановине.

У — Поратно нерационално задуживање, најчешће краткорочним зајмовима под скупим и шајлочким условима, што је Београд на пр. највише искусио, довело је многе наше градске општине до једне скоро неподношљиве финансиске ситуације, јер има градских општина које преко 40% својих прихода дају на ануитете, отплате и камате. Београдска општина је, на пр. у 1932 г. дала на име ануитета 36.57% (114,362.712 динара) од свих својих расхода, а висина дужне суме смањила се једва са 50,000.000 дин. (1932 г. Београдска општина дуговала је на име зајмова дин. 599,496.712.34, а 1933 г. та се сума спушта на 549,289.820.09 дин.). Све остало појела је камата. Градови Врбаске бановине (нарочито Бања Лука) такође дају велики део својих прихода на ануитете и камате! Тај проценат код њих износи 32.93% од свих расхода! Градови Моравске бановине дају за отплату зајмова и камате 25.12%, Приморске 19.56%, Дравске 16.96%, Зетске 13.39%, а најмање дају градови Дунавске бановине (6.88%), Дринске (7.50%) и Савске (9.76%).

Ми нисмо противници дугорочних и инвестиционих зајмова. На против. Одавно ми подвлачимо да су градске општине уколико више дорасле својим културним и социјалним задацима уколико су еластичније и способније да користе дугорочне инвестиционе зајмове.* Међутим, ни наше велике градске општине, а камоли мале градске општине, нису умеле да схвате улогу дугорочних инвестиционих зајмова у комуналној политици, па, према томе, нису могли ни да их користе. Дугорочним инвестиционим зајмовима учествовало би у подели терета од учињених инвестиција (изградње града, калдрмисање, водовода, канализације, подизање школа и т. д.) више генерација, што је једино правично, јер су подигнуте комуналне и јавне установе општа добра и благодети намењене свима генерацијама, а не само онима које су их подигле. Шта више, принцип апсолутне правичности налаже, да се радна генерација, самим тим што је стварала за потомке, мање опте-

рећује од наследника... Код нас, међутим, у пракси се ради сасвим супротно! Пре свега, здравих дугорочних инвестиционих зајмова код наших градова било је мало. Већина је краткорочна, скупа, нездрава у односу на каматну стопу и остале услове под којима су ти зајмови закључени. Према једном нашем проучавању из 1932 г., на преко 80% од свих нових задужења наших општина, плаћа се интересна стопа од 10—12% а само 13% задужења имала су интересну стопу до 8%! Поред страшног факта, да има општина које су на узете зајмове плаћале по 20 и 20% годишње камате, постоји и други вид зеленаштва над нашим комуналним финансијама, који је куд и камо опаснији: многе су наше градске општине, поред великих интереса и камата, уступале својим зајмодавцима, под најнеповољнијим условима, експлоатацију својих привредних предузећа, као електричног осветљења,** трамваја, водовода, па чак и убирање прихода трошарине и других градских дажбина и т. д. Треба само прелистати многе од тих уговора, па видети да су често наше градске општине биле горе жртве него што то и најлуђа фантазија може да замисли....

Зато, и ако ануитети у многим градовима односе трећину буџета, ипак су наше градске општине по висини суме својих дуговања релативно врло мало задужене. Почетком 1934 год. та је сума за све градове износила нешто преко 1.569,000.000 динара или око 900 дин. од једног градског становника! Ваљда се због комуналне заосталости већине наших самоуправних тела и догађа, да се кредитна способност њихова манифестовала досада у овако слабој мери и у овако пасивној форми, да она у срањењу са задужењем западних градских општина претставља уистини један патријархалан појав!.... Али, најстрашнији је факат то, да гро тога дуговања чине краткорочни скупи зајмови, а још страшнији, да т. зв. „висећи зајмови” односе преко динара 786.349.570, односно више од половине целокупног дуговања наших градова! Притом, ти висећи, нерегулисани зајмови градских општина, све више расту у односу на фондиране и дугорочне зајмове. Они су на пр. само на подручју градова Управе Београда порасли у 1933 год. према 1932 год. са сумом од преко 105,000.000 динара. Док преко 70—80% свих комуналних зајмова чине ти нерегулисани висећи зајмови у градовима Дунавске и Савске бановине и градова Управе града Београда, дотле су преко 90% од свих комуналних зајмова регулисани и фондирани у градовима Словеначке (Дравске), Моравске, Дунавске и Вардарске бановине.

* Види о томе нашу студију, објављену у часопису „Б. О. Н.”, за 1931 год.
** Доста је прочитати само поштену и искрену брошуру арх. Јосифа Михаиловића, председника града Скопља о покушајима страног капитала да отме електрификацију Скопља, па видети са каквим шакалским бесом јуриша зеленашки капитал на општа комунална добра, као што су градске електричне централе итд.

* Види о томе нашу студију, објављену у часопису „Б. О. Н.”, за 1931 год.

Градови бановина	Општински зајмови				Зајмови општинских предузећа	Укупно			на 1 становника отпада зајма просечно:
	фундирани	весећи	Свега	фундирани		весећи	Свега		
								1932 год.	
Градови Дравске	174,555.069	2,744.473	177,299.542	79,264.113	252,820.812	3,732.843	256,553.655	2,449	
Градови Савске	125,811.580	201,561.260	327,372.840	23,034.020	244,694.952	5,368.943	250,063.895	2,387	
Градови Врбаске	132,075.997	199,048.790	331,124.787	24,504.153	199,102.411	211,304.449	350,406.860	893	
Градови Приморске ¹⁾	20,226.742	—	20,226.742	50,000	147,269.247	208,359.693	355,628.940	907	
Градови Дринске	19,604.742	—	19,604.742	45,300	20,276.742	—	20,276.742	664	
Градови Зетске	66,687.799	14,217.271	80,905.070	494.794	19,650.042	—	19,650.042	643	
Градови Дунавске ²⁾	65,466.477	12,805.572	78,272.049	429.122	66,927.355	14,472.509	81,399.864	750	
Градови Моравске ³⁾	4,990.714	16,418.212	21,417.926	6,038.752	65,711.103	12,990.068	78,701.171	725	
Градови Вардарске ⁴⁾	8,742.418	21,147.181	29,889.599	9,409.633	11,038.466	16,418.212	27,456.678	232	
Укупно за све градове	4,990.714	16,418.212	21,417.926	6,038.752	18,152.051	21,147.181	39,299.232	300	
Градови Дравске	8,228.832	445.216	8,674.048	1,327.448	8,228.832	1,772.664	10,001.496	145	
Градови Зетске	41,103.059	341.480	41,444.539	630.278	41,103.059	971.758	42,074.817	611	
Градови Дунавске ²⁾	14,889.601	47,326.952	62,216.553	430.000	14,889.601	47,756.952	62,646.553	171	
Градови Моравске ³⁾	14,034.118	54,919.164	68,953.282	623.296	14,034.118	55,542.460	69,576.578	190	
Градови Вардарске ⁴⁾	52,401.470	—	52,401.470	10,893.028	63,294.498	—	63,294.498	926	
Укупно за све градове	51,044.433	—	51,044.433	10,468.445	61,512.878	—	61,512.878	900	
Градови Дравске	22,673.616	—	22,673.616	—	22,673.616	—	22,673.616	125	
Градови Зетске	28,422.616	—	28,422.616	—	28,422.616	—	28,422.616	157	
Градови Дунавске ²⁾	128,548.597	374,953.001	503,501.598	—	128,548.597	374,953.001	503,501.598	1,743	
Градови Моравске ³⁾	142,305.549	481,969.473	624,365.022	—	142,305.549	481,969.473	624,365.022	2,161	
Укупно за све градове	619,023.020	657,666.385	1,276,689.405	121,482.155	727,800.930	670,410.630	1,398,211.560	810	
Градови Вардарске ⁴⁾	673,063.579	773,779.433	1,446,843.012	122,452.173	782,945.615	786,349.576	1,569,295.191	902	

Белешке: ¹⁾ Без Старог Града на Хвару; ²⁾ Без Беле Цркве, Пожаревац, Смедерва и Вел. Бечерека; ³⁾ Без Јагодине; ⁴⁾ Без Куманова.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

VI — На пољу грађевинарства (изградње комуналних институција, као школа, здравствено-социјалних установа, подизања путева, кадрме и т. д.), градови су у току 1933 године дали 12.30% од свих својих расхода. Према ранијим годинама ово показује једно видно опадање инвестиционе грађевинско-урбанистичке делатности наших градова, што је знак тешких финансијских прилика, у којима се налазе наши градови. Ми смо у једној својој ранијој студији*) статистички доказали, да је тај део градских расхода у 1931 г. прелазило 20% свих расхода док, ето, сада видимо да је пао на свега 12.30% - Београд и 9 бановинских градова дали су у те инвестиционе грађевинске сврхе 1931 год. суму од 251,198.282 д., док је та сума у 1933 г. пала на свега 104,595.318 дин. Сви остали градови у току 1933 г. дали су на инвестиционе грађевинске сврхе свега 52,184.345 дин. Највише су на грађевинство дали градови Дринске бановине (18.06% од свих својих расхода), Дравске (13.55%), Дунавске (13.50%), Савске (13%), Управе града Београда (11.05%), а најмање Моравске (5.40%) и Врбаске (5.90% од свих целокупних расхода).

VII — На пољопривреду (што је сасвим и разумљиво) једино што су осетнију суму дали градови Дунавске бановине, од којих многи имају и карактер пољопривредних градова јер становништво свих градова Дунавске бановине по својој економско-социјалној структури, односно по занимању, претежно је пољопривредног карактера (41.99% од свег становништва). Градови Дунавске бановине дали су за унапређење пољопривреде динара 5,106.810, градови Савске бановине 1,860.360 динара, а сви остали градови укупно 1,615.500 динара.

VIII — На пољу здравствене политике, односно старања за народно здравље, наши градови дају недовољну суму, и — што је још горе — она је у току последњих година јако опала. Београд и 9 бановинских централних градова дали су у ове сврхе (за санитарне потребе) 1931 г. суму од 27,225.314 д., а 1933 г. та је сума пала на 19,877.620 дин. Сви остали градови дали су 1933 г. за народно здравље укупно 9,261.667 дин. Процентуално највише су давали градови Вардарске (3.20% од целокупних својих расхода), Дунавске (3.19%), Савска (2.66%) и Дринске бановине (2.56%), а најмање градови Дравске (0.84%), Управе града Београда (1.81%) и Зетске бановине (2%). Просечно су сви градови давали на санитарне потребе, односно за народно здравље, у 1933 г. око 2.21%, док је тај расход у 1931 г. износио преко 3%! Међутим, овде има још један жалостан моменат: 80% ових сума одлази за куративну медицину, за

често нерационално лечење оболелих и у многим случајевима већ неизлечивих грађана, док се на превентивну медицину, на борбу против социјалних болести (првенствено туберкулозе), на сузбијању катастрофалног моралитета одојчади, на хигијенску асанацију и т. д., даје врло мало, а у већини мањих градова не даје се апсолутно ништа!

IX — Већина наших градова, нарочито међу мањима, немају ни смисла, ни воље за праву социјалну политику савремене градске муниципације. Одувек смо подвлачили ову очевидну истину: да савремено схватање комуналне политике претставља градску општину као самоуправну институцију, која је, као резултанта свих живих економско-идеолошких сила у локалној заједници, позвана на првом месту да испуњава своје социјалне дужности. И, ео ipso, да истицање комунално-социјалног радног програма код свих градских општина, претставља с једне стране есенцијелну дужност њихову и с друге стране есенцијелно право њихових грађана. Као логичну последицу овог схватања, истицали смо безусловну потребу да се испуњавање социјалних дужности од стране градске општине учини обавезним новим Законом о градским општинама (међу најзначајније социјалне дужности градских општина долазе на пр. проблем сузбијања неупослености; акција за бољу исхрану широких маса градског становништва; рад на подизању малих и радничких станова; проблем заштите деце итд. — једном речју борба за бољи и виши стандард живота широких маса градског становништва). Али — и ако смо сви ми, социјални радници, очекивали да ће нови Закон о градским општинама имати специјалну главу о компликованим дужностима савремених градова на пољу социјалне политике — он је у неколико штурих чланова тек додирнуо текстуално оно што је најбитније у функцијама градске општине, а нормирао је оно што је већ предвиђено и у Закону о сеоским општинама! Зар социјалне прилике компликованог градског живота нису заслуживале већу законодавчеву пажњу од регулисања социјалног старања општина примитивних шар-планинских села!?

Ово ће се јуто светити нашим градским општинама, које у великом броју још немају тако високу социјалну свест да би и без законске обавезе спроводили једну савремену социјалну политику. Изузимајући десетак наших градова, где је социјална политика подигнута на степен пуне озбиљности — сви остали градови на пољу социјалне политике нису отишли даље од средњовековног милосрђа и лажне ситно-буржоаске хуманитарности, која се заснива на принципу филантропског просјачења „добровољних прилога“!

Колико наши градови мало пажње посвећују свима социјалним проблемима — и ако

*) Види одељак о реформи комуналних финансија у нашој студији „За комунални препоробај“.

то треба да буде њихова главна дужност — од проблема дечје заштите па до питања радничких, види се најбоље из цифара, које они дају за социјално старање. Док на пр. за социјално старање дају енглески градови 28.6%, ранија Бечка општина 22.7%, чехословачки градови 14%, Софија 10% и т. д., дотле су наши градови дали у 1933 г. просечно свега 3.71%, или у суми укупно 47,112.466 динара. Та сума углавном долазила је из градова (поименце наводимо само оне градове који су у току 1933 г. давали за социјално старање више од 500.000 дин. годишње):

	у суми — дин.:
Загреб	11,570.216
Љубљана	9,254.293
Београд	5,666.590
Марибор	2,513.468
Сарајево	2,338.500
Сушак	2,326.200
Осијек	1,809.549
Сплит	877.500
Карловац	797.121
Нови Сад	704.015
Панчево	663.823
Суботица	637.320
Скопље	628.000
Цеље	623.043
Вараждин	571.763
Велика Кикинда	509.000

Сви остали градови дају за целокупно социјално старање укупно 5,622.065 динара или по свега просечно 114.000 динара од града!*)

Исто тако интересантна је и просечна висина процента кога градови појединих бановина дају за социјалну политику, према целокупној суми њихових расхода у 1933 г. Процентуелно, највише су давали са социјално старање градови Словеначке (Дравске) и то просечно 7.43% од целокупних расхода. Затим градови Дринске бановине (5.86%), Савске (4.46%), Приморске (3.17%), Вардарске (2.85%), а најмање Врбаске (0.98%), Управе града Београда (1.73%) и Моравске бановине (2.26%).

Свесни смо да су ово врло тешке констатације, али смо исто тако свесни да се само овако непристрасним и јавним регистра-

*) Нажалост има градова који су за целокупно социјално старање дали петнаест пута мање него што су потрошили за канцелариске расходе у току буџетске године! На пр. један мали град од 3000 становника давао је 1932 г. 2000 дин. за социјално старање, од укупног буџета расхода, који је износио преко 1,300.000 дин.! а један други полуиндустриски град од 12.000 становника дао је у 1933 год. за социјално старање 15.000 дин. од буџета расхода, који је износио скоро 2,500.000 дин.

њем може покренути и изменити стање ствари.

Београдска општина, а за њом и све остале, не сме да заборави да се комунална политика сваке градске општине инспирише интересима већине њенога становништва. Социјална политика се по превасходству води по интенцијама грађанске већине. А према службеној комуналној статистици, од 115.106 београдских становника, који привређују, 104.238 њих јесу економски мали и сиромашни радни грађани (радника 66.983; чиновника и пензионера 30.000; занатлија 4.803; малих предузетника 2.453), а само 10.863 грађана јесу економски јачи.

Наши су сви градови данас, градови малог сиромашног човека (а нарочито Београд!), те се због тога и социјална политика градских општина — то понова подвлачимо — мора водити у смислу животних интенција њихових сиромашних породица, које у већини случајева немају ни основни материјални минимум за пристојну егзистенцију!

Х — Културна пропаганда града, заједно са развојем туризма и унапређивањем локалне трговине и занатства, треба да буде један плоносан објект комуналног стварања. Сви градови Запада дају велике суме на културну пропаганду и туризам, јер су свесни да им се ти издаци враћају у стотину пута већем износу, кроз оживљену привреду и промет града. Свесни ове велике истине, многи наши градови, нарочито словеначки, развијају последњих година снажну пропагандистичку и туристичку акцију, као и помажу свесрдно развој своје локалне привреде путем сајмова, разних изложби итд. У 1933 год. за развој туризма и унапређења локалне трговине и занатства градови су дали веће суме, од чега само на Љубљану долази 8,234.508 динара. После словеначких градова, који дају 5,02% од свих својих расхода на ове циљеве културне пропаганде, промета странаца и привредног унапређивања града, долазе градови Врбаске бановине са 1.55%, Приморске са 1.23% и Вардарске са 1,13%.

Градови Управе града Београда, по суми издатих расхода (0,47% од својих расхода) за ову тако значајну грану културно-привредне делатности, долазе међу последње. То даље не сме да буде. Културна пропаганда Београда као престонице и Пијемонта Јужних Словена заслужује много већу пажњу; исто тако и питање оживљавања привредне делатности и пр. путем установљавања већ давно потребног београдског велесајма и помагањем свих врсти привредних изложби. Мора се, такође, пружити материјална подпора туристичкој акцији, јер се она, без икаквих материјалних сретстава, не може довољно успешно да води! Одељак за културну пропаганду, туризам и штампу Београдске општине

Упуте огромне напоре, нарочито за пропаганду Београда кроз инострану штампу, али све је то у несразмери са најмизернијим материјалним сретствима, која су му стављена на расположење.

XI Из наше табеле расхода остале су нам неанализиране само две позиције — градска привреда и градска предузећа — али ту се неможемо упуштати у детаљнију анализу пошто још нисмо добили билансе свих градских предузећа, а без тога се не могу дати никакви конкретни детаљни закључци.

Муниципализација савремене градске општине претставља један посебан проблем за себе. Интервенција градске комуне у тржиште и привредне односе града путем властитих продукционих и привредних предузећа са једне стране и социјалније коришћење градског „монополског права“ за многе комуналне добробити (н. пр. снабдевање грађанства јевтиним електричним осветљењем, водом, плином и др.) с друге стране претставља једну од најзначајнијих мисија савремене градске општине. Док већи градови, нарочито са ранијег подручја Хрватске и Словеначке, са прилично смисла врше и ове привредне дужности муниципализираног града, дотле апсолутна већина наших мањих градова још је на ступњу такве комуналне неразвијености да своја предузећа и градску привреду ствара тек у ембриону.

На градску привреду релативно највише дају Сушак, Осиејек, Сплит, Љубљана, Загреб и Марибор. Градска предузећа, и по суми расхода као и по облику прихода, најјача су у градовима Загребу, Марибору, Београду, Љубљани, Сушаку итд.

XII Ради потпуније слике овог нашег критичког приказа расхода градских општина, подвлачимо да тринаеста позиција нашег табеларног прегледа „*сви остали расходи*“ од-

носи се, између осталог, и на расходе репрезентације града, затим т. зв. партије непредвиђених расхода (које су код многих већих градова одлазиле такође на репрезентацију, личне расходе и трошкове за изненадне градске недаће као поплаве, елементарне недаће итд.), као и на обавезе из ранијих година.

Тиме смо завршили бар у општим цртама анализу расхода наших градова. Какав треба да је закључак?!... — Зар све наше констатације, тешке али неминовне, не говоре да се многе наше градске општине морају из основа регенерисати, препородити, оживети, нагнати на прави конструктивни комунални рад и праву социјалну акцију, и тако их ослободити административне стерилности и бирократске апатије.

„Овакво стање не сме даље да траје. Општина је на првом месту позвана да живот својих грађана учини бољим и културнијим. Јер самоуправне функције данашње градске општине — да то подвучемо још једном — на привредном и социјалном уздизању народа и његовој културној ренесанси и јесу праве функције савремене градске муниципије, а њене административне дужности су споредне, привремене, често од надзорних власти наметнуте и за регенерацију наше расе безберно мање важне, па чак и безначајне... —

Од комунално-социјалне акције градских општина очекује се, и то сваким даном са све већим правом, да ублажи страхоте мизерног живота сиромашног радног грађанства и да низом мера јавне интервенције побољша живот огромних народних маса у погледу здравља, становања, исхране, заштите деце, сузбијања туберкулозе и осталих социјалних болести, једном речју да радним и корисним елементима градског живља омогући бољи, праведнији и сношљивији живот!



Дим. Ј. Стојановић

Проблеми дечје заштите у Београду

(5)

Сиромашна школска деца у многоме оскудевају и у одећи и обући, нарочито у јесење и зимско доба.

Ову потребу у многоме подмирују разне хумане институције, свака на своју руку и по своме нахођењу.

Тако, скоро све основне школе у Београду имају фондове за одевање сиромашне деце, и они према својим средствима то чине обично за Божићне празнике. Према подацима, којима располажемо, рачуна се да су фондови у прошлој години оденули 1512 ђака. Ови фондови осн. школа имају као стални капитал суму од око 1,600.500.— динара. Сем тога сви фондови скупљају и нарочите прилоге ради одевања деце; а и Општина помаже сваке године све фондове са по којом хиљадом динара. Али је њихово настојање ипак недовољно.

Други вредан чинилац у одевању ђака основних школа јесте Савез хуманих друштава, чија поједина кафанска друштва самостално, свако у своме реону, одева ђаке. Ових друштава има око 50, која припадају Савезу. Она су од како постоје оденула око 7.500 деце.

Одбор госпођа за помагање железничарске сиротне деце такође у великој мери изводи одевање деце железничара.

У одевању деце, па и у њиховој исхрани, учествују и појединци, филантропи, од којих је најпознатији г. Савић сопственик „Конкордије“.

Тако се ипак постиже један завидан резултат у одевању деце—ђака, који морају бити ван куће много више, него ли мала деца и морају бити на пољу без обзира на временске прилике.

Али свакојачко био би много бољи и већи ефекат, кад би се добра воља и материјална средства свих чинилаца, који суделују у одевању деце, ујединила, или бар координирала преко једне установе, или реонски по основним школама, а по једном утврђеном плану. Тако би се и правичније, и економичније, и једнообразније и без злоупотреба могло да изврши снабдевање оделом сиромашних ђака.

Рад на уједињавању средстава требало би да предузме Централни уред као најпознатији за заштиту и помагање деце.

Поред све помоћи које се ђацима београдских основних школа указују у храни и оделу, ипак велика сиромаштина која резултира рђавом исхраном и slabим одевањем даје велики број ђака малокрвних и тешким болестима склоних. Ово стање помажу и прилике становања, јер док сиромашнији становници станују по ниским, влажним и тескобним периферијским становима, дотле они у центру станују у мрачним, без сунца и без ваздуха, касарнским становима великих зграда, нехигијенски зиданих.

А без светлости, ваздуха и добре хране и др. хигијенских услова не могу да живе и напредују ни одрасли људи, а још мање могу деца нежног организма, који тек треба да се развија и јача. А, као што се види, услови за дечји развитак су врло рђави и према томе није ништа изненађујуће, што има у београдским школама тако велики број малокрвне деце и деце која на часовима падају у несвест.

Да би се тој деци повратила и накнадила изгубљена снага и да би стекла резерву и способност за напорни рад у школи у идућој години и за отпор противу рђавих хигијенских прилика, организују се са више страна феријална опоравилишта, летовалишта за децу од 7—12 година. У њима деца, ђаци проводе месец-два у слободној природи, на сунцу и ваздуху, уз добру и обилну храну и уз друге хигијенске погодности.

Ова је мера показала врло добре резултате и у томе правцу се рад све више развија.

Први пионир за летовање београдске деце у слободној природи било је Друштво за чување народног здравља. Оно је још пре ратова, уз издашну помоћ Краља Петра, организовало летњиковац у Кошутњаку. Тај се летњиковац и сада сваког школског ферија искоришћује под управом Варошког одбора Црвеног крста.

У овом летњиковцу деца проводе дневно време, а увече се враћају својој кући. Ово је најједноставнији и најјевтинији начин извођења деце на опоравак. Оваквих летњиковаца могло би бити у околини Београда више, кад би се у томе правцу повела живља акција.



WWW.UNILIB.R

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Кроз овај летњиковац за време од два месеца прође по 5—600 деце са врло добрим резултатом. Јер сем сунца и ваздуха деца добивају и четири обилна obroка нарочито спремљене хране. Имућнији плаћају. Али су цене минималне.

Раније је Министарство социјалне политике слало приличан број деце на опоравак у Цриквеницу, Селце, па онда и на Локрум; а доцније је то преузела Школска поликлиника, која је добивала материјална средства од Министарства, Општине и од Њ. В. Краљице Марије.

Поликлиника је помоћу ових средстава слала децу на Локрум, у Селце и Мартиншчицу, Брус и на Венац. Цриквеница је припала Савској бановини. И сада Поликлиника врши ту улогу, али у мањем обиму, пошто је Општина београдска отпочела да сама за свој рачун организује летовалишта. У 1932 год. Поликлиника је послала 556 деце, а 1933 год. 441 дете. Сва су деца добила и у свежини и у тежини.

Од 1932 год. Општина преко Централног уреда организује феријалне колоније, и то 1932 у Словенији у месту Војник, где је провело летовање 80 деце, у Омишу 30 деце и у Бадањи 15 деце. А 1933 послала је у Белановцу 80 деце, у Ковиљачу 30 и у Бадању 10 деце. Један део деце (160) у летњиковац у Кошутњаку.

Већу акцију у погледу опорављања деце био је повео Савез хуманих друштава. Он има своју колонију у Трпњу на мору. Тамо шаље по 120 деце на летовање.

Радничке установе такође имају своје летовалиште под Авалом, где проводи летовање по 150—200 радничке деце.

Удружење женских лекара има такође своје опоравилиште на мору у Прчњу, где такође проведе по стотину деце на опоравку.

Женски хришћански покрет шаље по 30 до 40 деце на летовање у разна места (Петковица, Херцег Нови).

Одбор Црвеног крста за Врачар шаље сваке године по 50—100 деце на опоравак (Ушће крај Ибра).

Јеврејско женско друштво основало је своју феријалну колонију у Прчњу у Боки, где сваке године проведе по 120—160 деце летње месеце ради опоравка.

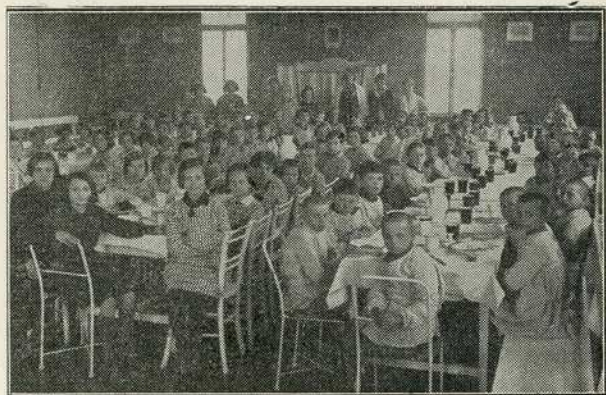
Обласни одбор Црвеног крста такође организује летовалиште за децу од 6—12 год.

И друге неке установе, па и саме школе организују такође повремена летовалишта, тако да велики број београдских основаца изађе на летовање и опорављање.

Али, као што се види, и овај се посао изводи без плана и без система, сваки добровољно, али на своју руку. Распарчана средства, распарчане снаге, несистематско спремање, прикупљање и распоређивање

деце — све то чини да се не постижу они резултати који би се могли постизати, кад би се и у овај посао унело више система и кад би се рад, ако не сконцентрисао, а оно бар координирао.

Централни уред са Поликлиником и школским управама најпозванији су да одаберу децу за летовање. Оне би, у заједници са осталим установама, расподелиле одабрану децу и све послове око летовања сразмерно средствима. Тако би било више реда, мање злоупотребе, а више и користи. Природно на овај би се начин могао да ухвати рачун о броју и сиромашне и имућније деце, која би плаћала, и према томе би се вршило организовање државних, општинских и приватних летовалишта.



Група сиромашне деце, која се хране у Трпези Њ. В. Краљице Марије

Овим начином одабрала би се и утврдила места и на мору и у шуми за стална летовалишта, па би се тамо могле извести и извесне инсталације, које би служиле за дужи низ година.

По садашњем, мало која установа има стално место, него се сељакају сваке године, тражећи већ готове погодности за смештање деце. А то односи и време и омета извођење задатака како се предвиђа и жели, а и не пружа све потребне услове за ову сврху.

*

У прошлим одељцима изнели смо колико је важна социјална служба и за децу родитеља, који по свом економском и породичном стању могу сами да се брину о својој деци. Али казали смо, да ни ови родитељи нису у стању да створе у Београду за своју децу све услове за њихов нормални развитак, нарочито телесни.

После школских часова потребно је и овој деци кретање, потребни су им сунце и ваздух. То она не могу добити ни код својих кућа у данашњим касарнским становима и збијеном градском насељу, ни на улици.

Стога је нужно да им те неопходне услове за здрав развитак обезбеди општинска социјална служба. Поједини родитељи и поред најбоље воље не могу да даду својој деци чист ваздух, зеленило, сунце и пространство за живо дечје кретање. То морају дати комуналне установе подижући јавна игралишта и шеталишта за сву децу у Београду.

Игралишта и шеталишта треба да су пространа и тако уређена, да се деци омогући корисна забава на чистом ваздуху, на сунцу и под надзором; игралишта треба да су таква, да привлаче децу, да се у њима радо задржавају, те да тако избегну улицу и прљави дворишта. Али таквих игралишта треба да има довољно, у свима крајевима Београда и да су пространа да могу примити већи број деце, а не само ону са бонама, која се, у најгорем случају, могу и аутомобилом извозити у околину Београда.

У Београду овакво игралиште постоји само на Калемегдану. А оно је недовољно. Њиме се користи један мали део деце из непосредне близине Калемегдана.

Међутим ово игралиште незгодно је и теренски, а и стога што је непосредно поред улице која баца прашину на игралиште.

За дечја игралишта најбољи би терен био између првих градских бедема, или на плато-у града. Држимо, да би много корисније било обрадити оне просторе тенис-клубова за дечја игралишта, а тенис-клубовима дати терен ван самога града, пошто су тениски играчи одрасли, те се могу више удаљити од куће, и пошто су то махом имућна лица која се могу и аутомобилом извести до игралишта.

Ни школска дворишта нису удешена за веће скупне игре. Она су или мала по простору, или су паркирана, те се по њима деца могу само шетати и по разредима и под командом обављати гимнастичке вежбе.

Као што се види, услови за развитак школске деце у Београду врло су рђави. Она су у већини упућена на чамљење у кући и у узаном дворишту, или на бављење на улици и у празним, разграђеним плацевима, без ичијег надзора и без икаквог реда, а под утицајем уличних беспосличара, чији утицај је само негативан и штетан.

Какво ће стање бити, ако се за времена не учини што треба, после деценије-две, кад се изграде празни простори, који би се сад могли резервисати за игралишта, може се видети у великим градовима Запада, у којима се, онда, кад су изграђивани, није мислило на ове потребе градске младежи. Тамо има паркова, али у већини само шеталишта. Изгледа нам да се и Београд у том погледу угледа на те велике градове и прави само шеталишта за одрасле и басене са песком за малу децу. О осталој младежи нико и ништа

не брине, ма да је то животна брига за београдску младеж нарочито школску, која проводи у затвореним просторима по више часова дневно. Игралишта су важна исто као и школске зграде. И као што се Општина брине за школске зграде, у којима се дају деци знања и оплемењава дух, исто тако мора се бринути и за простана игралишта, која ће служити за бољи телесни и морални развитак. То је потреба данашњице и будућих поколења; а сад је још могуће засновати рад и старање у том правцу у Београду.

Београд, који је тек на почетку модерног изграђивања, треба да предвиди и израђује све савремене установе за удобнији живот и боље здравље својих становника. Он треба да буде и модел модерног урбанизма бар за Југославију. А без обезбеђења дечјег просперитета он ће бити и остати град старог типа. А то му нико не сме ни желети, ни у томе правцу решења предлагати. Уређујмо Београд као престоницу, као велелепни град, као место велике трговине и индустрије, као многољудни град; али не заборавимо да Београд има и децу и да треба створити хигијенске услове и за њихов развитак.

В. Заштита дечака и девојчица

Овај период почиње са завршетком основне школе. То је прелазно доба из детињства у младићско и затим у зрело доба.

Овај је период живота дечјег врло важан у телесном развићу дечака и девојчица, јер у то доба почиње полно буђење, буђење полних осећања и полне разлике.

А важан је и стога, што се у њему врши избор занимања, које занимање има да им обезбеди будући живот и положај у друштву; стога је овај период не само важан него и судбоносан.

У овом периоду дете треба да се определи на коју ће страну поћи и на који ће начин засновати своју будућност: хоће ли то учинити путем продужења школовања или ће отићи на привредни рад и који ће то рад бити: занат и који, трговина и која, или који неопредељени посао, или напоследку беспослица и скитарање, који воде у криминал.

Ова деца, без велике спреме, без икаквог искуства, имају да се опредељују; стога и од многих других околности зависи хоће ли они поћи путем корисног занимања и за себе и за друштво, или ће се упутити погрешним правцем и отићи у друштво скитница и неваљалаца, од којих се регрутују професионални лупежи свих могућих врста.

И дечаци и девојчице су у узрасту кад се ослобођавају оног строгог и непосредног домаћег надзора, кад једном ногом закорачују у слободу, у друштво. Стога Београд, са условима великоградског живота, чини, да многа деца овог узраста без довољно над-

бора и родитељског или старатељског ауторитета оду на улици и улична бављења, бављења око биоскопа, око других атракција за децу и младеж, бављења око Саве и Дунава и т. д. Београд је један од наших градова који гаји највећи проценат беспослене деце, и то не само деце Београђана, него и деце дошле из других места. О томе нам много може рећи, поред полиције, још и Друштво за помагање сиротиње и сузбијања просјачења, које прогони и децу просјаче.

У ово доба узраста, као што је речено, почиње и полно буђење, које такође има извесног утицаја на морално формирање дечака и девојчица, јер неискусни и остављени без довољног надзора на путу су да морално прсну и сасвим пропадну. У тој су опасности нарочито девојчице. Рад, упосленост, је један од најбољих мера као превентивна заштита од ове кварежи.

Све то даје важност овоме периоду дечјег живота, па је потребно да родитељи, односно стараоци, заштитници, обратe највећу пажњу на децу и њихово друштво у овоме периоду и да им помогну у одлучивању за избор занимања, да не би погрешила и застарила.

1. Заштита дечака

Као што се из претходних одељака види, општински Централни уред за заштиту матера, деце и младежи смешта београдску децу, која су остала без природних заштитника, у колоније и домове и ту их васпитава и гаји, док не стасају за ступање на какав посао ради спремања за живот.

Централни уред и Дом Друштва за васпитање и заштиту децу у Београду, као заштитници, имају у овоме послу да одиграју вуло важну улогу, јер је у њиховој дужности и власти да децу, своје штићенике, на време проуче, да упознају њихове телесне и душевне особине, њихове наклоности и способности, да би их упутили правилним путем који највише одговара индивидуалним особинама појединих дечака.

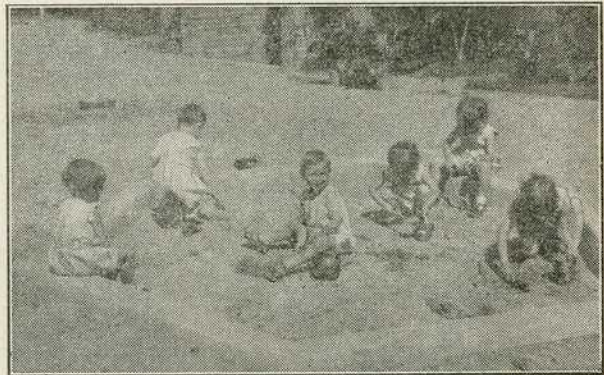
Овом приликом Централни уред и Дом не би смели да превиде и даље школовање појединих дечака, ако би њихове умне одлике биле таквог квалитета, да би она путем школовања постигла најбољи успех у животу, па тако донела и највише користи друштву.

И код избора стручних занимања мора се водити рачуна о наклоностима и способностима, да би дечаци одмах били правилно упућени, да се не би стварале забуне и ометао њихов правилан напредак. Сваки погрешан потез судбоносан је за дечаке, чија интелектуална зрелост и животно искуство нису толики, да би се они сами по њима определили и упутили на корисне послове. Сем тога наклоност ка ленствовању и рђави примери, који заразно утичу, нарочито на децу овога

доба, која су на прекретници између васпитачке бриге и уласка у живот са скоро неограниченом вољом — чине да су погрешни потези врло могући.

У овом случају Централни уред и Дом, као заштитници деце без природних заштитника, узимају на себе велику одговорност за будућност те деце; с тога је на њима да обратe највећу пажњу баш у овом тренутку одлучивања и избора занимања.

Но са извршењем овог задатка не престаје њихова заштитна улога над овом децом, смештеном на разне послове и код различитих послодаваца.



Игралиште у београдском обданишту за радничку децу

О њима, о поступку с њима, мора да се води озбиљна брига, исто као што би је водили и родитељи. Уговор који се склапа са послодавцима, мора садржати детаљне и прецизне погодбе, прецизније него што би то било потребно да ту децу упошљавају њихови родитељи. Природно је, да је одговорност Централног уреда и Дома у поступку с овом децом већа но што је одговорност родитеља. С тога они, поред скрупулозног закључивања уговора, морају да воде рачуна и о његовом стриктном извршавању. То захтева интерес деце, штићеника, и углед и одговорност Централног уреда и Дома. Ова брига траје кроз све време изучавања дотичног посла и завршава се последњом бригом, да ова деца на време заврше изучавање посла и буду произведена за помоћнике, а тиме и за слободне људе.

Из извештаја Централног уреда за 1933 годину види се, да има под својом заштитом и децу између 11 и 16 година, али се не види где су и како смештена та деца.

Међутим Дом Друштва за васпитање и заштиту деце у свом извештају износи да таквих дечака има 27, од којих су 9 у разним стручним школама, а 18 њих на разним занатима.

О дечацима се још брину Средњошколска матица и Друштво „Привредник“.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBE.BG

Средњошколска матица има свој дом у коме издржава сиротну децу, која ступају и уче средње школе. Она увек има у дому 40 до 50 питомаца.

Друштво „Привредник” по своје задатку смешта дечаке на привредне послове у Београду и по свима важнијим градовима у Југославији. Оно води сталну евиденцију о својим штићеницима и води надзор о поступку према њима и о успеху њиховом. Од пре кратког времена има и дом за шегрте у Београду.

*

Београд, као што се зна, даје и повећи број дечака, који се по свршетку основне школе, а неки и пре тога, отржу од родитељске куће, испод родитељске власти и својом лакомисленошћу одају се уличном, скитничком, просјачком и често лупешком животу.

Ови се дечаци свакодневно виђају на најживљим местима у Београду, где досађују публици просећи, или продајући безначајне ситнице, да би на тај начин дошли до којег динара за одржавање свога бесциљног живота, који их води у криминал и вечиту борбу са државним властима.

Централни уред као социјална установа за Београд, мора да се забави и овим дечацима исто онако као што се бави нахотчићима, без обзира на родитеље њихове. Јер у овом случају главно је сколнити дечаке с улице и упутити их још за времена правим путем у живот. А то мора да узме на себе социјална служба, у овоме случају Централни уред за заштиту матера, деце и младежи.

Централном уреду је дужност да дође у споразум с родитељима оваквих дечака и да с њима заједно предузме потребне мере за правилан упут њихов. Али у највише случајева родитељи ће бити без већег утицаја, јер је њихов ауторитет свакојако већ изгубљен и они безпомоћно морају да гледају своју децу скитнице. А није редак случај, да су неморални родитељи сами упутили своју децу у прошњу и на улицу, и тако их изгубили као корисне чланове и за себе и за друштво.

Овакве дечаке Уред не може слати у колоније, нити их може једноставно узимати са улице и одмах смештати на какав посао. За њих су нужне друге, изузетне мере, јер ове дечаке треба најпре проучити и испитати, упознати њихове наклоности и способности; треба их поправити, треба код њих уништити погрешно стечена убеђења и навике, облагодотити их и уверити их да је онај пут, којим су били пошли погрешан.

За овакав поступак нужне су нарочите погодбе. Прво је нужно да Централни уред има прихватиште за овакву децу. Јер, склањајући ову децу са улице и прихватајући се решавања њихове даље судбине, Централни уред, по својој дужности, мора да им обезбеди сигурно и угодно склониште, у коме ће да их

очисти и загреје и телесно и душевно; да их препороди, припитоми и одушеви за корисне послове. Међу овом децом има врло благородне деце, која су залутала и која се, благо и очински прихваћена, брзо враћају на добар пут. Оваква се деца за кратко време познаду и после месец-два доброг поступка, она су спремна да ступе на који користан посао, као и сва друга нормална деца.

Међутим дечаке који су већ окорели, који су загазили у неваљалства и јаче се везали за рђаво друштво старијих неваљалаца, треба дуже препарирати, а неке од њих мора на крају крајева смештати у нарочити завод за васпитање, сличан „Дому за васпитање малолетника”, каквог завода код нас данас нема. Јер „Дом малолетника” је установа, која прима дечаке који су већ учинили какво криминално дело и стога осуђени да се у Дому поправљају, учећи који користан посао, занат. Међутим за дечаке, који су се само отргли од куће, школе, или заната и упутили на улицу, да у друштву неваљалих старијих другова временом постану криминални типови, ми немамо ни један завод. Стога је дужност Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи да се побрине сам, или преко Министарства социјалне политике и народног здравља, да се оснује такав завод, који би примао залутале и у томе окореле дечаке, али дечаке који још нису учинили никакав криминал и не могу бити суђени и осуђени. Овакав је завод врло потребан и његову корист не можемо довољно да нагласимо.

Као што се из овога излагања види, Централни уред за заштиту деце и матера не би се имао бавити само са дечацима без родитеља, или без довољне родитељске заштите (ванбрачна и удовичка деца), него и са дечацима који имају родитеље, али су се отргли испод родитељске власти и упутили погрешним путем за стицање спреме за живот.

Родитељи овакве деце махом су сиромашни радни људи, који, забављени дневним послом, нису били у могућности да довољно утичу на своју децу, или су, што није редак случај, сами напуштали своју децу и пустили их у друштво неваљалаца.

Био ма који од ових узрока, дужност је Централног уреда да интервенише и да спасава ову децу, док се спасти могу, док нису сасвим пропала и била од велике штете и себи и друштву.

Општинско прихватиште које треба да прихвата ову и сву другу напуштenu децу, треба да је, поред ваљаног унутрашњег уређења, подељено према врсти деце на одељке: за малу, за мању децу, за дечаке и за девојчице. Свако ово одељење треба да има стручно васпитно особље, способно да децу свога одељења не само негује, него и да проучава, да их разврстава и предлаже врсту даље за-

штите: отворене (колоније, занимања у граду) или затворене (смештање у заводе). Нарочито је важно да буду добри психолози и педагози васпитачи дечака и одраслих девојчица, које треба добро упознати и за што краће време по могућству поправити, пошто прихватише не сме и не може да задржава једно дете на дуже време. Оно се зато и зове прихватиште, што само прихвата децу за прво време, док им не одреди и не нађе сталан смештај.

гих врста, просјачење итд. заразни су за децу, и ако су нама одраслима одвратни. Уклонити такву децу с улице, значи уклонити клицу за заражавање друге деце.

Стога социјална служба мора да се нај-ефикасније послужи овом мером преко народних органа, социјалне полиције.

Али у погледу прихватишта, којег у Београду још нема, Централни уред у своме извештају за 1933 год. каже: „У овим годинама претстављало је збрињавање деце на-



Деца за време јела у Трпези београдског обданишта

Подразумева се само по себи, да Централни уред са прихватиштем мора и даље водити рачуна о дечама смештеним на разна занимања или у заводе, сем у случају, кад се родитељи, у споразуму са Уредом, коначно приме те улоге.

Прихватиште сем тога мора имати само, или у споразуму с којом другом организацијом, спољне органе, који ће обилазити град и мотрити на децу која лутају улицама без занимања, или имају сумњива занимања, испитивати њихове прилике и по потреби доводити их у прихватиште ради даљег поступка.

Овом мером, која је у овом случају неопходна, постиже се још један заштитни циљ. Уклањањем са улице и са јавних и тајних места ове скитаче и беспосличаре, уклања се један од врло важних узрока за моралну квареж друге деце. Код деце пример игра врло важну васпитну улогу. А рђави примери: ленствовање, скитање, варање, неваљалства дру-

рочити проблем, пошто дечји Уред не располаже ни са једном установом, која је у стању да тренутно прими једно угрожено или напуштено дете. Исто тако немамо довољан број домова и специјалних установа за васпитање и подизање деце разног доба. Тако су морала услед буџетских тешкоћа и због тога што Београд нема дечје прихватиште у 1932 год. 48%, а у 1933 год. 66% угрожене београдске деце, за коју дечји Уред води евиденцију остати незбринута на улици.”

II Заштита девојчица

И девојчице после завршетка основне школе, у истом су положају као и дечаци. И оне се у Београду морају опредељивати и бирати занимање као и дечаци. И оне не могу остати без одређеног занимања. Такав је живот.

Пошто Уред за заштиту матера, деце и младежи, као социјална установа, има под својом заштитом и женску децу без роди-

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

теља, коју гаји и васпитава, то мора и о њима да води озбиљну бригу. Док су мала, док не заврше основну школу, о њима није потребна нека специјална брига. О њима се има старати исто као и о мушкој деци. Али после свршене основне школе, кад женска деца уђу у узраст девојчица, као прелазно доба за девојаштво, појављује се посебна брига о њима. Јер оне нису више деца, него девојчице које се морају определити у избору занимања ради обезбеђења будућности.

И девојчице, као и дечаке, треба проучити и упознати њихове наклоности и способности и разумним мерама олакшати им избор занимања. Затим у свему даље поступити као и код дечака. Пошто је оваквих девојчица мали број, било би рационалније да се девојчице, дате у средње, или стручне школе, или дате на изучавање стручних послова, сместе на становање у који завод за девојчице, јер би оне на тај начин биле боље морално обезбеђене. Таквих завода у Београду има. Такав је завод Дом Друштва за заштиту девојака, Дом Друштва домаћица и матера и Дом ученица. Овај последњи нарочито, јер он има своју стручну женску школу и свој интернат за девојчице које уче средње и стручне школе ван дома.

Давање под своје, што је код девојчица често могуће, под повољним условима и са добро прецизираним уговорима, за женску децу је најбољи начин обезбеђења. Али то је само у случају кад се приме још ка мања деца. Међутим кад их неко жели као девојчице, више је вероватно да их узима на место служавке, под нешто повољнијим условима. Но и то није рђаво кад се нађе добра кућа и искрена породица.

Али, као и код дечака, и код девојчица, само у много мањој мери, нађу се девојчице које из куће родитеља почну лутати и залазити у рђаво друштво. И о овим девојчицама мора се још одмах у почетку побригнути социјална служба, да би се спречио потпуни морални пад, који код девојчица има теже последице.

Дечје прихватиште за девојчице, које почну лутати, треба да је морално чистиштиште. Ради тога њега треба што пре основати. Али ту треба да је особље стручно и савесно, да брзо и потпуно упозна душу ових девојчица и одреди мере за њихову поправку. Мора се имати на уму, да је теже упознати и поправити девојчицу него ли дечака. Привидно оне више показују мир и послушност; али су склоне да погреше, чим им се прва прилика укаже. Стога се према девојчицама мора имати више опрезности. За њихову поправку је најбољи добро уређени завод. Али мора бити две врсте завода: завод за девојчице залутале, али телесно сачуване и посебно завод за девојчице потпуно мо-

рално пале. Ова подела је неопходна у интересу што правилнијег васпитања и моралног поправљања.

У Београду, као што је речено, постоје заводи за васпитавање девојака. Ови би се могли искористити бар за лакшу врсту моралног пада, а за теже случајеве треба основати посебан, модеран завод, сличан ономе како је речено за дечаке.

III Заштита обезбеђених дечака и девојчица

Обезбеђени дечаци и девојчице деца су родитеља, који су били у стању да своју децу сами добро васпитају и да их у овоме узрасту сами упуте на корисна занимања према дечјим наклоностима и према своје имовном стању. Према томе рекло би се, да овој деци не треба никаква друга заштита, најмање општинске социјалне службе, пошто уживају пуну родитељску заштиту.

Међутим социјална служба, нарочито у Београду, има и у овом случају своју улогу и то доста важну улогу.

На првом месту нужно је да социјална служба помогне родитељима у избору занимања њихове деце, јер и најимућнији родитељи не желе или не могу да сву своју децу без икаквих обзира упуте у школе; или, ако их упуте, желе да су претходно начисто с тим, за коју би струку које од њихове деце било најспособније. Такав савет и ту услугу не може им дати нико други но само стручно тело, какав треба да је завод за избор занимања, са апаратима који томе служе и људима који су се томе посветили.

Сви смо ми сведоци, како многи родитељи лутају у избору стручног занимања своје деце; како многа деца због погрешног потеза заостану са школовањем, или чине невероватне напоре, а родитељи подносе велике жртве да постигну оно чему су се погрешно определили. Исто тако сведоци смо како и у животу због тога многи људи подбаце и буду запостављени у каријери, или потиснути у слободној утакмици.

Међутим правилан избор занимања, под стручним руководством, спасао би многе људе и сачувао друштво од многих слабо искоришћених снага.

Ову функцију саветовања при избору занимања данас у Београду, после затварања Психотехничког завода, нико не врши, а међутим то је врло важна и врло потребна функција. Много је родитеља који не умеју да се одлуче шта ће са својим дететом, дораслим за избор занимања као што има и деце неодлучне, па не могу да се определе шта да отпочну. Међутим погрешан избор често одведе децу лутању с једног посла на други и она постану пре неодлучне луталице, него ли озбиљни радници. Сем тога данас се



www.unibg.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА

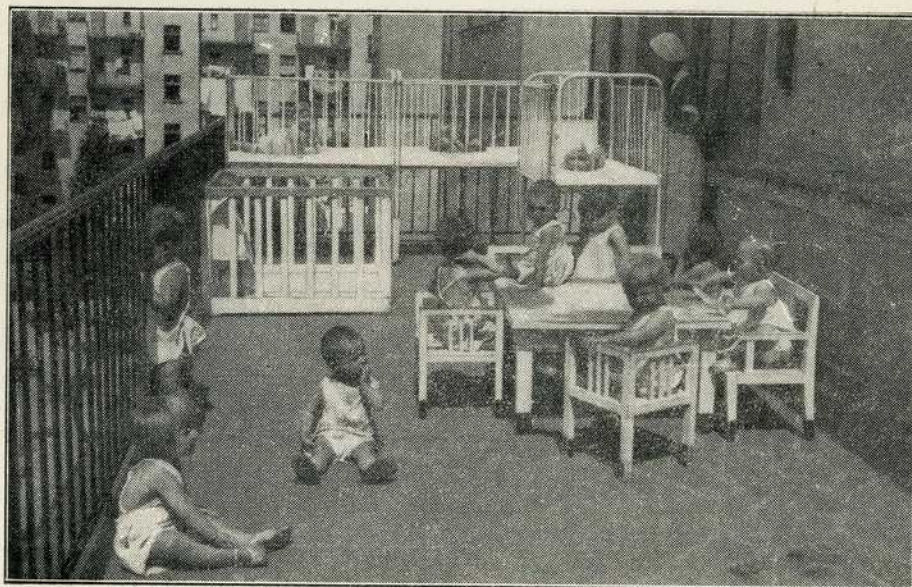
БИБЛИОТЕКА

тражи од сваког, било умног било физичког радника, потпуна способност, специјализираност у послу. Прошла су она времена кад је отац ухватио дете за руку и одвео га код првог мајстора и дао у шеџрте без икаквих других обзира. Данас је друго време и према њему се морамо управљати. Саветовалиште за избор занимања проучило би могућност и жеље родитеља, а проучило би и наклоност и способност детета и према томе дало би свој савет и потребна упутства за лакше и правилније опредељивање и детета и родитеља.

забаве и разоноде, отимајући се од надзора родитељског, треба за њихов правилан развитак омогућити корисне јавне забаве, обезбеђено бављење на ваздуху и сунцу у слободном времену, а то су све услови које не могу да испуњавају родитељи појединачно.

У прошлим одељцима већ смо доста говорили о јавним игралиштима и шеталиштима. Такве установе су потребне и за децу овога узраста, па било да су ђаци, било да су на изучавању привредних послова.

Соколска друштва, скаутски логори, затим разни спортови треба да су у могућно-



Тераса у једном београдском обданишту

На тај начин био би спасен многи дечак, као и девојчица, од погрешног избора и свих рђавих последица од тога, а родитељи би били спасени од лутања и погрешних поступака. Све би то ишло у корист добре будућности дечака и девојчица и спокојства и задовољства родитеља.

Централни уред за заштиту матера, деце и младежи позван је на првом месту да оснује такво саветовалиште и у интересу београдских родитеља и њихове деце и у интересу својих штићеника и штићеника домова у Београду. Саветовалиште би одлично послужило и друштву Привредник, јер би му олакшало посао око избора занимања многобројних његових питомаца.

Саветовалиште би могло бити потпуно самостална установа, а могло би бити одељак Централног уреда.

Али социјална служба мора да се брине и о физичком и моралном просперитету деце, нарочито дечака и девојчица.

Овој деци која се веће слободније крећу у друштву, и која у многоме сама себи бирају

сти да привуку што већи број дечака и девојчица за време њихових слободних часова. Али да то буде било могуће, Општина мора да обезбеди земљишта за игралишта свих врста, како на суву, тако и на води. Онде, где појединац не може да доспе, Општина, по својој комуналној и социјалној задаћи, дужна је да ствара погодне услове. А у овом случају општинска социјална служба треба да је главни носилац идеја и интервенција у корист заштите деце, у погледу њиховог корисног забављања и физичког развијања.

А Београдска општина још је сад у могућности да одреди земљиште и обале за све врсте гимнастике и спортова, пошто има на расположењу велике комплексе слободног земљишта и велику дужину обала на Сави и Дунаву.

Сем тога дечаци и девојчице овога узраста почињу да посећују биоскопе и друге сличне забаве. Задаћа је социјалне службе, да се у београдским биоскопима дају комади који ће васпитно утицати, богатити и развити њихову машту, а сем тога корисно ути-

пати и на њихову душу и срце. Дужност је уклонити са биоскопског репертоара све криминалне и детективске и друге шлагере штетне за омладину; затим треба подесним мерама ограничити посете у биоскопима за дечаке и девојчице.

Народно позориште под повољним условима могло би се придобити за чешће и у погодном време дана, преставе за школску и привредну омладину. Тако би се могли ангажовати и Коларчев универзитет, библиотеке и т. д.

Може неко рећи да би ово пре био посао просветних власти. Међутим колико у Београду има ђака, гимназиста, бар за половину од тога броја има дечака и девојчица шегрта и калфица, који исто као и ђаци, кад год уграбе прилику, посећују биоскопе и друга забавна места, па би посећивали и позориште и предавања и библиотеке и т. д.

Због тога социјална служба мора првенствено да се бави свима проблемима телесне, душевне и моралне заштите деце и младежи у Београду као многољудном граду. А на социјалној служби је хоће ли она то изводити сама, или уз помоћ школе, родитеља, старатеља и послодаваца и њихових организација. То зависи од случаја, од схватања и могућности. Што је шире поље заштитног рада, у толико је потребан већи број сарадника. А сарадници згодно употребљени увек су од користи.

Појединачно нико од заинтересованих фактора не може изводити ову заштитну службу; али, мобилисани и поведени са добро смишљеним планом, донели би врло велике користи омладини и будућем Београду. А и мобилизација и вођство припадају општинској социјалној служби, односно Централном уреду за заштиту матера, деце и младежи.

Још нешто. Баш за ову врсту младежи за дечаке од 11—16 година најмање има феријалних колонија.

За основце видели смо ко се све и колико брине да их изведе на летовање. За гимназисте виших разреда и студенте постоје феријалне колоније. Међутим дечаци и девојчице испуштени су из старања скоро свих тих установа.

Дечаци и девојчице из привредних занимања лишена су сасвим летњег опорављања, јер они немају ту благодет, летњи одмор. Они добивају одмор тек кад оболе и кад их Окружни уред, или Меркур, или Благајна београдске трговачке омладине упуту на месецдва у које лечилиште. А то бива обично онда кад су већ сасвим слаби изгледи за спасавање.

Централни уред морао би се позабавити и овим проблемом, летовањем дечака и девојчица, без обзира на њихову могућност и

занимање. То захтева интерес и те деце и целокупног друштва, а то је између осталог и један од задатака Централног уреда. А без сумње, кад би се то питање узело у проучавање и практично решавање, нашло би се рационално решење које би одговарало и деци и родитељима и послодавцима, у колико су они у питању.

Г. Заштита младежи

Социјална служба у Београду, која има као своје штићенике децу без родитељске заштите, по природи заштитног посла треба и мора да изведе заштиту до краја, да обезбеди егзистенцију својим штићеницима. Она их не сме оставити на половини пута и у невреме, кад они могу да застране, или кад их неко може да искоришћава на штету њихову и њиховог здравља.

Према томе социјална служба је дужна да се о својим штићеницима брине и после, пошто они изуче који стручан посао, дакле и после навршене 16 године.

И Заштита младића

Са завршетком стручног образовања и производством за помоћника ударена је основа за егзистенцију штићеника младића; али није обезбеђена и егзистенција. Још је пуно могућности да младић у то доба направи погрешне потезе и да, лутајући, упропасти оно што је дотле стекао. Стога социјална служба мора да води евиденцију о овим младићима, да је с њима у вези, да има о њима, њиховом раду и владању извештаје — све бар до пуних 18 година, а по могућству и до пунолетства.

Кад овакав младић заврши стручно образовање и постане самосталан радник, дужност је заштитника да га упуту, како ће од своје зараде и евентуалне уштеђевине да набави и допуни своју спрему, да би био приступно одевен и да би могао да испуњава хигијенске прописе у раду и одмору.

Сем тога социјална служба, као заштитник, мора да се у неколико побрине да младић, постајући помоћник, нађе упослење код ваљаног послодавца, код кога ће наставити усавршавање у послу, а добром наградом обезбедити животне потребе.

Још нешто. Социјална служба мора упутити свога штићеника не само на добру зараду, вредноћу и савесност у раду, него и на штедњу у трошењу. То је нужно учинити још и раније, чим штићеник почне добивати новац као поклон или награду. Јер штедња је једна потреба за ове младиће исто као што је и рад. Са самом зарадом они без разумне штедње не могу постићи циљ у своме животу.

За оне штићенике, који се по могућству школују, социјална служба се мора бринути



бар до завршетка матуре, или које стручне школе, равне матури. Ни доцније не сме се са свим прекинути контакт с њима. Заштитник треба да зна шта је најзад било са његовим штићеником, какав је циљ постигао, чиме је обезбедио своју егзистенцију.

Као што се види, заштитничка служба иде докле и родитељска. Само тако схваћена и изведена она је исправна и корисна, без обзира да ли су штићеници потпуна сирочад или полусирочад. Главно је да је на њих распротрta заштита.

„Привредник”, који се специјално бави извођењем на пут привредне омладине, води као што је речено у пр. одељку, евиденцију о сваком свом питомцу не само докле изучи посао и постане помоћник, него и даље, па и онда кад постане сопствени господар и послодавац.

Од социјалне заштите не мора се толико захтевати, јер су њени послови многоструки. Главно је да од детета створи корисног члана друштва и да зна да је то постигнуто.

II Заштита девојака

Заштита девојака је у многоме као и заштита младића. И о њима се мора водити рачуна да изуче какав стручан посао, или коју школу, да у томе буду ваљане, да буду снабдевене потребама, да се води рачуна о поступку с њима, о начину живота итд.

Али код девојака, нарочито оних које немају никога свога, настаје још и та брига, где ће оне кад постану самосталне посленице. То је још нерешен проблем код нас, а искуство казује да је врло тежак положај тих девојака, пуштених у самосталан живот без ичије савесне заштите. Оне које се одмах удаду, реше тај проблем на најбољи начин; али оне, које то не буду у могућности да учине, стално су у опасности да застране, да морално посрну, па и да са свим пропадну.

Београд, у коме има велики број девојака без родитељске заштите, треба у интересу здравог друштвеног живота, да се побрине да створи какву заштиту овим девојкама до

удаје, или бар до извесног зрелијег доба, рецимо до 25 година.

Београд има домова за децу, за студенте, за студенткиње, за шегрте мушкарце; има и за извесну категорију девојчица; али нема ни једну установу за заштиту младих девојака које се издржавају самосталном зарадом, а које живе код туђина и, због још мале зараде, по сиротињским кућама, у нехигијенским приликама и сумњивим моралним околностима.

Због таквог стања женска младеж пропада и Београд, без сумње, долази у групу градова који лиферују многобројно младо женскиње, без обзира на занимање, које су љубавни изливи одвели у моралне катастрофе.

Према томе од малог су значаја сви заводи у Београду за женску децу, кад их они пуне на улици и у средину, у којој не налазе никакву моралну заштиту, баш у најгоре доба њиховог развика.

Социјална заштита, управо Уред за заштиту матера, деце и младежи, позван је да узме иницијативу и да у заједници са хуманим корпорацијама, а нарочито са „Привредником”, који располаже огромним капиталом, створе један велики дом за младе девојке, у коме би оне нашле пристојан конфор и храну за минималну цену, и у коме би биле заштићене од разних „теткица” и сумњивих колегиња, које тргују „белим робљем”.

*

Као што се види, излагањем побројаних социјалних проблема на заштити деце стављено је у задатак општинској социјалној служби, односно Централном уреду за заштиту матера, деце и младежи много нових решења. А сви су ови проблеми од прво-класне важности за правилно функционисање ове службе, за употпуњавање заштитног система, а нарочито су од важности за омладину и наш будући Београд, који нагло корача у сусрет модерној и напредној цивилизацији.

(Крај)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА



Др. Александар Петровић и Др. Марио Селем

Исхрана београдског радништва

(Наставак).

Кућа бр. 4. У кући су само муж 34 године, грађевинарски радник, жена 26 година и дете од 10 месеци. Лети кад има рада муж зарађује од 20—25 динара дневно. Пре 1 године доселили су се из Далматинског Загорја. Отац га је протерао од куће, јер се оженио девојком против очеве воље. Воли да пије, понекад од зарађеног новца „не донесе ни паре” кући. Станују у бараци, плаћају по 80 динара месечно. Величина је бараке: 2.60 мет. дужине, 1.80 мет. ширине и 1.85 мет. висине. Укупна кубатура: 8.63 куб. метара. Прозор: 43×42 см. Патос је од земље. Јако је прљаво. Сви спавају у једном кревету. Жена има од одела: 2 кошуље, 3 сукње а муж 2 кошуље и 3 гаће.

Август 9 Среда. 1 кгр. хлеба (муж је ручао у Народној кући) (2000) 2. Укупно 2000 кал., 2 дин.

10-VIII Четвртак. 1 кгр. хлеба (муж исто) (2000) 2. Укупно 2000 кал., 2 динара.

11-VIII Петак. 1 кгр. хлеба (2000) 2; 1 кгр. парадајза (160) 1; 1 кгр. лука црног (160) 1; 100 гр. зејтина (920) 1. Укупно 3240 кал., 5 динара.

12-VIII Субота. 1 кгр. хлеба (2000) 2; ½ кгр. пасуља (1500) 1. Укупно 3500 кал., 3 динара.

15-VIII Уторак. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 2 кгр. купуса слатког (500) 2. Укупно 3.500 кал., 5 динара.

16-VIII Среда. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 1½ кгр. кромпира (900) 1.50; 100 гр. зејтина (920) 1; 1 кгр. црног лука (160) 1. Укупно 4980 кал., 6.50 динара.

17-VIII Четвртак. 1 кгр. хлеба (2000) 2; 1 лит. млека (600) 3. Укупно 2600 кал., 5 дин.

18-VIII Петак 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 1½ кгр. слатког купуса (375) 1.50; 75 гр. свињске масти (690) 1. Укупно 4065 кал., 5.50 дин.

19-VIII Субота. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 1½ кгр. кромпира (900) 1.50; 100 гр. зејтина (920) 1; 75 гр. шећера (292) 1; чаја 0.50. Укупно 5112 кал., 7 дин.

20-VIII Недеља. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; ½ кгр. говеђине (750) 5; ½ кгр. црног лука (80) 0.50; ½ кгр. парадајза (80) 0.50; 75 гр. свињ. масти (690) 1. Укупно 4600 кал. 10 дин.

21-VIII Понедељак. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 1 кгр. слатког купуса (250) 1; 100 гр. зејтина (920) 1; 1 кгр. црног лука (160) 1. Укупно 4330 кал. 6 дин.

22-VIII Уторак. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 2 кгр. кромпира (1200) 2; 100 гр. зејтина (920) 1. Укупно 5120 кал., 6 дин.

23-VIII Среда. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 2 кгр. кромпира (1200) 2; ½ кгр. говеђине (750) 5; 75 гр. свињске масти (690) 1; зелене паприке 0.50; 100 гр. сира посног (260) 1. Укупно 5900 кал., 12.50 дин.

24-VIII Четвртак. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 2 кгр. кромпира (1200) 2; 100 гр. зејтина (920) 1; 2 ком. краставаца 0.50. Укупно 5120 кал., 6.50 дин.

25-VIII Петак. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 1 кгр. купуса слатког (250) 1; 1 кгр. кромпира (600) 1; 75 гр. масти (690) 1. Укупно 4540 кал., 6 дин.

26-VIII Субота. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 1½ кгр. кромпира (900) 1.50; 100 гр. зејтина (920) 1. Укупно 4820 кал., 5.50 дин.

27-VIII Недеља. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 5 ком. јаја (385) 2.50; 150 гр. масти (1380) 2; ракије увече 2. Укупно 4765 кал., 9.50 дин.

28-VIII Понедељак. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; ½ кгр. пасуља (1300) 1; 1 кгр. кромпира (600) 1; 75 гр. масти (690) 1; ½ кгр. парадајза (80) 0.50. Укупно 5670 кал., 6.50 дин.

29-VIII Уторак. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 2 кгр. кромпира (1200) 2; ½ кгр. црног лука (80) 0.50; 100 гр. зејтина (920) 1. Укупно 5200 кал., 6.50 дин.

30-VIII Среда. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 1½ кгр. слатког купуса (375) 1.50; 75 гр. масти (690) 1. Укупно 4065 кал., 5.50 дин.

31-VIII Четвртак. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 1 кгр. шљива свежих 2; 1 кгр. кромпира (600) 1; 100 грама зејтина (920) 1. Укупно 4520 кал., 7 дин.

1-IX Петак. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 2 кгр. кромпира (1200) 2; 75 гр. масти (690) 1; зелена паприка 0.50. Укупно 4890 кал., 6.50 дин.

2-IX Субота. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 1½ кгр. купуса (375) 1.50; ½ кгр. парадајза (80) 0.50; 75 грама масти (690) 1. Укупно 4145 кал., 6 дин.

3-IX Недеља. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; ½ кгр. меса говеђег (750) 5; 1½ кгр. кромпира (900) 1.50; 75 гр. масти (690) 1; зелене паприке 0.50. Укупно 5040 кал., 11 дин.

4-IX Понедеоник. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 1½ кгр. кромпира (900) 1.50; 100 гр. зејтина (920) 1. Укупно 4820 кал., 5.50 дин.

6-IX Среда. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 1½ кгр. слатког купуса (375) 1.50; 75 гр. масти (690) 1. Укупно 4065 кал., 5.50 дин.

7-IX Четвртак. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 2 кгр. кромпира (1200) 2; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 5580 кал., 7 дин.

8-IX Петак. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; ½ кгр. парадајза (80) 0.50; 100 гр. зејтина (920) 1. Укупно 4000 кал., 4.50 дин.

9-IX Субота. 1½ кгр. хлеба 3000 кал., 3 дин.

10-IX Недеља. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; ½ кгр. меса говеђег (750) 4; 1½ кгр. слатког купуса (375) 1.50; ½ кгр. кромпира (300) 0.50. Укупно 4425 кал., 9 динара.

11-IX Понедељак. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 2 кгр. кромпира (1200) 2; 100 гр. зејтина (920) 1; ½ кгр. црног лука (80) 0.50. Укупно 5200 кал., 6.50 дин.

12-IX Уторак. 1 кгр. кукурузног брашна (3600) 2; 1 кгр. парадајза (160) 1; 150 гр. масти (1380) 2; ½ кгр. црног лука (80) 0.50. Укупно 5220 кал., 5.50 динара.

13-IX Среда. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 1½ кгр. купуса (375) 1.50; 1 кгр. кромпира (600) 1; 75 гр. масти

(690) 1; ½ лит. млека (300) 1.50. Укупно 5065 кал., 8 динара.

14-IX Четвртак. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 2 кгр. кромпира (1200) 2; ¼ кгр. парадајза (80) 1; ¼ кгр. црног лука (80) 0.50; 100 гр. зејтина (920) 1. Укупно 5280 кал., 7.50 дин.

15-IX Петак. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; ¼ кгр. црног лука (80) 0.50; 75 гр. масти (690) 1; 2 кгр. кромпира (1200) 2. Укупно 4970 кал., 5.50 дин.

16-IX Субота. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 2 кгр. кромпира (1200) 2; 75 гр. масти (690) 1. Укупно 4890 кал., 5 динара.

17-IX Недеља. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 1 кгр. кромпира (600) 1; ¼ кгр. говеђине (750) 4; ¼ кгр. парадајза (80) 0.50. Укупно 4430 кал., 7.50 дин.

18-IX Понедељак. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 2 кгр. кромпира (1200) 2; 100 гр. зејтина (920) 1; ¼ кгр. шљива свежих 1. Укупно 5120 кал., 7 дин.

19-IX Уторак. 1½ кгр. хлеба (3000) 3; 1 кгр. кромпира (600) 1; 75 гр. масти (690) 1. Укупно 4290 кал., 5 дин.

20-IX Среда. 1½ кгр. хлеба (3000) 1; 1½ кгр. купуса (375) 1.50; 1½ кгр. кромпира (900) 1.50; 75 гр. масти (690) 1; ¼ кгр. црног лука (80) 0.50. Укупно 5065 кал., 5.50 динара.

Укупно калорија $179.322 : 40 = 4483 : 2 = 2241,5$.
Динара $253.50 : 40 = 6,32 : 2 = 3,16$.

Наша су испитивања у овој кући трајала 40 дана. За то време потрошено је укупно 179.322 калорија или по 4.483 дневно. У кући имамо двоје одраслих, сваки је **дневно трошио по 2.241 калорију**. За исто је време издато укупно 253,50 дин., што износи по 6,32 дин. дневно, односно **по 3,16 дин. на одраслог**. На свако лице долази по 700 гр. хлеба дневно или 1400 калорија.

Типично је за ову кућу да слабо кува, и готово увек спрема само салату од купуса пресног, кромпира, парадајза, лука, коју полије зејтином или с топлем машћу.

Кућа бр. 5. Домаћин је ове куће мухамеданац из Скопља, 21 године, по занимању је таљигах, ради с туђим колима. Зарађује слабо. Жена је Циганка из Пожаревца, истога је узраста као и муж. Досељени су у Београд пре неколико година. Деце немају. Станују у подруму, који је раније служио за дрва. Мрачан је и влажан. Његове размере: 2,10 дуж., 2,30 шир. и 2 мет. висине. Кубатура: 9,66 куб. мет. Један прозор чије су размере 42×50 . Под је од земље. Таваница нагиње паду. У соби 1 кревет, сто, 2 столице, нешто посуђа. За стан плаћају 100 дин. месечно. Пре 2 године плаћали су за то 250 динара. Жена је пре једне године лежала у болници због туберкулозе плућа. Муж је релативно здрав.

10-VIII Четвртак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 2 кгр. купуса (500) 2; 1 кгр. парадајза (160) 1; 150 гр. масти (1380) 2; 1 кгр. паприке (160) 1; 1 кгр. лука (160) 1. Укупно 6360 кал., 11 дин.

11-VIII Петак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 150 гр. масти (1380) 2; 1 кгр. лука (160) 1; 1 кгр. парадајза (160) 1. Укупно 5700 кал., 8 дин.

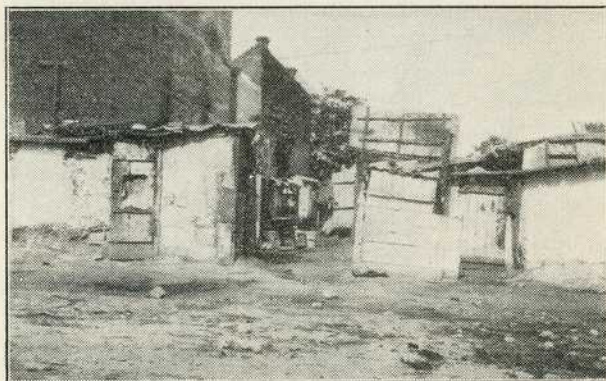
12-VIII Субота. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 кгр. пасуља (2600) 3; 150 гр. масти (1360) 2. Укупно 7960 кал., 9 дин.

13-VIII Недеља. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 кгр. парадајза (160) 1; 1 кгр. лука (160) 1; 150 гр. масти (1360) 2. Укупно 5680 кал., 9 дин.

14-VIII Понедељак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 кгр. парадајза (160) 1; 15 ком. зел. паприка; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 5540 кал., 7 дин.

15-VIII Уторак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; зелене паприке; 100 гр. зејтина (920) 1. Укупно 4920 калорија, 5 динара.

16-VIII Среда. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 кгр. паприке (160) 1. Укупно 4160 кал., 5 дин.



Раднички станови у којима су вршене анкете

17-VIII Четвртак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; ¼ кгр. кромпира (300) 0.50; 1 кгр. парадајза (160) 1; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 5840 кал., 7.50 дин.

18-VIII Петак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 кгр. парадајза (160) 1; 1 кгр. лука (160) 1; 100 гр. зејтина (920) 1. Укупно 5240 кал., 7 дин.

19-VIII Субота. Била је код свекрве.

20-VIII Недеља. Била је код свекрве.

21-VIII Понедељак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1½ кгр. бораније (600) 3; ¼ кгр. парадајза (80) 0.50. Укупно 4680 кал., 7.50 дин.



Двориште куће у којој је вршена анкета

24-VIII Четвртак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 кгр. парадајза (160) 1; 1 кгр. лука (160) 1; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 5700 кал., 8 дин.

26-VIII Субота. 2 кгр. хлеба 4000 кал., 4 дин.

27-VIII Недеља. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 150 гр. масти (1380) 2; 1 кгр. парадајза (160) 1; 10 паприка 1; 100 гр. пиринча (390) 1. Укупно 5930 кал., 13 дин.

29-VIII Уторак. Била код мајке.

31-VIII Четвртак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 кгр. кромпира (600) 1; 1 кгр. парадајза (160) 1; 1 кгр.

лука (160) 1; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 6300 калорија 9 дин.

1 и 2 IX Петак и Субота. Код свекрве.

3-IX Недеља. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 150 гр. масти (1380) 2; 1 кгр. пасуља (2600) 4; 1 кгр. лука (160) 1. Укупно 8140 калорија, 13 дин.



Деца анкетираних породица скупила кости на Бајловом ђубришту па у џаковима носе да продају

4-IX Понедељак. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 10 комада наприка 1.50; ¼ кгр. меса (375) 2; 250 гр. пиринча (800) 2; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 2555 калорија, 11.50 динара.

5-8-IX. Код свекрве.

9-IX Субота. 2 кгр. хлеба (4000) 4; 1 кгр. парадајза (160) 1; 150 масти (1380) 2. Укупно 5540 калорија, 7 дин.



Пребирање костију и крпа са скупљеног ђубрета

Наша су испитивања у овој кући трајала 17 дана. За то је време укупно потрошено 93.585 калорија хране, или по 5550 калорија дневно. У кући је било свега њих двоје, што износи по 2225 калорија на одраслог. За исто време потрошено је 136.50 дин. за храну, или по 8 динара дневно, а на једнога по 4.

Главне је количине калорија ова кућа добијала од хлеба. Сваки је члан дневно јео по 1 кгр. хлеба, од којег је добијао по 2000 калорија.

Кућа бр. 6. У кући су: муж 47 год., продавац новина, жена 35 год. исто продавачица

новина, кћи од 22 год. радница у моде салону, син 12 год. ученик трговачки, кћи од 9 година, ученица основне школе и дете од 1½ године. Старија кћи зарађује 8—900 динара месечно. Зараду мужа и жене тачно не знамо, али је она сигурно преко 1000 динара. Доселили су се из Руме пре 2 године. Стан им је од собе и кујне. Размере собе: 4 мет. дуж., 3 мет. шир. и 2 мет. висине. Кубатура је 24 кв. мет. У соби имају: 2 кревета, сто, 3 столице, 1 диван. У кујни им је један кревет и штедњак. Патос је од дасака. На соби имају један прозор 1,30 × 80. Кћи спава у кујни. Плаћају 300 дин. месечне кирије.

8-VIII Уторак. 1 кгр. пасуља (2600) 3; 1 кгр. парадајза (160) 1; 4 кгр. хлеба (8000) 8; ½ лит. млека (300) 1.50. Укупно 11.060 калорија, 13.50 дин.

9-VIII Среда. 2 кгр. хлеба (4000) 4; ½ лит. млека (300) 1.50; 1 кгр. парадајза (160) 1; ½ кгр. брашна (1300) 2; 1 кгр. пасуља (2600) 3. Укупно 7360 калорија, 11.50 дин.

10-VIII Четвртак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; ½ лит. млека (300) 1.50; 1 кгр. парадајза (160) 1; 1 кгр. пасуља (2600) 3. Укупно 9060 кал., 13 дин.

11-VIII Петак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; ½ л. млека (300) 1.50; 2 кгр. кромпира (1200) 2; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 9380 кал., 13 дин.

12-VIII Субота. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; ½ лит. млека (300) 1.50. Укупно 6300 калорија, 9 дин.

14-VIII Понедељак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; ½ кгр. пасуља (1300) 1.50; 1 лит. млека (600) 3. Укупно 7900 калорија, 12 дин.

15-VIII Уторак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 кгр. парадајза (320) 2; ½ лит. млека (300) 1.50; ½ кгр. брашна (1300) 2. Укупно 8920 калорија, 13 дин.

16-VIII Среда. 3 кгр. хлеба (6000) 6; ½ л. млека (300) 1.50; 2 кгр. парадајза (320) 2; 2 кгр. кромпира (1200) 2. Укупно 7820 кал., 11.50 дин.

17-VIII Четвртак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; ½ лит. млека (300) 1.50; 2 кгр. парадајза (320) 2; 2 кгр. кукуруза. Укупно 6620 кал., 11 дин.

18-VIII Петак. 6 кгр. хлеба (12000) 12; 2 кгр. парадајза (320) 2; ½ кгр. лука (80) 0.50; ½ лит. млека (300) 1.50. Укупно 12.700 кал., 16 дин.

19-VIII Субота. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; ½ литра млека (300) 1.50; ¼ кгр. брашна (650) 1; 250 гр. масти (1380) 2; 1 јаје (75) 0.50. Укупно 10.405 калорија, 12.50 дин.

20-VIII Недеља. 3 кгр. хлеба (6000) 6; ½ лит. млека (300) 1.50; ½ кгр. брашна (1300) 2; 2 кгр. кромпира (1200) 2; 2 јаја (150) 1; 1 кгр. телетине (1200) 6. Укупно 10.150 кал., 18.50 дин.

21-VIII Понедељак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; ½ л. млека (300) 1.50; ¼ кгр. меса гов. (375) 2; 250 гр. пиринча (800) 2; 250 гр. масти (2300) 3.50. Укупно 9775 калорија, 16.50 дин.

22-VIII Уторак. 3 кгр. хлеба (6000) 6; ½ л. млека (300) 1.50; 2 кгр. парадајза (320) 2; 1 кгр. кромпира (600) 1; 1 кгр. телетине (1200) 6. Укупно 8420 калорија, 16.50 дин.

23-VIII Среда. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; ½ л. млека (300) 1.50; 1 кгр. пасуља (2600) 3; 1½ кгр. парадајза (240) 1.50; ¼ кгр. масти (2300) 3.50. Укупно 11.440 калорија, 17 дин.

24-VIII Четвртак. 3 кгр. хлеба (6000) 6; 1 кгр. брашна (2600) 4; ½ лит. млека (300) 1.50; 2 јаја (150) 1. Укупно 9050 калорија, 12.50 дин.

25-VIII Петак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; ½ литра млека (300) 1.50; 1 кгр. парадајза (160) 1; 1 лубеница (600) 3. Укупно 7060 кал., 13 дин.

26-VIII Субота. 3 кгр. хлеба (6000) 6; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1.50; 2 кгр. парадајза (320) 2; 1 кгр. кромпира (160) 1; 1 кгр. крушке (600) 2. Укупно 7380 кал., 12.50 динара.

27-VIII Недеља. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1.50; $\frac{1}{4}$ кгр. телетине (600) 3; 1 кгр. кромпира (600) 1; 150 гр. масти (1380) 2; $\frac{1}{2}$ кгр. брашна (1300) 2; 1 јаје (75) 0.50. Укупно 10.255 кал., 17.50 дин.

28-VIII Понедељак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; $\frac{3}{4}$ кгр. пасуља (1950) 2; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1.50; 150 гр. масти (1380) 2; 1 лубеница (600) 2. Укупно 10.230 кал., 15 динара.

29-VIII Уторак. 3 кгр. хлеба (6000) 6; $\frac{1}{4}$ кгр. пиринча (800) 2; $\frac{1}{4}$ л. млека (300) 1.50; 2 јаја (150) 1; 150 гр. масти (1380) 2. Укупно 8630 кал., 12.50 динара.

30-VIII Среда. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1.50; 1 кгр. брашна (2600) 4; 1 јаје (75) 0.50; 150 гр. масти (1380) 2; 1 кгр. парадајза (160) 1; 1 кгр. лука (160) 1; $\frac{1}{2}$ кгр. сира (1250) 3.50. Укупно 11.925 кал., 21 динар.

31-VIII Четвртак. 3 кгр. хлеба (6000) 6; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1.50; $1\frac{1}{2}$ кгр. парадајза (240) 1.50; 150 гр. масти (1380) 2; 1 кгр. кромпира (600) 1; 10 ком. паприка 1. Укупно 8520 кал., 13 динара.

1-IX Петак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; $\frac{1}{4}$ л. млека (300) 1; 150 гр. масти (1380) 2; $1\frac{1}{2}$ кгр. кромпира (900) 1.50; 1 кгр. парадајза (160) 1; $\frac{3}{4}$ пасуља (1950) 3. Укупно 10.690 кал., 16 динара.

4-IX Понедељак. 3 кгр. хлеба (6000) 6; 2 кгр. парадајза (320) 2; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1.50; $\frac{1}{2}$ кгр. свињ. мяса (1500) 6; 10 ком. паприка 1. Укупно 8190 кал., 16.50 динара.

6-IX Среда. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1.50; 2 кгр. паприка; 1 кгр. лука (160) 1; $1\frac{1}{2}$ кгр. парадајза (240) 1.50. Укупно 6700 кал., 11.50 динара.

7-IX Четвртак. 3 кгр. хлеба (6000) 6; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1.50; $1\frac{1}{2}$ кгр. кромпира (900) 1.50; 1 кгр. лука (160) 1; 1 кгр. парадајза (160) 1. Укупно 7520 кал., 11 динара.

Наша су испитивања у овој кћи трајала 27 дана. За то је време потрошено укупно 243.365 калорија хране, што износи по 8113 калорија дневно, односно по 2028 калорија на једно лице. Дечка од 12 година и девојчицу од 9 рачунали смо као једног одраслог. Укупно је потрошено за храну 376.50 динара, што износи по 13.94 дин. дневно, односно по 3.84 дин. на једнога одраслог. На свако лице долази 770 гр. хлеба или 1270 калорија дневно.

Кућа бр. 7. У кћи четворо одраслих и једно дете од 3 године. Мајка, 39 год., из Пожаревца, удовица била је удата за Румуна. Ради као чистачица трмаваја. Зарађује по 30 динара дневно. Старија кћи 23 год., распуштеница, ради повремено по кћама. Облаци се лепо. Млађа кћи 18 година, не ради ништа, лепо се одева. Брат домаћице 65 г., не ради ништа. Станују у једној соби чија је величина: 3.70 мет дужина, 2.90 мет. ширина и 2 мет. висина. Укупно 21.46 куб. мет. На соби један прозор 60×65 см. У соби два кревета. У једном кревету спава мајка с унучетом, у другом обе кћери. Брат је спавао у дворишту у шупи. Стеница има грдно много. Много полагају на храну. „Волимо добро да кркамо“.

15-VIII Уторак. 1 кгр. парадајза (160) 1; 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; $\frac{1}{4}$ чварака (1000) 2; шећера 250

(975) 3.50; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1.50. Укупно 8435 кал., 15.50 динара.

16-VIII Среда. $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1.50; 1 кгр. брашна (2600) 4; 2 кгр. хлеба (4000) 5; 1 кгр. пасуља (2600) 4; $\frac{1}{2}$ кгр. лука (80) 0.50; 1 кгр. парадајза (160) 1. Укупно 9740 кал., 16 динара.

18-VIII Петак. 1 кгр. парадајза (160) 1; 1 кгр. говеђег мяса (1500) 8; $\frac{1}{2}$ кгр. сувог свињског мяса (1400) 6; $\frac{1}{4}$ масти (2300) 3.50; $\frac{1}{2}$ кгр. пиринча (1600) 4; ал. паприке 0.50; 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1.50; краставце; 5 кгр. купуса (1250) 7.50. Укупно 14.510 кал., 42.50 динара.

19-VIII Субота. 4 кгр. хлеба (8000) 10; $\frac{1}{2}$ кгр. мяса овч. (675) 5; 2 кгр. парадајза (320) 2; 2 код. диња (2400) 5; 150 гр. масти (1380) 2; 100 гр. шећера (390) 1.50; лука кгр. (160) 1; 100 гр. бурека 1; 1 кгр. кукурузног брашна (3600) 3. Укупно 16.925 кал., 30.50 дин.

20-VIII Недеља. $\frac{1}{2}$ кгр. пасуља (1300) 2; 150 гр. масти (1350) 2; 1 кгр. лука (160) 1; 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; кгр. млека (1200) 6; 1 кгр. брашна (2600) 4. Укупно 12.640 кал., 22.50 динара.



Једна породица код које је вршена анкета

21-VIII Понедељак. Алев паприке 0.50; $\frac{1}{2}$ кгр. шљива (200) 1; $2\frac{1}{2}$ кгр. рибе (1050) 10; 150 гр. зејтина (1380) 2 (печене рибе); 3 кгр. хлеба (6000) 7.50. Укупно 9630 кал., 21 динар.

22-VIII Уторак. 2 кгр. кромпира (1200) 2; 1 кгр. парадајза (160) 1; 150 гр. масти (1380) 2; $\frac{1}{4}$ кгр. сирће; 150 гр. зејтина (1380) 2; 400 гр. соли 2; 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; паприке 1. Укупно 10.100 кал., 19.50 динара.

23-VIII Среда. 2 кгр. шкембића (2340) 4; 150 гр. масти (1380) 2; 2 кгр. лука (320) 2; 2 кгр. парадајза (320) 2; 1 кгр. млека (600) 3; 4 кгр. хлеба (8000) 10; ал. паприке 0.50; 100 гр. шећера (300) 1.50. Укупно 13.350 кал., 25 динара.

24-VIII Четвртак. 2 кгр. пасуља (5200) 6; 150 гр. масти (1380) 2; 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 1 кгр. млека (600) 3; 1 кгр. брашна (2600) 4; 100 гр. шећера (390) 1.50; 150 гр. зејтина (1380) 2; ракије. Укупно 17.550 кал., 26 динара.

25-VIII Петак. 2 кгр. купуса (500) 3; 1 кгр. гов. мяса (1500) 8; 150 гр. масти (1380) 2; 2 кгр. парадајза (320) 2; 1 л. млека (600) 3; 1 кгр. кукурузног брашна (за качамак) (3600) 3. Укупно 7400 кал., 21 динар.

26-VIII Субота. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; $\frac{1}{2}$ литра млека (300) 1.50; 2 кгр. парадајза (320) 2; 150 гр. масти (1380) 2; ал. паприке 0.50; $\frac{1}{4}$ чварака (1000) 2. Укупно 9000 кал., 15.50 динара.

27-VIII Недеља. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 1 кгр. пасуља (2600) 4; 1 кгр. парадајза (160) 1; $\frac{1}{4}$ кгр. славине (2300) 3; 150 гр. масти (1380) 2; 1 кгр. брашна

WWW.UNILIB.RS

кукурузног за качамак (3600) 3; 1 к. лубеница (1200) 3. Укупно 27.240 кал., 23.50 динара.

28-VIII Понедељак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 1 кгр. мяса овчег (1350) 8; 3 кгр. парадајза (400) 3; 1 кгр. лука (160) 1; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1.50; 250 гр. масти (2260) 3.50; 1 к. диња (1200) 3. Укупно 12.870 кал., 27.50 динара.

20-VIII Уторак. 3 кгр хлеба (6000) 7.50; 1 кгр. гов. мяса (1500) 8; 2 кгр. кромпира (1200) 2; 1 кгр. парадајза (160) 1; 2 кгр. лука (320) 2; 250 гр. масти (2260) 3.50; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1.50. Укупно 11.740 кал., 25.50 динара.

30-VIII Среда. 1 кгр. парадајза (160) 1; 1 кгр. лука (160) 1; 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 250 гр. масти (2260) 3.50. Укупно 8580 кал., 13 динара.

31-VIII Четвртак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 кгр. парадајза (320) 2; 1 кгр. пасуља (2600) 3; зелене паприке 1. Укупно 8920 кал., 13.50 динара.

1-IX Петак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 3 кгр. парадајза (480) 3; $\frac{1}{2}$ кгр. пиринча (800) 2; $\frac{1}{2}$ кгр. мяса (750) 4; 250 гр. масти (2260) 3.50. Укупно 10.290 кал., 20 динара.

2-IX Субота. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 кгр. купуса (500) 3; 2 кгр. парадајза (320) 2; $\frac{1}{2}$ кгр. ов. мяса (675) 4; 250 гр. масти (2260) 3.50; 16 зелених паприка 1. Укупно 9755 кал., 21 динар.

3-IX Недеља. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 1 кгр. говећег мяса (1500) 8; 40 бабура паприка 2; $\frac{1}{4}$ кгр. масти (2260) 3.50; $\frac{1}{4}$ кгр. пиринча (800) 2; 1 кгр. лука (160) 1; 2 кгр. парадајза (320) 2; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1.50; $\frac{1}{2}$ кгр. сланине (4600) 6. Укупно 15.040 кал., 33.50 динара.

4-IX Понедељак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 кгр. рибе (1200) 6; 2 кгр. парадајза (320) 2; $\frac{1}{4}$ кгр. масти (2260) 3.50. Укупно 9780 кал., 19 динара.

5-IX Уторак. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 кгр. парадајза (320) 2; $\frac{1}{4}$ кгр. масти (2260) 3.50. Укупно 8580 кал., 13 динара.

6-IX Среда. 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 2 кгр. купуса (500) 3; 2 кгр. парадајза (320) 2; $\frac{1}{4}$ кгр. масти (2260) 3.50; 10 паприка 0.50. Укупно 9080 кал., 16.50 динара.

7-IX Четвртак. $\frac{1}{4}$ кгр. пиринча (800) 2; $\frac{1}{4}$ кгр. масти (2260) 3.50; 2 кгр. парадајза (320) 2; 1 кгр. лука (160) 1; 2 кгр. кромпира (1200) 2; $\frac{1}{2}$ кгр. брашна (1300) 2; 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; 1 л. млека 3. Укупно 12.640 кал., 23 динара.

8-IX Петак. $\frac{1}{2}$ кгр. свињског мяса (1600) 6; 2 кгр. парадајза (320) 2; 1 кгр. шљива (400) 2; 3 кгр. хлеба (6000) 7.50; $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1.50. Укупно 8620 кал., 17 динара.

9-IX Субота 2 кгр. парадајза (320) 2; $\frac{1}{4}$ кгр. масти (2260) 3.50 $\frac{1}{2}$ кгр. брашна (1300) 2; 4 кгр. хлеба (8000) 10; $\frac{1}{4}$ кгр. пиринча (800) 2; 250 гр. шећера (975) 3.50; $\frac{1}{2}$ кгр. соли 1; 6 к. краставаца 1; 50 гр. кафе 1. Укупно 13.655 кал., 26 динара.

11-IX Понедељак. 2.50 кгр. рибе (1050) 8; 150 гр. зејтина (1380) 2; ал. паприке 1; 2 $\frac{1}{2}$ кгр. хлеба (5000) 5; 1 кгр. лука (160) 1; 6 км. краставаца. Укупно 7590 кал., 17 динара.

12-IX Уторак. $\frac{1}{2}$ л. млека (300) 1.50; 2 кгр. бораније (640) 3; 150 гр. масти (1380) 2; $\frac{1}{2}$ кгр. брашна (1300) 2; ал. паприке; 3 кгр. хлеба (6000) 7.50. Укупно 9620 кал., 16 динара.

Наша су испитивања у овој кући трајала свега 27 дана. За то је време било потрошено 296.180 калорија хране, што износи по 10.969 калорија дневно или 2742 калорија на одраслог. За исто су време потрошили 586 дин. за храну, што износи по 21.70 дин. дневно, или по 5.42 дин. на одраслог. На свако лице долази отприлике дневно 630 гр. што хлеба, што брашна или 1260 калорија.

(Свршиће се).



А. Б. Херенда

Незапосленост у Београду у зиму и у лето 1934 године

Београд је град радника и чиновника. Од свих привредно-активних становника Београда, чиновника (са пензионерима) и радника има укупно око 90.000, или 78,2%. Ма да, с обзиром на своју слабо развијену индустрију, Београд није град типично раднички, као велики индустријски центри Европе и Америке, ипак радништво претставља најјачу групу привредно-активних Београђана. Радника има у Београду у округлој цифри 60.000. После радника долази одмах чиновништво (државно, самоуправно, приватно и пензионери) са око 30.000.

Радништво у Београду

Дакле, само радништво претставља скоро половину привредно активног становништва Београда. Полазећи са те чињенице, мора се схватити и важност извесних радничких питања у Београду, као што су на првом месту питања запослености и наднице, јер је то проблем не само оних 60.000 радника, него са економске тачке оних још 30.000 трговаца, занатлија и привредника, који живе од чиновничких плата и радничких надница, а са социјалне тачке проблем још оних бар 100.000 чланова радничких породица, који живе од прихода радничких.

Ма да је наша земља уопште, као пољо-привредна, ограничено осетила директан ударац незапослености у упоређењу са осталим претежно индустријским земљама, ипак се тај ударац врло јако осетио у Београду и имао је тешке реперкусије на његов привредни живот, поред исто тако тешких реперкусија у здравственом и моралном погледу.

Прошле зиме незапосленост се у Београду осетила врло јако. Крајем прошле зиме (април месец) бележило се у Београду незапослених радника просечно 22,7%. Према општем броју становника незапосленост је у Београду износила 5,8%, а према броју становника способних за привређивање 12,2%. Другим речима, на 8 становника способних за привређивање био је један без посла, а на пет радника један без посла.

Наравно да је тај велики број незапослених и њихових породица морао да падне на

терет заједнице, тј. београдског грађанства. Основано је више кујни за бесплатну исхрану незапослених. Београдска општина пружила је помоћ у огреву. Тако, на директан начин, успело се да се тај велики број бедом захваћених грађана и њихових породица одржи преко зиме. Али, не улазећи у материјалне жртве које су учињене за њихову исхрану, још тежи је био факат, што од њих, онеспособљених за потрошњу, није могло бити у привредном животу никакве користи. Док је са социјалне тачке најтежа беда која погађа незапосленог и његову породицу, са економске тачке је најтеже његово онеспособљење као потрошача.

Лето није донело запослење

Са великим надама очекивало се да зима прође, да наступи тако звана „сезона“, са отварањем сезонских и теренских летњих радова. Постојала је нада, да ће ту успети да се запосли бар највећи део незапослених.

Сада, пошто смо прикупили све податке о кретању незапослености у Београду у току прошлог лета, тј. у тако званој „сезони“, у могућности смо да видимо, да стање није било баш тако утешно.

У средини прошле зиме, у јануару месецу 1934 године, Јавна берза рада у Београду забележила је 11.977 незапослених, а у току тога месеца попуњено је свега 410 места. У средини летње сезоне, тј. у јулу месецу 1934 године, забележила је 11.541 незапослених са 719 попуњених места у томе месецу.

Према томе, у јануару месецу прошле године било је у Београду незапослених радника 20%, односно сваки пети. Од тога броја у томе месецу попунили су места свега њих 3,4%. У јулу месецу прошле године општа незапосленост у Београду износила је 19,2%, дакле ни за пун 1% мање него ли у јануару, а места су попуњена свега 6,2%.

По струкама и гранама рада незапосленост је доста лавирала. Незапосленост и попуњена места у јануару и у јулу прошле године показаће нам наше следеће табеле Бр. I и Бр. II.

ТАБЕЛА I

Незапосленост по групама уопште у јануару 1934 г.

Број	Група професије	Незапослених	Попуње-на места
1	Надничари	4.187	85
2	Индустрија одела, обуће и накита	1.278	24
3	Трговачка струка	919	20
4	Грађевинска индустрија	890	5
5	Индустрија животних намирница	792	15
6	Гостионичарски и крчмарски обрт	781	45
7	Кућна послуга	749	95
8	Слободна звања	547	49
9	Индустрија дрвене и резбарске робе	433	14
10	Прерађивање ковина	379	11
11	Индустрија стројева, инструмената, апарата итд.	358	9
12	Рударство	345	8
13	Остала звања и занимања у различитим обртима и творничким предузећима	196	3
14	Текстилна индустрија	169	3
15	Саобраћајна предузећа	166	19
16	Индустрија камена, земље, иловаче и стакла	149	1
17	Графичка индустрија	89	1
18	Индустрија сирове и израђене коже, чекиња итд.	79	0
19	Хемијска индустрија	25	1
20	Индустрија папира	22	1
21	Пољопривреда и вртларство	17	0
22	Талионичарство	17	0
23	Тапетарски обрт	10	0
24	Шумарство	7	0
25	Индустрија каучука, гуме, гуталерке и целулозе	1	0
26	Шегрти	2	0
Свега:		11.977	410

Где има највише незапослености

Као што се из горњих табела види, незапосленост је била у јануару, дакле у зимској сезони, највећа: међу надничарима; у индустрији одела, обуће и накита; у трговачкој струци; у грађевинској индустрији; у индустрији животних намирница; у гостионичарском и крчмарском обрту; код кућне послуге и у слободним звањима. У летњој сезони, тј. у јулу месецу, незапосленост је даље задржала прво место међу надничарима, а затим следећу: кућна послуга; грађевинска индустрија; индустрија одела, обуће и накита; индустрија животних намирница; слободна звања; гостионичарски и крчмарски обрт.

Навала надничара, махом неквалификованих радника, увек је на првом месту. Њу великим делом појачава навирање сеоског становништва, које долази у град у нади да ће овде наћи запослење и зараду, а ту зараду врло тешко налази, али зато, нудећи јевтинију радну снагу, много утиче на обраћање надница, на штету градског радништва и градског привредног живота.

Постојала је велика нада, да ће у летњој сезони наћи упослење велики број радника

у грађевинској индустрији, која редовно показује активност преко лета, а умртвљава се у зиму. Међутим, ту је било баш врло много разочарења. Услед неповољних финансијских и кредитних прилика грађевинска активност је у прошлој летњој сезони јако подбацила. И тако, док је зими беспослица у грађевинској индустрији стајала на четвртом месту, у летњој сезони дошла је чак на треће место.

ТАБЕЛА II

Незапосленост по групама уопште у јулу 1934 год.

Број	Група професије	Незапослених	Попуње-на места
1	Надничари	3.771	164
2	Кућна послуга	1.188	141
3	Грађевинска индустрија	1.047	79
4	Индустрија одела, обуће и накита	997	77
5	Индустрија животних намирница	902	53
6	Слободна звања	808	7
7	Гостионичарски и крчмарски обрт	536	46
8	Индустрија стројева, инструмената, апарата итд.	368	35
9	Трговачка струка	353	14
10	Индустрија дрвене и резбарске робе	337	19
11	Прерађивање ковина	263	22
12	Рударство	220	27
13	Индустрија камена, земље, иловаче и стакла	178	3
14	Саобраћајна предузећа	120	9
15	Остала звања и занимања у различитим обртима и творничким предузећима	112	6
16	Текстилна индустрија	96	3
17	Графичка индустрија	92	4
18	Индустрија папира	43	6
19	Индустрија сирове и израђене коже, чекиња итд.	39	3
20	Пољопривреда и вртларство	28	0
21	Хемијска индустрија	17	0
22	Талионичарство	12	1
23	Шумарство	6	0
24	Тапетарски обрт	6	0
25	Индустрија каучука, гуме, гуталерке и целулозе	1	0
26	Шегрти	1	0
Свега:		11.541	719

На друго место у незапослености дошла је у летњој сезони кућна послуга. То је била последица с једне стране знатних смањења чиновничких припадности, тако да је велики број чиновничких породица био приморан да отпусти кућну послугу, а с друге стране последица у Београду укорењеног обичаја да имућније породице, кад иду на летовање, отпуштају за то време послугу.

У гостионичарском и крчмарском обрту летња сезона је мало поправила стање незапослености, али се оно ипак налазило у латентном стању.

Незапосленост се знатно смањила у трговачкој струци, што је свакако последица ула-

гања свих напора у тој струци. Међутим, незапосленост је остала латентна у индустрији одела, обуће и накита, у индустрији животних намирница и у слободним звањима, где страховито много погађа приватно чиновништво, тај јаки фактор привредне структуре Београда.

Смањење и повећање незапослености по струкама

У детаљима, смањење незапослености по струкама између јануара и јула месеца показује нам табела Бр. III. Повећање незапослености по струкама између јануара и јула месеца показује нам табела под Бр. IV.

ТАБЕЛА III

Смањење незапослености у јулу 1934 године

Број	Група професије	Незапослених у јануару	Незапослених у јулу	Попуњена места у јулу
1	Рударство	345	220	27
2	Талионичарство	17	12	1
3	Шумарство	7	6	0
4	Прерађивање ковина	379	263	22
5	Индустрија дрвене и резбарске робе	433	337	19
6	Индустрија сирове и израђене коже, чекиња итд.	79	39	3
7	Текстилна индустрија	169	96	3
8	Тапетарски обрт	10	6	0
9	Индустрија одела, обуће и накита	1,278	997	77
10	Гостионичарски и крчмарски обрт	781	536	46
11	Хемијска индустрија	25	17	0
12	Остала звања и занимања у различитим обртима и творничким предузећима	196	112	6
13	Трговачка струка	919	353	14
14	Надничари	4.187	3.771	164
15	Саобраћајна предузећа	166	130	9
16	Шегрти	2	1	0

ТАБЕЛА IV

Повећање незапослености у јулу 1934 године

Број	Група професије	Незапослених у јануару	Незапослених у јулу	Попуњена места у јулу
1	Пољопривреда и вртларство	17	28	0
2	Индустрија камена, земље, иловаче и стакла	149	178	3
3	Индустрија стројева, индустријских апарата итд.	358	368	35
4	Индустрија папира	22	43	6
5	Индустрија животних намирница	792	902	53
6	Грађевинска индустрија	890	1.047	79
7	Графичка индустрија	89	12	4
8	Кућна послуга	749	1.188	141
9	Слободна звања	547	808	7

По квалификацијама видимо, да је незапосленост релативно попустила у току лета

код квалификованих и неквалификованих радника, а порасла код чиновника и сељака, који долазе у град да траже зараде. Нарочито тежак симптом показује повећање незапослености код приватних чиновника, које између јануара и јула достиже вишак од 114,5%. Кад се узме у обзир да су овде предвиђени само приватни чиновници, а не и отпуштени државни чиновници, као ни самостални професионисти, који су остали без посла, онда је однос свакако поражавајући.

Стање и однос незапослености између јануара и јула месеца по квалификацијама претставиће нам табела Бр. V.

ТАБЕЛА V

Незапосленост по квалификацијама у јануару и јулу 1934 године

Број	Квалификација	Незапослених у јануару	Незапослених у јулу	Попуњена места у јулу	Више или мање % незапослених
1	Чиновници	158	339	8	+ 114,5%
2	Квалификовани радници	6.797	5.645	382	- 16,9%
3	Неквалификовани радници	3.387	2.829	230	- 16,6%
4	Сељаци	1.635	1.728	99	+ 66,5%

Незапосленост жена

Ни радничка надница, ни обична чиновничка плата нису више у стању да издржавају једну нормалну породицу, која подразумева 4 члана. Тај факат отерао је силом још по једног члана породице да привређује. Тако је и стварно стање у Београду. У просечној београдској породици од 4 члана, 2 члана упућена су на привређивање. Тај други члан породице који мора да привређује, у великом делу случајева је жена: жена-супруга, жена-мајка, или жена-ћерка.

Док је с једне стране жена припомогла породици својим ступањем у привреду, с друге стране, нудећи јевтинију радну снагу, она је и оборила ниво радничких надница и намештеничких плата. Г. Богдан Крекић, у својој студији „Радничка надница“ каже о жени радници следеће:

„Расте број успешних жена. Не без разлога! У првом надничком разреду, са платом до 8 динара дневно, узима се у правилу да су шегрти. Ту су претежно мушкарци. Али већ у другом разреду, са платом до 10 динара, већи је број женских него мушких. То дакле нису шегрти, већ радници.

Са надницама од 10 до 17 динара на сваку стотину успешних има више жена него мушкараца. Са надницом од 8 до 9,60 на сваку 100 успешних има 58,11% жена, са надницом до 11,60 има их чак 64,96%, са надницом до 14,53 дин. 12%, и са надницом до 16,80 има их 52,53%.”

Па ипак, и поред јевтиније понуде своје радне снаге, незапосленост се осећа доста знатно и међу женама у Београду. Она се чак у лето осетила јаче него зими, јер је у јануару било незапослених жена 2.476, а у јулу 2.546. Па не само то, него и број намештених жена у току јула био је мањи него ли у току јануара и износио 197 у јулу, према 261 у јануару.

Између јануара и јула повећао се број незапослених жена чиновница од 18 на 26, неквалификованих радница од 1.142 на 1.385 и сељанки од 36 на 525. Опала је знатно једино незапосленост код жена квалификованих радница, и то од 1280 на 610. Ово је сасвим разумљиво, кад се узме у обзир да жена квалификована радница нуди свој стручни рад за знатно јевтинију цену него што тај исти рад нуди и може да нуди мушкарац квалификовани радник.

Између јануара и јула месеца незапосленост међу женама порасла је: у индустрији дрвене и резбарске робе; у индустрији папира; у индустрији животних намирница и код кућне послуге. А опала је у текстилној индустрији; гостионичарском и крчмарском обрту; хемијској индустрији; код надничарки и у слободним звањима. У осталим струкама незапосленост жена остала је приближно иста.

Тачно кретање незапослености жена у Београду показаће нам наша табела Бр. VI.

ТАБЕЛА VI

Незапосленост жена у јануару и јулу 1934 године

Број	Група професије	Незапосленост у јануару	Незапосленост у јулу	Попуњено на места у јулу
1	Индустрија дрвене и резбарске робе	1	3	0
2	Индустрија сирове и израђене коже, чекиња итд.	1	1	0
3	Текстилна индустрија	111	56	2
4	Тапетарски обрт	1	0	0
5	Индустрија одела, обуће и накита	156	154	10
6	Индустрија папира	22	96	4
7	Индустрија животних намирница	235	308	11
8	Гостионичарски крчмарски обрт	153	96	19
9	Хемијска индустрија	5	2	0
10	Графичка индустрија	15	17	3
11	Остала звања и занимања у различитим обртима и творничким предузећима	4	6	0
12	Трговачка струка	5	7	0
13	Надничари	887	611	24
14	Кућна послуга	684	1085	123
15	Слободна звања	196	185	1
	Свега:	2.476	2.546	197

Однос незапослених жена према општем броју незапослених био је у јануару 20,1%, а у јулу се попео на 22,7%.

Незапосленост чиновника

Није само од крупног значаја у Београду питање незапослених радника, него исто толико и питање незапослених чиновника. Ма да је број незапослених чиновника знатно мањи, него ли број незапослених радника, јер је и њихов бројни однос мањи, ипак се мора повести рачуна да тај знатан број образованог и свесног друштвеног елемента, који се налази под најтежим материјалним околностима, претставља једно врло горуће питање, те да је и грађанска и морална дужност свих нас, на првом месту меродавних, да приступе одмах најрадикалније решењу тога питања, како у директном правцу, уклањањем са интелектуалних јавних послова оних који већ имају прихода за живот или су стекли права на пензију, да би њихова места заузели интелектуалци без посла, тако и индиректно, хитном реформом средње и више наставе.

Број чиновника у Београду, државних, самоуправних и приватних (без пензионера) износи око 25.000. Од тога на приватне чиновнике отпада око 5.600. У нашем прегледу ми можемо да узмемо у обзир само незапосленост приватних чиновника, и то оних који потпадају под обавезу радничког осигурања, јер су само они ушли у евиденцију Јавне берзе рада.

Тај број незапослених чиновника рапидно се повећава и то сразмерно кудикамо више него ли број осталих незапослених радника. У зиму (јануар месец) прошле године имали смо пријављених 158 незапослених чиновника, од којих је било 140 мушких и 18 женских. У истом месецу попуњено је свега 5 чиновничких места и то искључиво женским чиновницима. По струкама припадало је незапослених: 1 мушкарац хемијској индустрији; 1 мушкарац грађевинској индустрији; 2 мушкараца трговачкој струци; 136 мушкараца и 18 женских слободним професијама.

Од 158 у јануару месецу, незапосленост чиновника порасла је на 339 у јулу месецу, а то претставља пораст од 114,5%. Од тога било је 313 мушких и 26 женских.

По струкама незапосленост чиновника кретала се овако:

2 мушка у пољопривреди и вртларству;
1 мушки у хемијској индустрији;
3 мушка у грађевинској индустрији;
5 мушких у трговачкој струци;
1 мушки у саобраћајним предузећима;
301 мушких и 26 женских у слободним звањима.

Попуњено је у томе месецу свега 8 места са 7 мушких и 1 женском, и то: један мушки у саобраћајним предузећима, шест мушких и једна женска у слободним звањима, што све претставља свега 2,4%.

Према броју приватних чиновника у Београду само број незапослених пријављених Јавној берзи рада износи 6,1%.

Тешко стање интелектуалаца

Али, кудикамо је већи онај број незапослених интелектуалаца и чиновника који сачињавају оглуштени државни и самоуправни чиновници, интелектуалци који су се бавили неким самосталним радом и самостални интелектуалци стручњаци, који више немају посла, или им бар тај посао не даје више довољно прихода за живот.

Најзад, овом великом броју незапослених интелектуалаца придружују се све нове и нове војске дипломираних студената са универзитета и стручних школа, као и несвршених студената, које такође нико не региструје. Како они долазе до посла најбоље нам показују изјаве меродавних, објављене недавно преко јавности.

Један угледни престонички лист, третирајући питање шта ће бити са данашњом генерацијом свршених студената, одмах у почетку констатује:

„Сваке године наши универзитети избацују све нове и нове свршене ученике, који са дипломом, на којој се мастило није осушило, трче у министарства, јавне установе, приватна предузећа, тражећи запослење. У министарствима, нарочито Правде и Просвете, те се дипломе, са молбама, разнодушно и без хитње, слажу на гомили, а кандидатима се оставља неодређена нада да ће, можда, и за њих бити једном места. Хиљаде дипломираних кандидата чекају годинама на обећану земљу. А сваког семестра онима што чекају пристижу све нови и нови невољници”.

Професор Београдског универзитета г. др. Станко Шкерљ констатује, да стојимо пред чињеницом, да један знатан део наших универзитетски образованих људи остаје без запослења и да ће се то стање вероватно продужити кроз неизванредан број година.

Према изјави декана београдског Правног факултета г. др. Живана Спасојевића, у Београду дипломира сваке године просечно око 270—300 правника. Али, сваке године уписује се на Правни факултет 1200 студената. То значи, да од свих који ступе на Правни факултет, доврши своје школовање тек сваки четврти студент.

Али сви ти, и дипломирани и недипломирани, улазе у састав оног број беспослених,

који обијају у 90% случајева прагове министарства и траже државну или самоуправну службу.

За дипломиране филозофе ситуација је неутешна. Преко 700 дипломираних филозофа чекају без много наде на место.

Шумарски инжењери чекају годинама на постављење и поред тога што их је од 1920 године до данас дипломирало у Београду свега 248. Међутим, уписало се 11.666. Свакако да и онај остатак у великој већини очекује спас у државној служби.

У Министарству просвете лежи још увек 1114 молби за постављење свршених учитеља.

Како пролазе дипломирани лекари најбоље нам показује факат, што су болнице, клинике и санаториуми пуни тако званих „волонтера”, лекара који већ годинама раде потпуно бесплатно, очекујући постављење.

Да би продукција свршених и несвршених студената била што већа, а наде на постављење што мање, преплавио је наш Универзитет огроман, сасвим претеран број студенткиња.

У погледу броја студенткиња, вели професор г. др. Станко Шкерљ, Југославија се налази релативно готово на челу табеле европских држава. И ту можемо видети последице велике кризе: мушкарац не зарађује довољно за породични живот, па се и будућа супруга даје на посао.

Између 700 дипломираних студената филозофије, који узалуд чекају на постављење, женских кандидата је два пута више него ли мушкараца.

Сразмера свршених учитеља и учитељица је 1 : 3, у бројну корист учитељица.

Ма да ова огромна војска младих интелектуалаца, који без посла чекају намештење, не улази ни у какав списак ни статистике незапослених, ипак их треба тамо уврстити, јер, поред најбоље воље да раде и да привређују, они су принуђени, често годинама, да остану без икакве зараде, дакле да падају на терет својих рођака, или других, односно заједнице.

Наш углед захтева да учинимо све могуће, да би се нашло места за незапослене интелектуалце, а привредни и витални интереси Београда, да се што пре приступи решавању питања незапослених радника у Београду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RF



Инж. Ст. Ракочевић

Београдски жељезнички чвор^{*)}

О објављеном пројекту Београдског железничког чвора изнео сам своје мишљење у часопису „Београдске општинске новине”, третирајући то питање са саобраћајно-техничке стране, не помињући при том ниједну личност, која је сарађивала или заступала тај пројект. Г. инж. З. Васковић, нашао је за потребно да одговара и да се том приликом изрази о мени и као инжењеру и као човеку са пуно омаловажавања и неподаштавања. Тиме је скренуто са правог пута једне објективне стручне критике, уносећи своје лично нерасположење у ово озбиљно стручно питање.

Сам предмет је од великог значаја за нашу престоницу и државу и зато заслужује да се о њему пише и расправља.

По својој важности питање најповољнијег решења Београдског железничког чвора не заслужује, да се на личан начин расправља, а мислим да није заслужио ни угледни часопис „Беогр. општ. новине”, у коме нам је указано гостопримство, да се у њему воде личне расправе, па напослетку нисам ни ја личне нападе са својим писањем по томе питању ничим заслужио.

На почетку свог раније објављеног чланка сам рекао: „да пишем у доброј намери, желећи да допринесем што бољем и правилнијем решењу”. Нигде нисам казао да објављени пројекат „уопште не ваља” и да је то питање „напоак о решено”.

У овом чланку даћу одговор (у колико то буде могуће одвојити) на оно што је у чланку Г. Васковића под горњим насловом технички и стручно изнето, остављајући сваку личност по страни, сматрајући да су оне у овом крупном питању споредне.

Писац

Веза Панчевачког моста са главном путничком станицом или веза Баната са Београдом и Сремом

Неповољна страна пројектоване везе Панчева са Београдом преко Професорске Колоније састоји се у изградњи путничке станице „Дунав” у Професорској Колонији, удаљеној од центра вароши, где су сконцентрисана сва министарства, банке, трговине, пијаце, хотели, Позориште, Универзитет и др., те се путници, који одлазе из Београда и који долазе у Београд не могу користити том станицом за возове ка Панчеву и Банату. Путници морају долазити у садању станицу, те станица у Професорској Колонији остаје искључиво за локални путнички саобраћај, за

путнике који одлазе и долазе у Професорску Колонију и њену околину.

Сви путнички возови директни и локални у правцу Баната пролазе после станице „Дунав” кроз дугачак тунел око 2,5 км. и улазе у садању станицу. Овај дугачак тунел и при том с једне стране у успону око 10‰ и улазом у кривини представља сметњу развоја путничког саобраћаја на железници између Панчева и Београда.

У свом раније објављеном чланку изнео сам своје мишљење, незаступајући при том никакав пројекат, који је раније био предлажан или онај који је сада одбачен, да се повољнија веза Београда постиже са одвајањем пруге од станице Кланица и улазом у тунел у Француској улици испод Душанове улице. Путничка станица „Дунав” поставља се пред улазом у тунел у правцу Француске улице. Ова станица има да служи и за локални и даљни путнички саобраћај. Сви путници, који долазе из Баната у Београд могу да изађу у овој станици (не пролазећи кроз тунел), која је удаљена око 700 м. од Споменика, где су повезане све трамвајске и аутобуске линије у свима правцима града.

С друге стране тунела поставља се путничка станица „Сава” на спрату, изнад Босанске и Карађорђевог улице. Тунел износи око 1 км. у благом успону и правој. Путничка станица „Сава” има да служи за све локалне возове у свима правцима повезаних пруга у Београду. Поред тога служи као полазна и завршна станица за даљни путнички саобраћај ка Банату. Ова је станица знатно повољнија и приступачнија од постојеће станице, у којој је поред тога за сада сконцентрисан целокупан даљни путнички саобраћај ка Југу и Срему, и има да служи за локалне путничке возове у правцу Белог Потока, Ресника, Земуна и Панчева. Удаљена је око 300 м. од Теразија са једним улазом у станицу из Босанске улице.

Концентрисањем целокупног локалног и даљњег путничког саобраћаја у садањој станици, чије приступне улице су још сада прилично живе а у будуће са развојем града биће и више оптерећене варошким саобраћајем, којима је поред целокупног путничког саобраћаја упућен и теретни саобраћај са теретне станице у Бари Венецији пристаништа „Сава”, стварају се тешкоће за развој локалног путничког саобраћаја на железници.

*) Овај чланак — одговор г. инж. Ст. Ракочевића на чланак г. инж. Здравка Васковића примљен је благовремено али услед техничких разлога исти није могао бити раније оштампан. Како је ово питање београдског жељезничког чвора и данас врло актуелно, то уредништво часописа „Б. О. Н.” објављује овај напис г. инж. Ракочевића на његов захтев.

За локални путнички саобраћај је знатно повољнији положај станице „Сава” и „Дунав”, према другом пројекту, јер су станице ближе центру града, и омогућавају лакши приступ а тиме и развој локалног путничког саобраћаја, док то постојећа, као ни пројектована станица у Професорској Колонији у тој мери не постижу.

Ако се узме у обзир, да ће највећи део путника, који долази из Баната у Београд изаћи на путничкој станици „Дунав”, непролазећи при том и ако знатно краћи тунел, онда је њихов пут железницом краћи до Београда око 3 км. од пута преко Професорске Колоније и Мостара у садању станицу, што представља добит у удобности и у времену путовања између Београда и Баната.

Пошто сви возови морају доћи на путничку станицу „Сава” то је пут како путника тако и возова до крајње станице краћи око 1,8 км. од пута преко Професорске Колоније. Кад се узме у обзир да су и успони мањи на овој прузи (висина пењања мања) онда ће се овим правцем добити годишње знатно мањи саобраћајни трошкови (потрошња воде и угља) од правца преко Професор. Колоније.

Са грађењем пруге кроз Француску улицу постиже се директна пролазна веза преко Београда између Банатских и Сремских и Банатских и Јужних пруга. Путничке станице „Сава” и „Дунав” постају пролазне за те правце пруга. Са изградњом Земунског и Панчевачког моста постиже се ближа веза Београда са Панчевом и Земуну, у коме ће правцу и ширење града ићи. Потребно ће бити успоставити једну локалну директну путничку линију Земун—Београд—Панчево и обратно. То се пројектом преко Професорске Колоније не може постићи, јер путнички воз из Земуна улази у садању чеону станицу и ту завршава а одатле други полазе у правцу Панчева и ту путници морају да прелазе на други воз, што се у другом случају кроз Француску улицу избегава и постиже директна локална веза између Земуна, Београда и Панчева односно Срема и Баната.

У првом случају путници из Земуна прелазе дужи пут око 1,5 км. правцем преко Професорске Колоније, за колико је и пут возова између Земуна и Панчева дужи.

Веза Панчева са садањом станицом је прилично неприродно пројектована. Из Београда уместо да возови иду директно у правцу Панчева, они иду у правцу Топчидера, па се затим враћају кривином у тунелу близу Мостара у правцу Професорске Колоније. Са пројектом пруге кроз Француску улицу може да се успостави директна путничка линија између Баната и Југа и Баната и Срема као например: Вршац—Панчево—Београд—Земун—Сплит и В. Бечкерек—Панчево—Београд—Косово—Скопље и доцније Котор. То се у првом случају не може постићи, — јер је путничка станица предвиђена као чеона одно-

сно завршна за све пруге и возове. Чеоне станице су у експлоатационом погледу знатно неповољније од пролазних станица.

Пројектовањем путничке станице „Сава” у близини постојеће, дајемо могућност за будући развој директног и међународног путничког саобраћаја по правцима пруга Југа и Срема у садањој станици, без потребе њеног проширења. Станица „Сава” се налази у близини постојеће станице за прелаз путника и везу са путничким возовима у свима правцима повезаних пруга у чвору. За потребе организовања локалних и даљних путничких возова, који долазе на станицу „Сава”, пројектује се ранжирна путничка станица на празном терену код Шест Топола са ложионицом, шупом за чишћење композиција возова и групама колосека за долазак и склапање композиција, за спремне композиције за одлазак и за оставу резервних композиција и вагона. То се не може на једној модерној основи и без велике реконструкције и трошкова грађења постићи у садањој станици, а што је од велике потребе за добру организацију локалног и даљњег путничког саобраћаја.

У погледу трошкова грађења једне и друге варијанте, кад се узме у обзир коштање мостова за прелазе улица преко пруге од Панчевачког моста до улаза у тунел код Цвијићевог Булевара, затим грађење путничке станице у дубоком усеку у Професорској Колонији, тунел око 2,5 км., вијадукти за прелаз узане пруге преко два крака дуплог колосека нормалне пруге, измештање постојећих путничких перона узане пруге, реконструкција и проширење постојеће путничке станице и проширење ранжирних колосека за организовање путничких возова, што све отпада при другом решењу, онда се неће добити знатно велика разлика у користи пруге кроз Професорску Колонију.

Али није главни циљ, при решењу Београдског железничког чвора, наћи јевтино решење, већ наћи добро решење, које ће задовољити саобраћајне потребе будућег великог Београда са најмање трошкова експлоатације.

У првом случају то није потпуно постигнуто и ми ћемо се после 20 година наћи пред истим проблемом, пред којим се данас налазимо. Тада ће и прилике за грађење бити теже.

Не треба се плашити од грађења једне станице на спрату, јер у свима великим варошима у свету су готово све станице изграђене на спрату, чак су и читаве пруге изграђене на вијадуктима, и то је оправдано кад се тиме решавају повољније саобраћајне везе између појединих области преко Београда или њихове везе са Београдом. Положај станице „Сава” омогућиће доцније изградњу кружне линије преко Мостара, Топовских

Шупа, Душановца, Маринкове Баре са једним тунелом испод Мокрог Луга и излазом више Миријева. Даље се кружна линија спушта ка Дунаву, преко Карабурме, Кланице улази у путничку станицу „Дунав” и затим „Сава”. Ову кружну линију потребно је предвидети с обзиром на будући развој Београда после 20 година (преко $\frac{1}{2}$ мил. становника) за унутарњу путничку везу предграђа са центром града као и са околином у правцу Панчева, Земуна и Ресника. Она ће служити и за локални теретни саобраћај заједно са грађењем теретних станица у Миријеву и Маринковој Бари. То је било предвиђено донекле у генералном плану Београда. Међутим, у објављеном пројекту кружна линија се и не спомиње, а изгледа да је исту веома тешко по томе пројекту и спровести.

Одавно је наглашена саобраћајна потреба за директним везом преко Београда за међународне возове између севера и југа наше државе, што се са другим пројектом кроз Француску улицу и грађењем пруге преко Миријева и Лештана са везом у Зуце може постићи. У том је случају ст. „Сава” пролазна станица у свима главним правцима пруга, што је од велике важности по пролазни међународни путнички саобраћај преко Београда. Из тих разлога, да међународни возови Север—Југ пролазе кроз Београд, потребно је за доцније кад се изгради пруга Пожаревац—Кучево—Б. Паланка—Букурешт предвидети и грађење пруге преко Миријева и Лештана са спојем у ст. „Зуце”, а не ради везе Београда са Моравском долином дужим путем 10 км. поред Дунава на В. Село према том објављеном пројекту, и ради подизања неке индустрије код Великог Села и Винче 20 км. даље од Београда или ради упућивања теретног саобраћаја из Баната поред а не преко Ранжирне станице Београд, или ради неког „аксидана” који се може десити у долини Топчидерске реке, који се исто тако може десити и на прузи поред Дунава преко Вишњице и Великог Села.

У одговору на наш чланак је изнето, да се грађењем путничке станице „Сава” на спрату и засебном приступном рампом од Топчидера на ту станицу „одваја данашња путничка станица од теретне и цео простор између Моравске улице и Саве дели на две засебне половине, између којих је колосечни спој немогућ. Са тим решењем, са станицом на спрату, онемогућава се проширење постојеће станице и рационално искоришћавање целог простора резервисаног за станице и пристаниште”. Према нашем пројекту нема тога одвајања теретне од путничке станице и све везе које су потребне и које су постојале задржавају се. Према томе пројекту није потребно на том простору вршити проширење путничке и теретне станице, сем колосека за потребе претовара са железнице на лађе и обратном односно за потребе пристаништа „Сава”.

Та допуна и мања реконструкција веза може се извести без премештања постојећих теретних станица узаног и нормалног колосека и реконструкције садање путничке станице.

У одговору на наш чланак се каже: „Том станицом на спрату добија се пролазност само за правце: Банат—Земун и Банат—Топчидер, који су правци спореднијег значаја. Док, међутим, да би се добила пролазност и за главни саобраћајни правац: Земун—Београд—Топчидер, морао би се изградити још један велики кружни тунел, који би ишао од портала тунела у Ломиној улици, даље испод Теразија, затим испод Милошеве улице и излазио код Мостара, где излази и тунел, који је у новом решењу пројектован. Такво једно решење није природно већ извештачено, а при том веома скупо”.

Станицом „Сава” на спрату постиже се пролазност између Баната и Срема и Баната и Југа и за те везе не може се рећи да су од „споредног” значаја. А шта да се каже за објављени пројекат који не постиже пролазност ни у једном правцу кретања путничких возова? Није потребно пројектовати неки обртни тунел за излазом код Мостара, ради пролаза возова у правцу Југа, — јер се та потреба може задовољити пругом преко Миријева на Зуце. То „извештачено” решење које се наводи у одговору није заступано са наше стране. Према објављеном пројекту није постигнута пролазност за путничке возове ни у једном правцу кретања возова преко Београда, већ је постојећа станица остала чеона за све правце и путничке возове између Баната и Срема и између Баната и Србије. Пројекат из 1924 године. није заступан у нашем ранијем чланку и није тачно тврђење, да би станица на спрату према нашем пројекту коштала 440 милиона динара. Овај наш пројекат ћемо другом приликом изнети детаљније у одличном часопису Београда.

Теретне станице

У одговору на наш раније објављени чланак је изнето, да се не пројектују две теретне станице у Бари Венецији и код Шест Топола, већ једна теретна станица на целом том простору. За потребе Савске падине града довољна је постојећа теретна станица, без великих проширења или реконструкције садањег стања. Са груписањем целокупног даљњег и локалног путничког саобраћаја на постојећој путничкој станици, према објављеном пројекту, настаје потреба за проширењем садање ранжирне путничке станице, што повлачи с друге стране реконструкцију колосека ранжирне путничке и локалне теретне станице. По нашем пројекту ранжирна путничка станица са ложионицом, шупом за чишћење композиција путничких возова за целокупан локални и даљњи путнички саобраћај ка Банату за возове, који се служе за путн. ст.

„Сава” предвиђа се на слободном терену код Шест Топола с тим да се постојеће стање садањих станица са мањом реконструкцијом веза задржи.

Градити локалну теретну станицу на целом простору Шест Топола и Баре Венеције на дужини око 2 км. нема толике саобраћајне потребе, пошто се предвиђају још теретне станице поред Дунава. У ранијем нашем чланку по овоме питању испуштене су штампарском грешком три речи и добио нејасан смисао реченице, што је искришћено у критици а треба да стоји: „За овако велику предвиђену станицу намењену за потребе Савске падине Београда и Савског пристаништа нема потребе”, а не да уопште нема потребе за теретном станицом у Бари Венеџији или за Савску падину вароши Београда, како се то у одговору тумачило.

У нашем ранијем чланку је изнето, да теретне станице на дунавској падини нису добро распоређене, да је њихов број у том крају велики и да читава крајеви и предграђа града Београда према објављеном пројекту не добијају локалне теретне станице.

Према објављеном пројекту предвиђене су на дунавској падини три теретне станице: Шаран, Кланица и Миријево. Све три ове станице налазе се поред Дунава на растојању од по 2 км. једна од друге. Према нашем пројекту потребна је само једна теретна станица „Дунав” а може да се зове и „Шаран”, с тим да се садања станица „Кланица” задржи за кланичне потребе, без израде постројења за пријем и предају друге врсте саобраћаја, пошто се то предвиђа на станици „Шаран”. За пројектованом станицом „Миријево” тамо где је она предвиђена нема потребе, већ исту треба пројектовати на кружној линији код Миријева и даље треба предвидети још једну теретну станицу код Маринкове Баре.

Није више Београд на Теразијама и на Дунавској и Савској падини. Данас је престоница дошла близу Миријева, Мокрог Луга и Кумодража. Прсјекат има да обухвати развој и будући реон Београда од ½ мил. становника. Данас су већ поједини крајеви града удаљени 5—7 км. од теретних станица на Сави и Дунаву.

Све се то није објављеним пројектом обухватило, већ су предвиђене три теретне станице једна до друге поред обале Дунава а остављена читава предграђа и насељени крајеви Београда као што су Топчидерско Брдо, Дедиње, Бањица, Баново Брдо, Михаиловац, Чукарица, затим источна насеља ка Миријеву и Мокром Лугу и јужна насеља ка Кумодражу без теретних станица. Тако су ова насеља упућена да се служе са теретним станицама на обали Саве и Дунава, уместо да се за њих пројектује једна теретна станица на терену Тркалишта Дунавског Кола Јахача и друге у Миријеву и Маринковој Бари, како је то у нашем пројекту и предвиђено.

Пруга Београд—Велико Село—Зуце

Грађење ове пруге за садање саобраћајне потребе не захтевају, јер за везу Београда са унутрашњошћу Србије имамо довољан број железничких пруга. Постоје велике теренске тешкоће за грађење ове пруге у ручевитом терену поред Дунава.

Овако, како је пројектована ова пруга и њена веза са осталим пругама у чвору њоме се не постиже директан пролаз за путничке (транзитне) даљне и локалне возове преко Београда између Срема и југа као и Баната и Србије. Постојећа станица према објављеном пројекту остаје чеона и за овај нови правац пруге. У првом делу смо изнели, да се грађење ове пруге може оправдати у томе случају, ако се њоме постиже директан пролаз путничких возова од Земуна преко Београда у правцу југа. Са изградњом пруге Пожаревац—Кучево—Брза Паланка—Букурешт међународни путнички возови од Париза за Букурешт ће ићи преко Београда, те се са пројектом ст. „Сава” на спрату, могу сви међународни путнички возови упутити директно пругом преко Мирјева и Лештана са севера на југ и исток. То се објављеним пројектом не постиже, већ се та обилазна веза пројектује ради подизања индустрије код В. Села и Винче, на даљини 20 км. од Београда. Данас је индустрија дошла свега до Карабурме и тешко да ће у догледно време допрети од села Вишњице, пошто за њу има довољно места и са друге стране Дунава.

У одговору се ова веза образлажава и тиме, да је потребно из долине Мораве доћи у Београд и с друге стране а не само кроз долину Топчидерске реке, као и ради везе Баната и југа обилазећи Београд. Сви путнички возови морају долазити, према објављеном пројекту, у садању путничку станицу и одакле полазити, те обилазна веза преко В. Села не служи за директне и локалне путничке возове између Баната и југа. Сви теретни возови морају се слати преко Ранжирне станице кад се она изгради да их она организује, те ова веза не служи ни за директне теретне возове између Баната и југа. Градити ову пругу, да би се избегао евентуални „аксидан” на пругама у долини Топчидерске реке, није велики разлог, због тога што у долини Топчидерске реке нема великих објеката и сваки прекид тога прилаза може се лако и за кратко време успоставити и друго ти „аксидани” нису искључени ни на овој прузи преко Вишњице, која у томе погледу неповољније стоји.

Према нашем решењу, веза Баната са пругама ка југу постиже се у прво време за директне теретне возове упућене у ранжирну станицу директним пролазним колосецима кроз ст. „Дунав” и „Сава” и поред тога предвиђа се за прво време изградње чвора директна веза испод града у правцу Топчидера, не

пролазећи при томе кроз главну путничку и локалну теретну станицу на Сави, неометавући путнички и локални теретни саобраћај. За доцније предвиђена је засебна веза за теретне возове из ранжирне станице „Кнежевац” преко Маринкове Баре и Миријева за везу са Панчевом и са теретном станицом и пристаништем на Дунаву.

Главна ранжирна станица

Најважније питање у решењу Београдског железничког чвора заузима ранжирна станица. Њена улога се састоји у регулисању целокупног теретног саобраћаја. Она треба да прими на себе сву организацију теретних возова за све правце, који се везују у Београдском чвору, односно треба да организује сав пролазни теретни саобраћај упућен преко Београда као и саобраћај упућен из Београда у свима правцима пруга.

Са изградњом ранжирне станице ослобађају се локалне теретне станице од пролазног саобраћаја и службе око организовања теретних возова по правцима спојених пруга у чвору. Локалне теретне станице искључиво служе за спољну службу пријема и предаје робе, расподели долазећих вагона са робом за варош и прикупљањем вагона са робом упућеном из Београда, шаљући ове преко ранжирне станице, да их она формира у возове и упути по правцима пруга.

У томе случају локалне теретне станице се изграђују у мањем обиму, с тим да су расподељене и приступачне за сва насеља и предграђа Београда.

Ранжирна станица је најглавнији елемент у чвору од чијег избора места или положаја зависи решење појединих веза са Ранжирном станицом, као и зависе међусобне везе појединих пруга, које се стичу у чвору, односно зависи решење чвора у погледу теретног саобраћаја. Ако се утврди положај Ранжирне станице код Кнежевца а не рецимо код Макиша, онда се добија сасвим другачије решење чвора. Рационална организација ранжирне службе захтева централизацију унутарње службе теретних возова једног чвора у једној станици. Од величине теретног саобраћаја зависи обим и величина те станице. Не можемо се равнати према данашњим саобраћајним приликама, које неће свакако остати дуго, и према томе тврдити, да нам није потребна ранжирна станица. Треба узети у обзир, да се са Београдом и пругама на југу и ка Срему везује банатска мрежа железница, да се Београд стално развија, као и да се проширује и допуњава мрежа наших железница нормалног и узаног колосека на истоку, западу и југу наше државе. Тако ће ускоро Београд постати највећи железнички чвор у нашој држави. Чвор се не пројектује и ранжирна станица у чвору, према величини саобраћаја из 1931., већ према будућем саобраћају, који се очекује у чвору а обим грађења чвора се дели на временске периоде извођења појединих веза и станица.

За грађење једне ранжирне станице у једном чвору са више железничких пруга настаје потреба, кад се у чвору скупи више од 500 вагона дневно за организовање теретних возова. Са изградњом пруге Београд—Панчево добија се поред постојећих пет праваца пруга још два правца, који заједно са унутарњим Београдским правцем, чине осам саобраћајних праваца повезаних пруга у чвору. Тако велики број праваца и при мањем броју вагона захтева грађење ранжирне станице, која се може за прво време изградити у мањем обиму, с тим да остави могућност за њено проширење, кад се повећа саобраћај у чвору. Разлози да не треба сада па ни за „још неколико деценија” градити ранжирну станицу, нису због мале количине вагона за ранжирање у чвору, већ због утврђеног положаја према објављеном пројекту ранжирне станице на Макишу, чије грађење захтева још и грађење једног моста за два колосека преко Саве код Аде Циганлије, једног тунела код Кнежевца око 2 км. дужине, једног тунела од 700 м. кроз Чукарицу, око 20 км. нове пруге за два колосека са две мање станице, што све кошта преко 150 мил. динара без грађења ранжирне станице у Макишу, да би се постигла веза Ранжирне станице у Макишу са спојеним пругама у чвору. Према нашем пројекту са грађењем ранжирне станице код Кнежевца, нема потребе за грађењем тих великих објеката, те ће и њено грађење коштати много мање од грађења станице у Макишу. У објављеном пројекту је изнето: „Али поред тих локалних *ранжирних станица* које ће бити у Београду, Земуну и Панчеву мора се изградити и једна већа ранжирна станица, која би примила саобраћај, који се не може савладати у локалним станицама”.

Сада у одговору се износи, да ће то бити обичне диспозиционе теретне станице и да не треба градити ни једну ранжирну станицу, „још неколико деценија”. Да ли ће се ранжирна станица изградити у току следећих пет година или после неколико деценија, — зависи од самог пројекта чвора, положаја ранжирне станице и начина регулисања теретног саобраћаја у чвору.

У одговору се износи, да треба допунити станице: Земун, Топчидер, Панчево и Београд и у њима вршити организовање теретних возова. Поново се заступа децентрализација организације теретног саобраћаја у Београдском чвору. Она је у толико неповољнија у колико је мањи саобраћај, те ће се дешавати да се исти возови по два пута ранжирају, као и да се вагони задржавају у предстаницама ради прикупљања довољног броја за формирање потпуне композиције воза, што умањује обрт вагона и изазива прекорачење испоруке робе. Да се то избегне возови се морају формирати са мањим бројем вагона и тако се добија већи број возова и возних км. за исту количину

саобраћаја, што знатно повећава расходе експлоатације код железница.

Из разлога, да се локалне теретне станице ослободе од унутарње маневарске службе ранжирања и склапања возова, да се ранжирна служба у њима сведе на најмању меру, и да се оне задрже за локалне потребе пријема и издавања робе, као и да се формирање и упућивање возова што брже спроведе и са најмање трошкова експлоатације, треба градити ранжирну станицу код Кнежевца, која ће примити на себе целокупну организацију теретног саобраћаја у Београдском чвору.

Реконструкција Савског моста и теретна станица 0,76 м.

Према нашем пројекту, изградња чвора дели се на две временске периоде и то у току следећих пет година изграђује се део чвора, који ће задовољити саобраћајне потребе у току следећих 20 година или за развој и пораст Београда од $\frac{1}{2}$ милиона становника. Други део чвора се изграђује после 20 год. за потребе будућег Београда у току даљих 30 година или за развој Београда и његов пораст до 1 мил. становника. У нашем ранијем чланку је било изнето: „За сада не налазимо, да има потребе реконструкције постојећег моста”, што се односи на први период изградње чвора а не да уопште није потребно реконструисати Савски мост како се то у одговору износи.

У одговору на наш чланак је изнето у прилог потребе дуплирања постојећег Савског моста ово: „Један обичан оксидан може прекинути саобраћај на тој прузи односно саобраћај између две половине државе”. Реконструкцијом тога моста у мост за два колосека место једног сада не доприниси се много да се тај оксидан отклони или избегне.

У ранијем чланку смо изнели, да нема потребе за премештање постојеће теретне станице узаног колосека код Мостара и да је њен садањи положај повољан како за истовар и утовар робе из вароши тако исто и за претовар. Рушење и уклањање великог броја железничких зграда на простору код Мостара, које су од велике железничке потребе, захтева велике трошкове грађења и експропријације за њихову поновну изградњу.

У одговору на наш ранији чланак је изнето, да та станица није претоварна већ само теретна станица, преко које „престоница добија везу са целокупном мрежом узаног колосека у државној експлоатацији од 2000 км”.

За сада је претовар на тој станици незнатан, али не треба испустити из вида, да се целокупна мрежа нормалног колосека Банатских железница са изградњом пруге Београд—Панчево везује у тој станици са мрежом узаног колосека од 2000 км. те ће тада

и претовар бити знатно већи него што је данас. По свима правилима и саобраћајним потребама теретна станица узаног колосека се поставља ради истовара и претвора поред теретне станице нормалног колосека. Свако претходно одвајање вагона за претовар од вагона за истовар а има и таквих вагона, који садрже и претовар и истовар, захтева ранжирање теретних возова на претходним станицама (за чије грађење према садањем стању нема потребе) што ће утицати на повећање саобраћајних трошкова.

На крају одговора на наш ранији објављени чланак је изнето: „Ми тврдо верујемо, да би надлежни радо прихватили сваки предлог, који би дао боље решење од оног усвојеног, али се такав један предлог није појавио, нити има изгледа да ће се уопште појавити”. Из начина писања у одговору на наш ранији чланак се не види добра жеља за сарадњу и других стручњака, на једном важном саобраћајном проблему, чије решење је од великог значаја по будући развој престонице. То се види још из тога, да при изради објављеног пројекта није позиван нити учествовао стручни представник Општине Београдске како се то у ранијим пројектима радило. Напротив, многи стручњаци, који су раније сарађивали на томе питању су одстрањени и тако се дошло у врло кратком времену до једног решења, које потпуно не задовољава како садање тако ни будуће саобраћајне потребе града Београда.

На крају одговора је изнето за објављено решење: „Оно је једино могуће с обзиром на данашњу ситуацију Београда и с обзиром на суму, коју можемо за то издати”. Не смеју се ради ове или оне суме (то треба испитати) занемарити саобраћајне потребе и интереси Општине београдске.

Није решење Београдског чвора искључиво железничко питање, које треба да решавају једино железнички стручњаци. Да би се дошло до најбољег решења Београдског железничког чвора, потребно је образловати једну ширу стручну комисију, у коју би ушли технички и привредни представници Општине београдске, преставници привредних комора (Инжињерских, Индустриских, Трговачких) у Београду, преставници саобраћајне службе и грађења железница, преставници технике у Београду и Загребу и други познати стручњаци, који би имали задатак да проуче све пројекте, почев од оног из 1924 год. који је унет у Генералном плану Београда, па све до објављеног пројекта, као и остале пројекте, који су се доцније појавили и тако путем наших најбољих привредних и стручних снага дође до најповољнијег решења железничког чвора у Београду. Тим путем ћемо доћи до једино могућег и најбољег решења Београдског чвора.



Ing. Божидар Јеремић,
инжињер Управе водовода

Губитак притиска у водоводним инсталацијама

Сувише често се дешава да кућевне водоводне инсталације по јачини унутрашњег пречника својих доводних цевима не одговарају прописима. Због неразумне економичности, сопственици већином теже да уштеде на материјалу, па зато траже што уже цевима и што јефтинију арматуру. Последица буде несташица у кући воде, јер услед отпора у цевима и арматури мора да опадне притисак, под којим се вода дотура на чесму. Отпор трења воде о доводне зидове је утолико већи, уколико је протицање воде у цевима обилније, а унутрашњи пречник довода мањи. Зато је у интересу сваког водоводског претплатника и нарочито важно за водоводне инсталатере, да се упознају са темељима правилног прорачунавања, изложеним у овом чланку. Ако се о том буде водило више рачуна, биће мање жалби на нестанак воде у београдским становима.

Сем тога даје се у чланку упуство, како се у извесним случајевима може доскочити несташици воде, ако притисак уличног водовода подбацује: сопственик ће, евентуално, место „белих“ цевима, положити металне, и обратиће особиту пажњу на избор подеснијег типа затварачке арматуре.

* *

Водоводи личе крвотоку. Црпке служе као срца, доводи су артерије, а потрошачки системи плућа. Кућевне инсталације су сличне плућним капиларима; кад ови неваљају, не вреди и најздравије срце. Зато, да би водовод редовно функционисао, мало је да његово црпно постројење буде добро и доводна мрежа исправна. Кућевне инсталације заслужују исто толико пажње; оне се, дакле, морају прописно пројектовати, изводити и одржавати. Сваки претплатник водовода треба да је свестан штете коју чини себи и суграђанима, ако се важећих прописа о кућевним инсталацијама не држи.

Прва „правила за везивање општинског водовода са зградама у Београду“ донета су 1892 године. Уз та правила састављен је био и „правилник за инсталације водовода по кућама“. Године 1927 измењена су „правила“, а том приликом су уврштене и неке одредбе

из „правилника“. Међутим су како Правила, тако и Правилник, сад у припреми за нову редакцију.

Правилник има да садржи одредбе за извођење кућевних водоводних инсталација у циљу да би оне биле:

- 1) безбедне за здравствену исправност воде у водоводу;
- 2) безопасне за дотичне грађевинске објекте; и
- 3) економичне при нормалном напајању споја.

Трећа тачка дотиче се прорачунавања цевима и њихове арматуре у инсталацијама. Да бисмо неку кућевну водоводну инсталацију правилно прорачунали, потребно је да знамо хидрауличне отпоре свих њених саставних делова, у зависности од материјала и димензија. Кућевне водоводне инсталације има да су димензиониране тако да свака потрошна тачка буде снабдевена водом у довољној мери. Ваљаност прорачуна водоводне инсталације у интересу је самих потрошача. Зато ћемо овде приопштити податке на основу којих се тај прорачун може најбоље да врши.*)

Питање губитака у цевима већих калибара за полагање уличне водоводне мреже довољно је разрађено стручном литературом. Али је доскора далеко мање било јасно питање губитака у доводима ситнијих калибара. Тек у новије време бачена је светлост на тај предмет радовима Г. Физон'а, В. Милер'а и др.**)

Водоводни отпори због трења о зидове у цевима и арматури зависе од врсте материјала и обраде, тј. од рапавости унутрашњих задних површина у доводима. Бивши управник водовода у Франкфурту на Мајни, Г. Физон је многобројним и разноврсним испитивањима утврдио губитке притиска, у којима се хидраулични отпори изражавају. Испитивања су вршена на цевима од олова, бакра и месинга („металне“ цевима), поцинкованог че-

*) У даљем излагању разумећемо под инсталацијом кућевну водоводну мрежу, а под губитком губитак хидрауличног притиска у њеним деловима.

**) Gas u. Wasserfach 1932, брр. 34—37 и 1934, број 21.

лика („беле” цеви), и на фасонским деловима истих, тј. луковима, коленима и рачвама, као и на арматури, и то за калибре 10—50 мм, или $\frac{3}{8}$ ”—2”. Испитивања нису ограничена на нове, прописно обрађене доводске елементе, него су вршена исто тако на цевима које су пре тога биле у дужој употреби, па су временским таложењем водених састојака, закречавањем и томе сличним инкрустацијама изнутра глеђисане слојем каменца (инкрустиране, каменисане цеви).

На основу најновијих Физон’ових испитивања доносимо два графикона у којима је приказан пораст губитака притиска у зависности од протицајне количине воде, и то: графикон сл. 1 за цеви, а графикон сл. 2 за арматуру затварачких вентила и точећих славину.

Успон параболичких карактеристика у поменутиим графиконима је различит за разне цевне материјале и за разну доводску арматуру. Да бисмо се могли послужити једним графиконом за разне калибре о којима се ради, као и у сврху лакшег поређења, снабдели смо графиконе размерницама за сваки калибар посебно. Абсцисе дају протицајну количину „Q” у л/сек, а ординате односни губитак „h” у м в. с. по дужноме метру, односно по комаду арматуре.

Цеви

Из карактеристике „А” у графикону сл. 1 видимо да је губитак притиска најмањи код металних цеви. У новим, добро урађеним белим цевима је тај губитак за 20% крупнији него у металнима; то показује карактеристика „Б” истог графикона. — Губитак притиска за одређену протицајну количину налази се помоћу правог угла: један крак се наслони уз ординату дате протицајне количине дотичнога калибра; вршак угла упресе у тачку пресека карактеристике; а другим, хоризонталним, краком тражи се губитак на одговарајућем вертикалном размернику.

Губитак у белим цевима расте необично нагло са трајањем употребе, према тврдоћи воде и према томе како се на цевним зидовима таложу каменца. Пораст губитка је приказан карактеристикама „В” и „Г”. Код металних цеви, временска инкрустација изазива куд и камо мање губитке. Висина губитака у старим, употребљеним металним цевима, пење се највише 10% изнад норме, у односу према новоме материјалу. Зато у случајевима где је тврдоћа воде увећана, ваља рачунати једну и другу алтернативу и сравнити прорачун коштања инсталације белих са прорачуном идентичне инсталације од металних цеви. Поређење ће нам показати која је од ових двају алтернатива целисходнија за наш догађај. Може се десити да скупљи бакар буде економичнији од јефтинејијега че-

лика, зато што ће пречници бакрених довода у томе догађају бити знатно мањи, него што би били кад би се узеле беле цеви.

Карактеристика губитка притиска у цевима влада се по закону формуле

$$h = \lambda \frac{Q^{1,802}}{D^{4,854}}$$

где „h” значи губитак по дужноме метру и мери се метрима воденога стуба;

„Q” је протицајна количина воде у литрима на час;

„D” унутрашњи пречник цеви у метрима;

„λ” коефицијент рапавости за дотични цевни материјал, а вредности коефицијената рапавости су:

$\lambda_{\text{мет}} = 0,00081$ — за цеви од олова, бакра и месинга (металне);

$\lambda_{\text{чел}} = 0,000977$ — за добро обрађене нове цеви од поцинкованог челика (беле цеви).

Нагласити је да пораст отпора старих белих цеви није сразмеран сужавању унутрашњег пречника због нахватањих наслага, него се рапавост погоршава услед саме природе инкрустације. Ако је, на пример, пречник беле цеви сужен за 0,1—1,0 мм, може се очекивати да ће се губитак притиска у дотичној деоници довода повећати за 50—100%. Јаче инкрустације узрокују несразмерно крупније губитке. Доста је да наслага каменца у цеви $\varnothing 1$ ” нарасте 3 мм, и да се пречник слободног отвора сузи са 25 на 19 мм, па да притисак у тој цеви спадне 40 пута испод губитка који би био нормалан за одговарајућу нову, глатку цев.

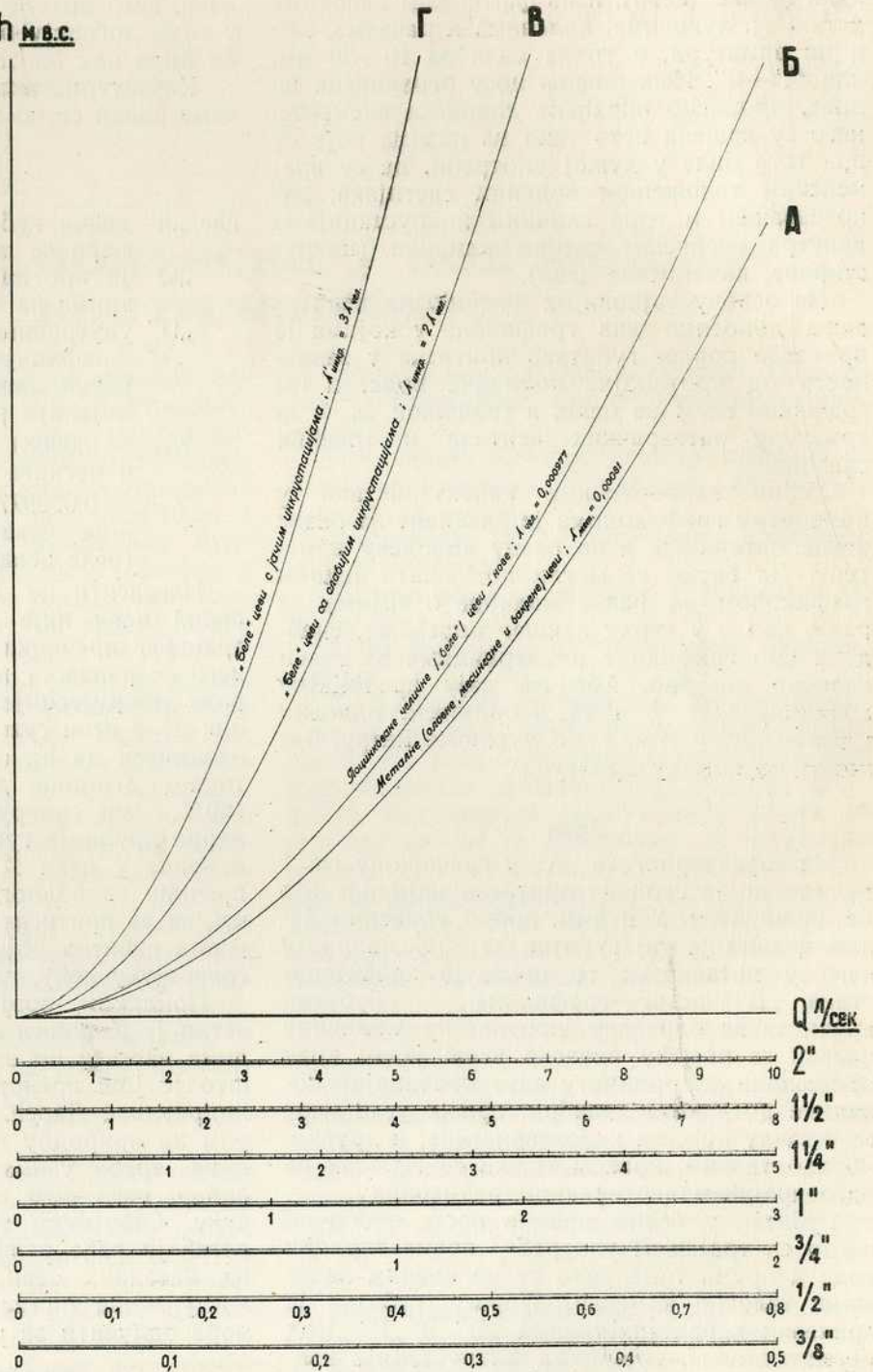
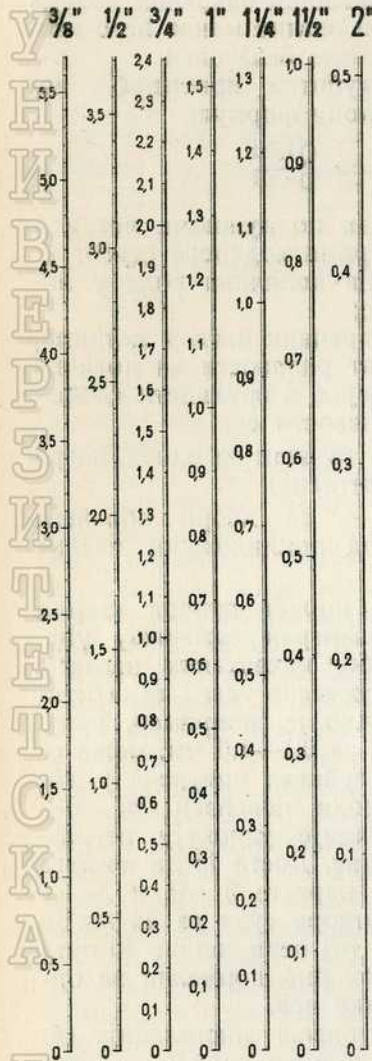
Приликом пројектовања инсталације саветно је рачунати са стањем које ће у доводима настати по извесном низу година, као што је још препоручивао познати стручњак хидраулике Дарси. Он је нашао да, с обзиром на природну инкрустацију у старим цевима, треба узимати двапут већи цевни калибар, него што излази по теорискоме рачуну. Савремени техничар ће се у таквом догађају рађе решити да гради инсталацију од металних цеви, не би ли тиме избегао поскупљење инсталације, јер се у противном мора одлучити за увећавање калибра.

Фасонски комади

За олакшицу рачуна може се губитак фасонскога комада (лук, колена, рачва) свести на губитак праве цеви истога калибра и од једнаког материјала. Испитивањем и мерењем утврђене су цевне дужине које по величини отпора одговарају губитку притиска дотичног фасонског комада.

Губитак у луку с углом кривине 90° за калибре 10—25 мм \varnothing , одговара губитку праве цеви на дужини 0,30 м; а за калибре 32—50 мм \varnothing — на дужини 0,60 м.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА



Легенда :

Губитак притиска на 1 м цевне дужине, мерен у метрима воденог стуба, рачуна се по формули :

$$h = \lambda \frac{Q^2 \cdot 854}{D^5} \text{ м.в.с.}$$

Q означава протицајну количину воде-л/сек
 D означава унутрашњи пречник цеви - м
 λ означава коефицијент релативности материјала

**Графикон губитка притиска у водоводним цевима из раз-
 ног материјала - олова, месинга, бакра, поцинкованог челика/са
 чистом и с инкрустираном унутр. површином/ у зависности од
 протицајне количине воде.**— Састављено по испитивањима инжењера Г. Физона,
 за калибре од 3/8" до 2".

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

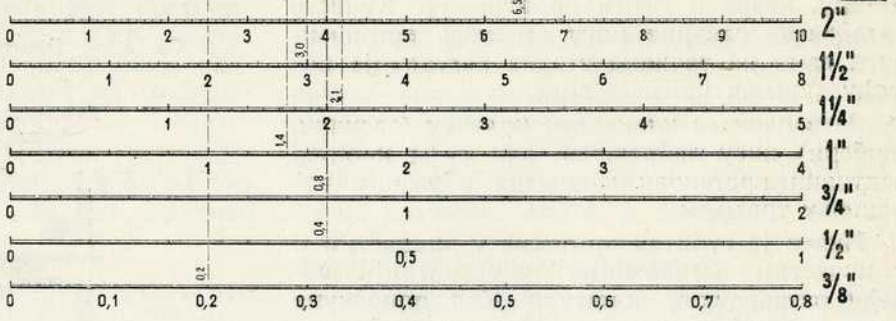
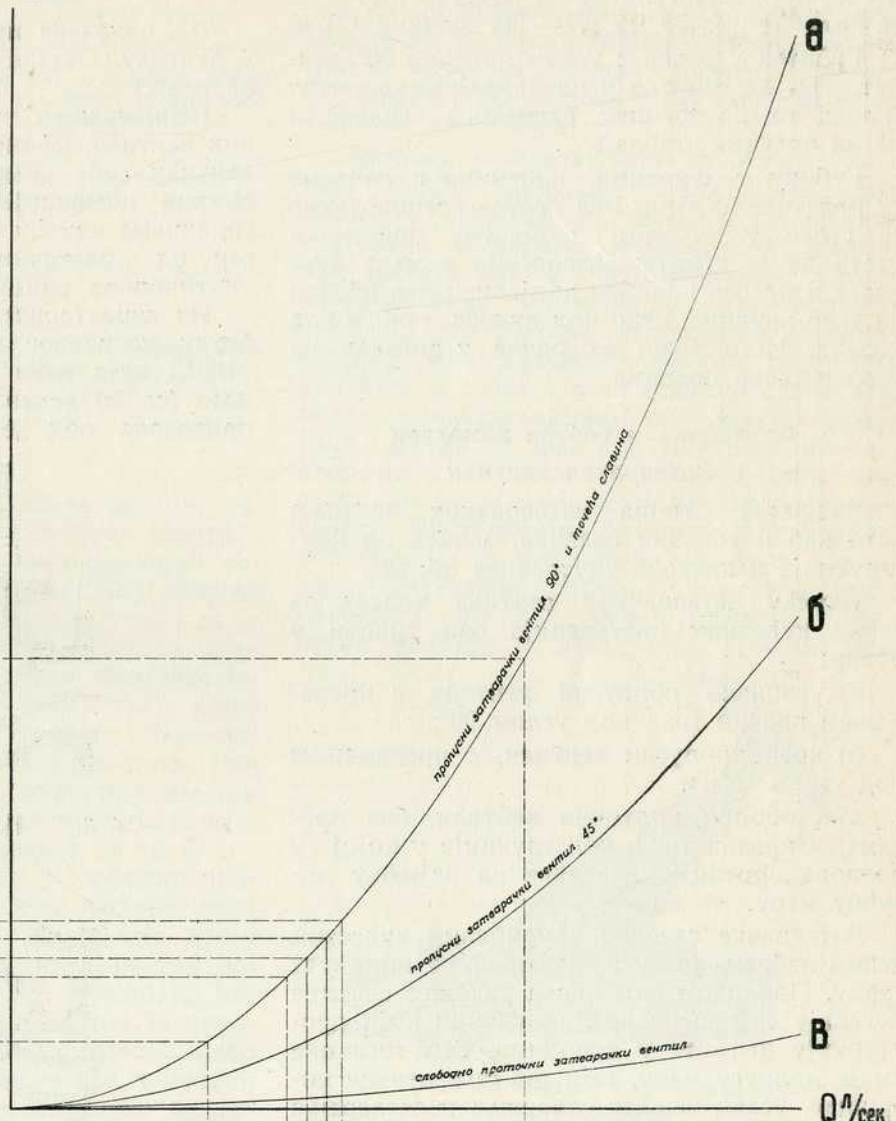


WWW.UNILIB.BG

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

$\frac{3}{8}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{3}{4}$ 1" $1\frac{1}{4}$ $1\frac{1}{2}$ 2" $h_{m.v.c.}$

29	27	37	21	25	31	18	6,5
40	28	16	15	36	14	30	11
27	26	15	26	35	20	29	10
26	15	25	34	23	13	28	16
35	24	14	33	19	12	27	15
24	23	13	31	18	21	26	14
23	22	12	29	17	20	25	13
22	21	11	28	16	19	24	12
30	21	12	20	27	18	23	11
20	19	11	26	15	10	22	8
19	18	10	25	17	21	21	12
25	18	17	23	13	15	20	9
17	16	9	22	13	15	19	7
40	16	9	15	21	12	18	10
35	14	8	13	18	11	17	6
30	13	7	17	10	12	16	9
25	11	6	16	9	11	15	8
20	10	5	12	7	8	14	7
15	9	4	11	6	7	13	6
10	8	3	10	5	6	12	5
5	7	2	9	4	5	11	4
0	6	1	8	3	4	10	3
0	5	0	7	2	3	9	2
0	4	0	6	1	2	8	1
0	3	0	5	0	1	7	0
0	2	0	4	0	0	6	0
0	1	0	3	0	0	5	0
0	0	0	2	0	0	4	0
0	0	0	1	0	0	3	0
0	0	0	0	0	0	2	0
0	0	0	0	0	0	1	0
0	0	0	0	0	0	0	0



Губитак притиска у вентилу, односно у течећој славини, мерен у метрима воденог стуба, рачуна се по формули:

$$h = \lambda \frac{Q^2}{D^5} \text{ м.в.с.}$$

Q означава протицање воде - л/сек.
D означава пречник отвора у седлу вентила - м.
 λ означава коефицијент релативности материјала и то:

врста арматуре	обрада		
	орло добу	добра	рђава
проточни затварачки вентил 90°	0,35	0,40	0,75
течећа славина	0,55	0,70	1,10

Графикон губитка притиска у затварачким вентилима, односно у течећим славинама, у зависности од протицајне количине воде. — Састављено по испитивањима инжењера Г. Физона, 33 калибре од $\frac{3}{8}$ " до 2".

Губитак у колену 90° , за калибре 10—25 мм \varnothing , одговара губитку на дужини 0,50 м; а за калибре 32—50 мм \varnothing — на дужини 1,0 м.

Губитак у рачви с углом прелома 90° двапут већи од губитка у одговарајућем колену. (Гледа се на пречник рачвенога огранка, а не на пречник стабла.)

Губици у луковима, коленима и рачвама су релативно ситни. Без осетне грешке може се стога у укупном прорачуну практички узети да је губитак фасонских комада исте врсте и истога калибра подједнак без обзира на угао кривине, како код лукова, тако и код колена. Исто важи за рачве, у погледу на угао њихова прелома.

Затварачка и точећа арматура

1. Затварачки вентили

Величина отпора затварачких вентила, исто као и точећих славина, зависи од конструкције и каквоће унутрашње обраде.

Између затварачких вентила долазе за сврхе кућевних инсталација ови типови у обзир:

- а) усправно пропусни вентили, с преламањем правца тока под углом 90° ;
- б) косо пропусни вентили, с преламањем под углом 45° ; и
- в) слободно проточни вентили, без преламања правца тока, конструкције у којој су препоне протицању сведене на најмању могућу меру.

Затварачке славине с урибаним купастим чепом забрањене су за употребу у поменутој сврху. Приликом затварања таквих славина догађају се опасни водени ударци који проузрокују дефекте у доводима. Сем тога оне имају и другу ману, што им се заптивне површине, услед чешћег отварања и затварања истиру, кваре и затим пропуштају. Купасте затварачке славине могу се стога примењивати само на тачкама сталне регулације помоћу гушења протеча воде.

Затварачи са клинастим колачем (засунци, шибери) нису забрањени, али су и њихови заптивни прстенови изложени убрзаном изнашању трвењем.

Иначе је губитак притиска у клинастим и у купастим затварачима најнезнатнији између затварачких арматура. Код прорачуна може се тај отпор пренебрегнути. Оваква примедба, разуме се, важи само кад су ти затварачи сасвим отворени, тако да се у њима не може појавити гушење протицања.

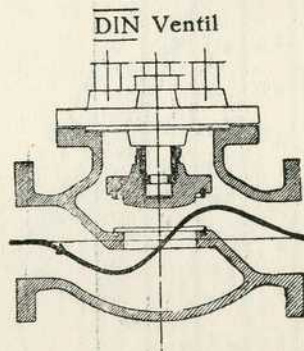
У графикону сл. 2 дали смо нормалне отпорне карактеристике за разне типове затварачких вентила. Односни губици се читају на десним странама одговарајућих размерних колона. Форма карактеристике је опет параболна, а према формули:

$$h = \lambda \frac{Q^2}{D_s^4}$$

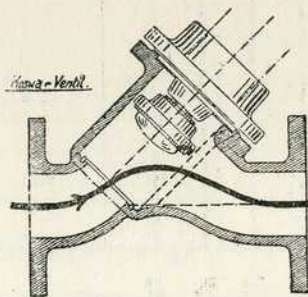
(D_s означава пречник затварачког отвора у вентилу. Остале ознаке су као у формули за цеви.)

Испитивањем наведених типова затварачких вентила нађено је да усправно пропусни вентили губе релативно највише притиска. Њихов коефицијент рапавости креће се у границама између 0,303 и 0,769 — у зависности од конструкције и од каквоће обраде унутрашњих зидних површина.

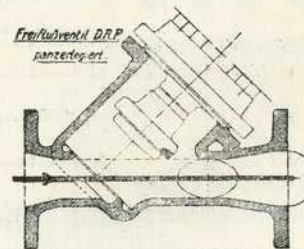
Из карактеристике „а” види се да је губитак усправног пропусног (сл. 3) вентила 14—15 пута већи но код слободно проточног (сл. 5) вентила, чија је карактеристика приказана под „в”. Коси пропусни (сл. 4)



Сл. 3. — Нормални вентил ДИН.

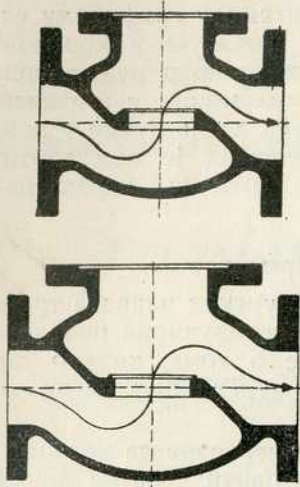


Сл. 4. — Вентил конструкције „Косва”.



Сл. 5. — Вентил конструкције „Шат”.

вентил са својом карактеристиком „б” налази се приближно на средини између карактеристике „а” и „в”. Размерници важе само за добру обраду материјала. У догађајима када је обрада рђава, може се коефицијент рапавости, а с тим и губитак притиска попети до два пута веће висине, и преко тога.



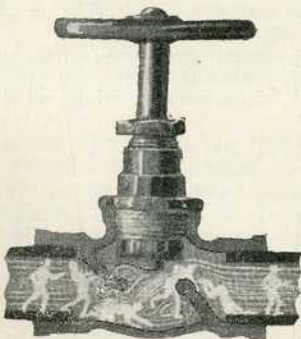
Сл. 6. — Кутија обичног досад затварачког вентила.

Сл. 7. — Кутија нормалног новог ДИН-вентила.

У графикону сл. 2 приказана под „а” карактеристика усправно пропусног вентила односи се на усавршени тип најновијих немачких индустријских норми (ДИН). Карактеристика је састављена у претпоставци да је коефицијент рапавости $\lambda=0,4$. Захваљујући њиховој бољој конструкцији и њиховим јачим димензијама, ДИН-вентили гутају мање притиска, него ли обични усправно пропусни вентили који су већим делом у употреби још распрострањени. Слика 7 приказује у пресеку кутију ДИН-вентила, за разлику од старијег типа истог калибра, приказаног на сл. 6.

Како су губици притиска у слободно проточним вентилима најнижи и њихова конструкција најцелисходнија, то се они данас препоручују свугде као савршенији тип затварачких вентила за кућевне водоводне инсталације. Њихова примена саветна је нарочито тамо где притисак уличног довода може да падне испод 4 атмосфере, и где нормално напајање инсталације и иначе није осигурано, т. ј. у погледу на специјалне арматуре. — Сlike 8 и 9 објашњавају препоне, на које наилази вода у своме протицању кроз обичан пропусни вентил, за разлику од слободно проточног вентила.

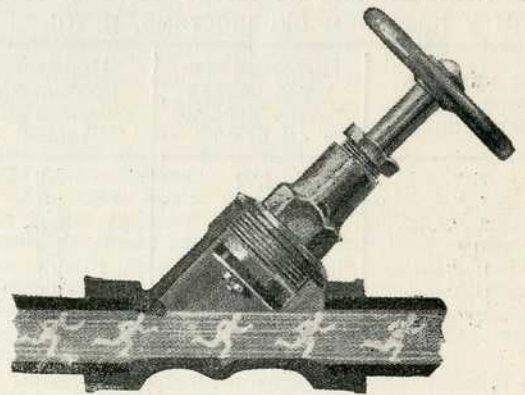
Питање увођења слободно проточних вентила је, дакле, неоспорно важно за кућевне инсталације, па смо се зато обратили



Сл. 8. — Гушење усправно пропусног вентила.

неким немачким управама водовода с молбом за саопштење, које су их побуде руководиле да пропишу слободно проточне вентиле и каква су њихова стечена искуства у тој ствари. Ево садржаја одговора које смо примили ових дана...

Водовод у Франкфурту на Мајни. — У току година показало се да ранији начин извођења кућевних инсталација не одговара захтевима модерних водоводских потрошних уређаја, као што су, на пример, апарати за топлу воду, директни клозетски испирачи и т. сл., јер њихова непрекорна функција изискује врло издашне притиске. Недовољан притисак и с тим у вези оскудно снабдевање водом у инсталацијама са сличним уређајима, догађа се већ код притиска испод 4 атмосфере. Нестанак притиска настаје прво стога што се претплатници при пројектовању својих инсталација руководе неразумном штедњом у димензијама. С друге стране узрок несташице притиска ваља тражити у отпорима које дају досад уобичајени пропусни вентили за затварање. Њихова кон-



Сл. 9. — Нема гушења у слободно проточном вентилу.

струкција је таква да се кроза њих ломи правац тока и гуши протицање, на што се раније није обраћала пажња. Зато је управа водовода у Франкфурту почетком 1932 наредила да се за службу отварања и затварања воде употребљују само патентовани слободно проточни вентили, пре свега код водомера, а затим и на осталим затварачким тачкама кућевних инсталација.

Водовод у Дортмунду. — Четири године је како су пређашњи пропусни вентили избачени из употребе и замењени слободно проточним вентилима, у којима се губитак притиска своди до минимума. Друга предност ових нових вентила је да су већа издржљиви и мање подложени кварењу. Разлика у цени није велика и вишак цене се врло скоро исплати.

Водовод у Бреслави. — Слободно проточни вентили су и овде већ неколико година у употреби; одликују се великим капаците-

том протицања при незнатном губитку притиска.

Водовод у Нирнбергу. — За водомере калибра до 30 мм \varnothing употребљују се само слободно проточни вентили, јер је усправно проточни вентил гутао бар 10 м в. с. притиска по комаду више.

Водовод у Берлину. — За водомерске затварачке вентиле прописани су само вентили слободног протицања.

2. Точеће славине

Ординате графикана сл. 2 имају у својим размерним колонама слева скалу која, у примени на карактеристику „а” служи за одређење висине губитка притиска у точећим славинама. Губици точећих славина према губицима одговарајућих затварачких вентила односе се као 7 : 4.

Код прорачуна водоводне инсталације полази се од захтева да висина воденога стуба пред највишом и најудаљенијом потрошном тачком буде довољна за нормалну протицајну количину воде у дотичној точећој арматури, т. ј. за потребно снабдевање водом у редовним околностима, и то:

За калибар точеће славине (енгл. цол.)	Потребан притисак испред точеће славине (м в. с.)	Нормална протицајна количина воде (л/сек)
3/8"	4,27	0,2
1/2"	4,59	0,4
3/4"	4,27	0,8
1"	4,50	1,4
1 1/4"	4,37	2,1
1 1/2"	4,45	3,0
2"	4,73	6,5

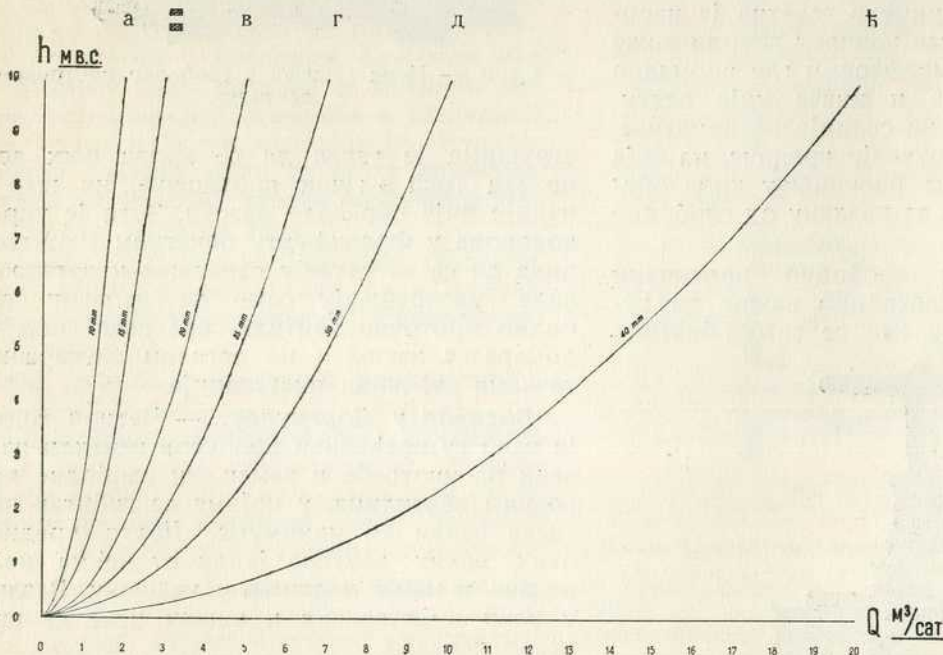
Исте ове податке читамо у графикону сл. 2. Карактеристика „а” показује у хоризонтали за сваки поједини калибар нужне притиске пред точећом славинам, а тражена количина воде која треба да протекне у нормалним приликама, означена је под вертикалном координатом дотичне карактеристичне тачке.

Друге арматуре

Код нарочитих арматурских направа треба набављач да тражи од испоручиоца поуздане и гарантоване податке о томе, колико дотична направа губи притиска при одговарајућем протицању воде.

Обичне клозетске резервоаре за испирање шкољки не узимамо у рачун губитка притиска, јер се њихово пуњење врши постепено и с незнатним протицајним количинама (око 0,05 л/сек). Али су ти клозетски уређаји са других разлога непогодни. Пре свега су некономични што проузрокују вишкове у потрошњи воде, а и одржавање им је скопчано са тешкоћама и сталним издацима. Тога ради се у новије доба почело с увођењем директних клозетских испирача, који раде под непосредним притиском оближњег доводног огранка, а снабдевени су ваздушним прекидачем воденог млаза. Да би директни клозетски испирачи могли исправно функционисати, потребно је да им у доводу буде обезбеђен притисак 10—18 м в. с.

Губитак притиска у модерном водомеру цени се 5—10 м в. с., као што се види из графикана сл. 10.



Графикон губитка притиска у водомерима типа Бол и Ројтер, за калибре до 40 мм. закључно.

Друштвена хроника:

Годишња скупштина Удружења бранилаца Београда

Чланови Удружења бранилаца Београда одржали су своју главну и редовну годишњу Скупштину. Скупштина је одржана у кафани „Нушић“, у Душановој улици на Дорћолу. Баш на овоме месту браниоци Београда одржали су своју скупштину зато што их за њега вежу многе успомене, јер су се пре 19 година у тој истој улици водиле најкрвавије борбе, и што је многи од њих из те улице једва извукао живу главу.

Слободно се може рећи, да су се многи браниоци Београда, који су се борили за слободу и част своје престонице у истој јединици, после пуних 19 година тек први пут видели на овој скупштини. Било је веома узбудљиво гледати како се некадашњи ратници здраве са својим бившим старешинама и друговима, распитујући се где је ко сада и шта ради, и потсећајући један другог на тешке дане Београда, када су се људски животи гасили и падали као звезде са неба у Ивањској ноћи.

Сала кафане „Нушић“ била је дупке пуна бивших ратника, прекаљених јунака, који су, као и Наполеонови војници, својим надчовечанским пожртвовањем ушли у легенду херојства.

Тачно у 10 часова претседник Удружења, г. Света Урошевић, отворио је скупштину одајући пошту првом браниоцу Београда, Блаженопочившем Краљу Александру I Ујединитељу. Пошто су изабрани часници скупштине, претседник је упутио поздрав са скупштине са изразима дубоке поданичке верности Њ. В. Краљу Петру II.

Затим је секретар Удружења, г. Света Милутиновић, прочитао извештај о раду „Групе бранилаца Београда“, која је дала иницијативу за оснивање удружења, као и извештај Управног одбора Удружења, који ради његове интересантне садржине доносимо у одломцима:

„...По свршеном светском рату, односно по обављеној демобилизацији Српске војске, многи храбри ратник вратили се у опустошени дом. Требало је све почети изнова. Београдом, који је 1914 и 1915 године био сав порушен и по чијим се улицама лила крв наших храбрих другова, прострујао је нов живот, у коме се многи ратници, који су, по неки шест и више година провели у рововима и земунцима, нису могли да снају.

Они који су после рата дошли у Београд, а нису знали какву је трагедију он преживео кобне 1914 и 1915 године гасили су по улицама београдским, а нису ни слутили да испод калдрме тих улица леже хиљаде костура храбро изгиналих бранилаца Београда.

Требало је од 1915 па све до 1925 године да прође пуних 10 година, а да се нико не сети да треба прекадати гробове храбро палих бранилаца Београда и да на њихове хумке треба упалити воштанице.

Посматрајући како легендарна одбрана Београда лагано пада у заборав, како се хумке палих јунака срањују са земљом и покривају новом калдрмом, гледајући многе јунаке из одбране Београда како обијају прагове да нађу запослење и како по неки од њих чак пружа руку за милостињу, неколико бранилаца Београда на челу са г. Живаном

Кезићем, капетаном-инвалидом, Богосавом Војновићем, мајором у резерви, Љубомиром Недељковићем, пуковником у резерви, Светом Милутиновићем, новинаром и Милорадом Савићем, ресторатером из Београда, договорили су се да на дан 10-огодишњице пада Београда и јуначке погибије бранилаца Београда, 9 октобра 1925 године припреме десетогодишњи помен палим браниоцима Београда. И овај помен приређен је тога дана на Дунавском кеју, крај споменика на гробљу испред кафане „Шаран“, који је српским и непријатељским палим војницима подига немачка војска.

Помену је присуствовала цела Краљевска Влада, са војним аташеима савезничких држава, а лично је чинодејствовао Њ. Св. Патријарх блаженопочивши Димитрије са око 30 свештеника. Такође је ту био лично и командант одбране Београда, генерал поч. Михајло Живковић. А преко 50.000 грађана Београда тискало се око гробова са воштаницама у рукама.

То је био први помен и прво сећање на храбро пале јунаке на капији своје отаџбине, у Београду, после десет година.

Овај први помен група бранилаца Београда извела је без икаквих трошкова, а три хиљаде динара, колико је Министарство војске за овај помен предало одбору за приређивање овог помена, одбор је неокрњено предао кмету Београдске општине пок. Ђоки Димовићу, који је ту суму предао делозиту Општине града Београда, где се она и сада мора да налази.

После овог Група је сваке године на дан 9 октобра приређивала, скромне помене својим палим друговима, некад на гробљу, а некад у цркви. Такође је кроз штампу у свакој прилици ова Група оживљавала успомену на одбрану Београда и херојску погибију храбрих бранилаца у неравним борбама са надмоћнијим непријатељем.

1930 године уз припомоћ Београдске општине а уз свесрдно заузимање г. Слободана Ж. Видаковића, новинара и шефа одељка за штампу Општине београдске, Група је приредила величанствен петнаестогодишњи помен у Горњем граду на коме је поред званичних претставника узело учешћа преко 150.000 грађана из Београда и целе земље. За долазак на овај помен Група је код г. Министра саобраћаја издејствовала повластице у возњи на државним железницама и бродовима и то: за борце-браниоце Београда бесплатно, а за учеснике на помену у пола цене.

Том приликом београдска штампа писала је скоро пуних 10 дана само о херојској одбрани Београда и величала храброст и пожртвовање самих бранилаца.

У свечаној дворани Новог универзитета одржана је и комеморативна седница у славу палих бранилаца Београда, а коју је у присуству живих бранилаца Београда и званичних домаћих и страних претставника, отворио инж. г. Милан Нешић, ондашњи претседник Београдске општине.

Под уредништвом г. Слободана Ж. Видаковића, Општина београдска је издала свечани број „Београд“

градских општинских новина", посвећен браниоцима Београда, у коме су сами учесници описали крваве борбе око Београда и по београдским улицама. Ова јединствена споменица је тада на свечаној седници браниоцима Београда дељена бесплатно.

На овој свечаној седници Београдска општина донела је неколико одлука:

1) Да се Банатска улица поред Дунавског кеја, у којој је изгинуо цео Сремски добровољачки одред, назове улицом Сремског одреда;

2) Да се при Културном отсеку Београдске општине оснује фонд за школовање сиромашне деце изгинулих бранилаца Београда. У овај фонд прве је године унесена сума од 60.000 дин. а после је она смањена на 40.000 дин. Овим фондом, односно овом сумом располаже сама Општина по своме нахођењу;

3) Да се распише конкурс за најбољу песму, приповетку, драму и уметничку слику, који би имали да прикажу херојску одбрану и пад Београда 1915 год.

Прву награду за песму „Три светла дана“ од 1.000 дин. добио је песник г. Стеван Бешевић, а прву награду од 10.000 дин. за најбољу приповетку

је намењен сиромашним браниоцима Београда и њиховим породицама. На жалост ова лепа књига није доживела материјалан успех. Јер ни до данас није могла бити у потпуности исплаћена. Али ако ова књига није доживела материјалан успех она је доживела морални. Јер са њоме се живи браниоци Београда могу поносити пошто су у њој овековечена њихова јуначка дела. Па, ипак, од ове књиге, и ако се није исплатила, два или три пута годишње, од 1931 године до сада одвајала се извесна сума која је пред Божићне и ускршње празнике дељена сиромашним и незапосленим браниоцима Београда. Пред празнике сваки сиромашни бранилац Београда, који се био пријавио добијао је од 100 па до 500 динара, тако да је укупно издато 12.200 дин. Ове помоћи делио је нарочити одбор.

Група бранилаца Београда, својим заузимањем преко пријатељских веза, успела је да запосли преко 30 неупослених сиромашних бранилаца Београда, који се и сада налазе у службама, неки у општини а неки у државним надлештвима.



Једна група живих бранилаца Београда, испод спомен-плоче изгинулим браниоцима Београда на подвожњаку у улици Маршала Пилсудског

или роман добио је г. Мирослав Голубовић, секретар Народног позоришта у Скопљу и инвалид — добровољац из Сремског добровољачког одреда, који је верно описао борбе у одбрани Београда у својој књизи „Фрагмента трагедије бели“.

После овога, увидевши да се браниоцима Београда одаје признање, Група је наставила свој рад нарочито на социјалној заштити својих сиромашних другова.

Немајући никаквих материјалних сретстава ни помоћи ма са које стране, Група је почела сама да их ствара.

У те се циљеве прво појавила позната историко-графска монографија „Агонија Београда у светском рату“. У овој историографској споменици, која је у јавности веома похваљена, а која ће будућем нашем историчару бити богат извор за историјску студију светског рата, написали су своје доживљаје из одбране Београда десет живих бранилаца, бивших старешина и војника. Чист приход од ове књиге био

Увидевши да својим сиромашнијим друговима може бити од користи, Група је одлучила да оснује Удружење бранилаца Београда и да га правилима озваничи. Група се често обраћала утицајним особама, да јој помогну при оснивању Удружења, али многе од ових утицајних особа, на жалост, избегли своју сарадњу. Најзад Група је сама, а уз сарадњу неколицине бранилаца Београда, који се налазе у службама као службеници, саставила и потписала правила Удружења и упутила надлежнима на одобрење. Правила су код надлежних и у Министарству Војске и Морнарице и у Министарству унутрашњих дела добила веома ласкаво мишљење и своје озваничење.

И тако, најзад, после доста труда и напора 1932 год. званично је отпочело да функционише Удружење Бранилаца Београда.

На позив г. Живана Кезића, који се све дотле налазио са г. Светом Милутиновићем на челу Групе, у сали ресторације „Клеридес“ окупали су се браниоци Београда, који су се позиву одазвали, да иза-

беру привремену управу Удружења, која ће имати да удари прве здраве темеље Удружењу и да припреми све за сазив годишње скупштине. Око избора управе било је тешкоћа, али је, најзад, ова управа почела да ради.

На овом састанку код „Клерица“ за претседника Удружења изабран је г. Света Урошевић, потпуковник у резерви, а за потпретседнике су изабрати г. г. Добра Богдановић онда ђак-ратник и потпретседник Београдске општине и Живан Кезић, капетан-инвалид. За секретара је изабрат г. Света Милутиновић, новинар и добровољац из Сремског одреда, а за благајника г. Милорда Савић, ресторатер. За чланове Управе изабрати су г. г. др. Аца Петровић, М. К. Илкић, Таса Донић, Богосав Војновић-Пеликан, Тешимир Лозић и др., а за претседника надзорног одбора изабрат је ђенерал г. Миливоје Момчиловић, са члановима г. г. Милошем Вићентијевићем, потпуковником-инвалидом, Владимиром Кустудићем, новинаром и ђаком ратником и Мирком Богичевићем, контролором Београдске општине.

Избор ове Управе пао је некако баш пред ускршње празнике, те се управа одмах морала постарати да прибави материјална средства како би за празник могла разделити новчану помоћ сиромашним и неупосленим браниоцима Београда.

После овога одмах се приступило упису чланова. За пријем у чланство одређен је нарочити верификациони одбор.

Један од највећих моралних успеха Удружење је пожњело приликом свечане сахране изгинулих браниоца Београда. За ову сахрану Удружење је образовало нарочити одбор на челу са г. Добром Богдановићем. Свечана сахрана је успела тако, да је у Београд дошао свет из целе земље да се поклати сенима палих бранилаца Београда. Код Министарства сасбрајања Удружење је за долазак из унутрашњости добило повластице за возове и бродове бесплатно и у пола цене.

На сахрани је узела учешћа и цела Краљевска влада са изаслаником блаженопочившег Витешког Краља Александра I Ујединиога. Опело је обавио Н. Св. Патријарх г. Варнава, а преко 200.000 људи из Београда и унутрашњости отпутали су земне остатке храбро палих бранилаца Београда, који су ископани на углу Душанове и Маршала Пилсудског улице.

Захваљујући г. Добром Богдановићу, који је тада био потпретседник Општине града Београда, Удружење је могло многим сиромашним браниоцима Београда, који су чак из Јужне Србије дошли на сахрану костура својих ратних другова, да обезбеди стан и храну за време њиховог бављења у Београду.

Браниоцима Београда из Јужне Србије, који су бранили Београд у 10 кадр. пуку, Удружење је дало ручак и вечеру у сали хотел „Империјала“, а многим од њих и улазнице за позориште које је Удружење добило од управе Народног позоришта.

Г. Ђ. Рош је поклатио Удружењу две витрине у којима се налазе разне стварчице, које су нађене крај костура бранилаца Београда ископаних испод подвожњака у улици Маршала Пилсудског. Ове ствари и још многе друге, које је Удружење набавило и добило, а које су од историјске вредности, Удружење ће ставити у свој музеј, који је у пројекту да се оснује.

Ваља истаћи да је Удружењу од дана оснивања увек била поклатиена лепа пажња, а нарочито од стране Београдске општине и Народне одбране, и оно је увек позивано за учешће у националним манифестацијама.

Претставници Удружења на челу са г. г. Светом Урошевићем и Добром Богдановићем узели су видног учешћа на прослави 20-огодишњице ступања у војску првих регрута из Јужне Србије и на прослави 20-огодишњице скопских ђачких чета у Скопљу,

као и на свечаном откривању споменика изгинулим браниоцима Шапца и Подриња. У Шапцу је Удружење на споменик положило леп венац а у подножју споменика усадило је бусен земље са најкрвавијег попршта Београда.

Удружење и ако није имало материјалних средстава јер се по правилима чланарина не наплаћује, борило се и за социјално старање својих чланова. Многима је дата новчана помоћ, многи су преко Удружења добили службу, многи су интервенцијом Удружења отишли на бањска лечења итд.

Ове године Удружење је 19 октобра, баш на дан када је Београд пре 19 година пао, и кад је у Марсељу од најамничке злочиначке руке пао наш Велики Краљ, одржало веома лепо посећен 19 годишњи помен изгинулим браниоцима Београда.

У низу многих других мањих зблдова, који се овде не помињу, Удружење је преко свога претседника г. Свете Урошевића успело да на подвожњаку у Маршала Пилсудског улици, где су ископани костури бранилаца Београда, грађевинско предузеће „Батињол“ из Париза о својој трошку подигне спомен плочу, која је свечано откривена. Грађевинско предузеће „Батињол“ и г. Јосип Шојат итд. овог предузећа уписали су се за чланове добротворе и дали по 2000 дин. са жељом да их Удружење на основу нових правила која ће те сада примети, прими. Удружење је користећи се стеченим искуством учинило и извесну измену у редакцији правила Удружења, коју данас скупштина треба да проточи и прими, јер су досадашња правила била непотпуна, а нарочито у погледу плаћања чланског улога.

Са поносом Удружење може да каже, да је свуда, на сваком месту како код званичних претставника власти тако и код грађана увек наишло на најлепши пријем и на свесрдно разумевање...

Пошто су примљени извештаји Управног и Надзорног одбора, као и извештај благајника, г. Милорда Савића, старој управи је одато једногласно признање за њен рад, па јој је онда дата и разрешница.

Затим се приступило измени правила по којима ће од сада чланови, који могу, плаћати два динара месечно чланарине.

За стечене заслуге за Удружење изабрати су за прве почасне чланове Удружења: г. г. инж. Милан Нешић, проф. Универз. и бив. претседник Београдске општине, и г. Слободан Ж. Видаковић, новинар и шеф Одеља за штампу и културну пропаганду града Београда.

На крају је изабрата управа Удружења, у коју су опет ушли: г. г. Света Урошевић, као претседник; Доброслав Богдановић, потпретседник Београдске општине; Живан Ј. Кезић, капетан-инвалид, као потпретседници; за секретаре су изабрати: г. г. Света Милутиновић и Драг. Антоновић, а за благајника г. Милорда Савић. За претседника Надзорног одбора поново је једногласно изабрат ђенерал у пензији г. Миливоје Момчиловић. Управни и Надзорни одбор броји преко 20 чланова.

Скупштина је завршена и ратници су се у најбољем реду растурили, препричавајући успомене из крвавих борби, и обилазећи места по Дорћолу, где су некад водили борбе на живот и смрт...

*

Истог дана једна група живих бранилаца Београда присуствовала је откривању спомен-плоче изгинулим браниоцима Београда, коју је подигло друштво „Батињол“ из Париза на подвожњаку у улици Маршала Пилсудског, а на месту где су 1934 год. ископани костури преко 60 изгинулих бранилаца Београда, које је Удружење, уз сарадњу Београдске општине, свечано пренело у костурницу изгинулих бранилаца Београда на Новом гробљу, где сада леже земни остаци преко 6000 храбро палих ратника на капији своје отаџбине, горде престонице Београда.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА



Нови управник града Београда

У име Његовог Величанства Краља Петра II, Указом Краљевског Намесништва, на предлог г. министра унутрашњих послова, постављен је за управника града Београда, 3 групе 2 степена, г. Душан Филиповић, помоћник управника града Београда, исте групе и степена.



Г. Душан М. Филиповић
нови управник града Београда

Г. Душан М. Филиповић родио се 15 новембра 1892 године у селу Осечини (срез подгорски, округ ваљевски) у угледној учитељској породици. Основну школу и гимназију завршио је у Ваљеву а правни факултет у Београду.

Као студент права, 1911 и 1912 године, привремено г. Филиповић је био учитељ. У државну слу-

жбу ступио је први пут 1913 године, као практикант у суду а већ 1914 године постао је полициски чиновник.

У рату 1914 године, па до његовог свршетка, г. Филиповић је активно учествовао. Служио је у дринској дивизији другог позива, од почетка рата, па и доцније, на солунском фронту, на коме је провео пуне две године.

Одмах после рата, г. Филиповић се вратио на дужност полициског чиновника. Прво је служио у Јужној Србији, затим у Министарству унутрашњих послова као писар и као секретар, по потом као секретар начелства и као начелник.

Године 1922, постао је члан управе града Београда. Био је две године и шеф одељења кривичне полиције. Служећи непрекидно у Управи града Београда од 1922, г. Филиповић је 1929 године постао инспектор и шеф кабинета у Министарству унутрашњих послова.

Као шеф кабинета, г. Филиповић је остао све до октобра 1930, када је постављен за помоћника Управника града Београда на коме је положају остао све до сада.

Нови управник града Београда провео је и дуже времена на страни. Министарство унутрашњих послова било га је послало да проучи организацију административно-управних, а нарочито полициских власти прво у Француској, а затим и у Белгији, Холандији и Немачкој.

За време свога бављења на страни г. Филиповић се нарочито дуже задржао у Паризу, где се детаљно упознао са организацијом целокупне службе париске полиције.

После повратка у Београд г. Филиповић је спровео са одличним успехом реорганизацију престоничке полиције. Искуство и стручно знање које је стекао на страни г. Душан Филиповић је врло корисно применио приликом реорганизовања Управе града Београда. Он је један од твораца модерне београдске полиције и један од најзаслужнијих пионира у преуређењу полициске струке којој је дао много нових ствари, неопходних једној савременој полицији. Отуда г. Филиповић и ужива углед веома спремног полициског чиновника и одличног организатора наше престоничке полиције. Такве његове способности а поред тога његова експедитивност, одлучност у раду и изванредно познавање струке и учинили су да он, још млад човек, направи лепу каријеру у служби којој се сав посветио.

Као старешина, г. Филиповић има исто тако високе квалитете. Он је умео да буде строг и правичан. Као човек он ужива велики углед због своје културе, такта, приступачности и своје изванредне предузимљивости.



Књиге и прикази:

Радничке наднице и намештеничке плате у Београду

Један поглед на студију „Радничка надница“
од г. Богдана Крекића

Кад се третира питање наднице озбиљно и непристрасно, не може се полазити само са две тенденциозне тачке, са којих се обично полази. То јест, ово питање третира се понајвише или посматрано кроз призму радничких интереса, или кроз призму капиталистичких интереса. Ова два интереса редовно су сасвим супротна. Битни циљ радничких интереса је повећање, а битни циљ капиталистичких интереса смањење радничке наднице.

Непристрасно третирање питања захтева, да се оно не посматра ни с једне ни с друге горе наведене тачке, него са тачке општих интереса, интереса државне и друштвене заједнице као целине...

Повећање радничке наднице побољшава стандард живота радничке породице, дозвољава јој задовољење већег броја основних и споредних потреба, доноси јој веће благостање и веће обезбеђење. Смањење радничке наднице доноси капиталисти већу зараду, веће нагомиланање резервног капитала и тиме ствара могућност појачања производње, обраћања цена производима и, услед тога, веће способности за конкуренцију на тржиштима. Али, ово друго иде само до извесног степена...

Док је за радника неоспорно корисно повећање наднице, док је пак за капиталисту неоспорно корисно смањење наднице, шта је, у данашњем времену и у данашњим приликама, корисније за државну и друштвену заједницу?

Пре кратког времена изашла је из штампе студија „Радничка надница“ од нашег познатог социјалног писца г. Богдана Крекића, која опширно и са пуном студијом третира то питање.

Морамо одмах констатовати, да је писац имао унапред постављену и одређену тенденцију, да, као претставник радничке класе, заступа радничке интересе, то јест да пледира за повећање радничке наднице.

Али, исто тако морамо одмах констатовати, да је писац у својој студији изнео објективан, одличан и веродостојан материјал, који може врло добро послужити, сам по себи, за стварање потпуно непристрасног гледишта о том социјалном питању. У овом приказу изнећемо, са извесним коментарима, један део пишевог документованог материјала, нарочито у колико се он односи на стање у Београду.

Колико радника има у Београду

Због слабо развијене индустрије, Београд није типична радничка, него претежно чиновничка варош. Али, гро његовог становништва ипак претстављају радници. Београд је типично чиновнички град у толико, што чиновнички приходи претстављају главни покретач његовог привредног живота. То јест, београдски привредник (изузимајући незнатан број великих и извозничких предузећа), упућен је у главном на то да живи од чиновника, чији су приходи данас, ма да јако смањени, ипак релативно сигурни.

Од свих привредно активних становника Београда, чиновника (државних, самоуправних и приватних) са пензионерима има око 30.000. Радника пак има око 60.000. У процентима, од свих привредно активних становника Београда, радника има 52.1%.

Међутим, ма да радника има дупло више него ли чиновника и ма да они претстављају већину привредно активних становника Београда, као привредни фактор они ипак не заузимају прво место, баш због својих надница, које су тако мале, да им често не омогућавају ни задовољавање најосновнијих потреба, а да не говоримо о оном знатном броју незапослених радника (концем прошле зиме било их је 22.7%), који немају никаквих прихода, те према томе морају да падну на терет заједнице.

Г. Богдан Крекић износи нам плански и стручно распоређено али и објективно детаљно стање радничких надница, њиховог кретања и њиховог наглог пада.

Средишњи уред за осигурање радника дели радничке наднице по њиховој висини на дванаест разреда. Најмање наднице су у I разреду, које се крећу до 8 динара дневно, а највеће у XII разреду, које прелазе 48.— динара дневно.

Висина надница уопште

Од 520.980 радника, колико је Средишњи уред забележио у Југославији концем 1933 године, у XII надничном разреду, т. ј. са више од 48.— динара наднице, било је свега 73.907 радника. А гро радника имао је наднице од V до VIII надничног разреда, т. ј. од 14 па до највише 29 динара дневно.

Тачно стање надница у Југославији концем 1933 године показује нам следећа табела:

Наднични разред	Динара	Радника
I	до 8.—	65.277
II	8.— — 9.60	4.569
III	9.60 — 11.60	25.823
IV	11.60 — 14.—	44.349
V	14 — 16.80	54.643
VI	16.80 — 20.—	52.915
VII	20.— — 24.—	40.843
VIII	24.— — 28.80	44.505
IX	28.80 — 34.—	47.528
X	34.— — 40.—	39.273
XI	40.— — 48 —	24.348
XII	преко 48.—	76.907
Просечно	23.22	520.980

Радничке наднице непрестано и стално опадају. Године 1931 просечна радничка надница у земљи износила је 26.19 динара, 1932 године 24.58 динара, 1933 године 23.22 динара, а ове године 22.40 динара.

Наднице у Београду

Стање надница у Београду, односно код Београдског окружног уреда, померало се, према надничним разредима, од 1932 до 1933 године, према следећој табели:

Наднични разред	1932 год.	1933 год.
I до 8.—	7.167	7.456
II до 9.60	85	118
III до 11.60	717	1.053
IV до 14.—	-2.246	2.740
V до 16.80	2.192	8.521
VI до 20.—	5.225	6.653
VII до 24.—	4.102	4.698
VIII до 28.80	6.989	6.746
IX до 34.—	9.317	9.191
X до 40.—	9.778	7.267
XI до 48.—	5.438	4.037
XII изнад 48.—	17.237	12.362

Као што се види, у 1933 години опао је највише број високих надница, т. ј. оних изнад 48.— динара, од 7.237 на 12.362. Али и до тако опао је и број надница од 40.— до 48.— динара, од 34.— до 40.— динара и од 380 до 34.— динара. Повећан је напротив број радника са малим надницама, и то почевши од 9.60 динара дневно, па до највише 24.— лин. дневно.

Колике су радничке наднице у Београду врло нам лепо илуструје једна анкета пишчева у разним предузећима у Београду, у 1934 години (јануар месец), а према податцима које су дали сами послодавци. Г. Богдан Крекић издао је компаративну кретања надница између година 1931, 1932, 1933 и 1934.

Узимајући компарацију између 1932 и 1934 године, видимо следеће стање:

Од свих радника уопштен, са надницом преко 40.— динара било је у Београду:

1. У једној месарници — 1932 године 34,92%, а 1934 г. 32,81%.
2. У једној пекарници — 1932 године 32,30%, а 1934 г. 7,41%.
3. У другој пекарници — 1932 године 27,58%, а 1934 г. 26,67%.
4. У једној пивари — 1932 године 37,86%, а 1934 године 27,77%.
5. У једном стоваришту пива — 1932 године 45%, а 1934 године 21,43%.
6. У једном хотелу — 1932 године 53,85%, а 1934 године 27,27%.
7. У једној мануфактурној радњи — 1932 године 46,78%, а 1934 године 28,13%.
8. У једном бродарском друштву — 1932 године 69,18%, а 1934 године 48,18%.
9. У једној столарској радионици — 1932 године 65,05%, а 1934 године 12,90%.
10. У једној штампарији — 1932 године 87,51%, а 1934 године 92,45%.
11. У једној ливници — 1932 године 16,67%, а 1934 године 20%.
12. У једној радионици шешира — 1932 године 36,36%, а 1934 године 31,25%.
13. У једној браварској радионици — 1932 године 38,23%, а 1934 године 3,45%.
14. У једном предузећу за градњу мостова — 1932 године 30,43%, а 1934 године 25,64%.
15. У једној фабрици тканина и гајтана — 1932 године 13,27%, а 1934 године 16,55%.
16. У једној фабрици трикотаже — 1932 године 20,41%, а 1934 године 10,57%.
17. У једној фабрици кожа — 1932 године 37,35%, а 1934 године 34,38%, а од ових ни један изнад 48.— динара.
18. У једној фабрици обуће — 1932 године 50,44%, а 1934 године 28,33%.

Нагло опадање надница

Као што се види, број радника са надницом изнад 40.— динара опао је, и то врло знатно, готово у свима горе наведеним предузећима. Изузетак чини само штампарија, где се наднице одржавају захваљујући јакој организацији и солидарности графичких радника. Исто тако чине незнатан изузетак једна ливница и једна фабрика тканина и гајтана. Али, не треба заборавити да је ту уопште број радника са надницом изнад 40.— динара врло мали, јер у лив-

ници износи свега 20%, а у фабрици тканина 16,55%. У истој пак ливници уопштен је невероватан проценат од 56% „шерта“, са надницом до највише 8.— динара.

У најнижу радничку надницу, испод 8.— динара дневно, долазе редовно шерти, а и требали би да буду само шерти. Међутим, сала ту има и читава маса одраслих радника. Према статистици, са надницом испод 8.— динара било је уопштено равно 17.174 радника у добу од 19 до 52 године старости и још неколико стотина изнад 52 године старости!

У вези са палом надница је и све веће уопштеност жена у индустрији, јер је женска радна снага знатно јевтинија од мушке.

У односу запослених жена и мушкараца, са надницом од 8 до 9.60 динара има 58,11% жена, са надницом до 11.60 динара 64,96% жена, са надницом до 14.58 динара 12% жена, са надницом до 16.80 динара 52,53% жена. Из овога се најбоље види, да се женама најчешће плаћа надница која се креће од 8 до свега 16.80 динара дневно.

Поред овако малих надница, све чешћи су случајеви закидања зарађених надница. Београдска Радничка комора у своме извештају за шест месеци ове године износи, да се код ње 2.648 радника жалило на закинуте наднице у износу од 2.006.641.— динара, од чега је она успела да наплати свега динара 603.532.—, дакле свега нешто више од једне четвртине.

Исто тако појавила се пракса, да се, обично преко новинских огласа, траже радници, а нарочито намештеници „на пробу“. Ти људи раде чак и месец дана потпуно бесплатно, а онда бивају отпуштени као „неспособни“, док се на њихова места уопштеност нови бесплатни намештеници, узети такође „на пробу“.

Пред Радничком комором у Земуну био је један спор, где је послодавац — индустријалац тврдио, да се са својом радницом (испод 14 година) погодио, после четворомесечне бесплатне пробе, да ради са дневницом од 40 пара дневно!

Најчешћи су случајеви, када се од радника — намештеника, да би добио уопштеност, тражи још да унесе извесну суму новца, као кавчију, или гаранцију. Редовно се ту ради о предузећима, која би живела тачно толико, колико би дотицао унесен новца.

Наднице и намирнице

Истина је, да нису пале само радничке наднице, него и цене намирница. Тај пад намирница ипак није у стању да изравна пад радничких надница. У ствари, знатан је био само пад пољопривредних производа, а не и индустријских производа. Пад цена од јануара 1933 до јануара 1934 године био је: за производе које сељак продаје од 98 на 68 поена (у злату), а за потребе које сељак купује од 140 на 160 поена.

Наднице и плате пале су испод цена животних намирница. Од децембра 1930 до децембра 1933 године разлика је у платама за 20,63%, а у ценама месечних трошкова за 18,61%. У индустрији плате су пале за 24,28%, а цене животних потреба за 18,61%. У јавно-корисним предузећима разлика износи на платама 20,50%, а на ценама животних потреба 18,61%.

Реалне наднице и плате су данас мање него што су биле 1930 године. То значи да за своју надницу и плату радници и намештеници нису данас у стању да набаве оне животне намирнице, које су могли да набаве 1930 године.

Падом надница и плата радници и намештеници постају неспособни као купци намирница, у које спадају како аграрни, тако и индустријски производи. Према евиденцији Средишњег уреда за осигурање радника, радничке наднице износило су у Југославији 1930 године преко пет милијарди динара годишње, а 1933 године свега нешто преко једне и по милијарде динара.



WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У овоме лежи она општа штета, која има јаке реперкусије на цео наш привредни живот, јер је, према 1930 години, у прошлој години изостала из промета сума од равно три и по милијарде динара, која би иначе била свакако ушла у оптицај, кад се узме да ни 1930 године радник није био способан за штедњу и умртвљавање капитала.

Последице оскудице

Оскудица, коју због данашње ниске наднице радник и његова породица морају да трпе у исхрани и осталим основним потребама, није ствар која погађа само радника и његову породицу. Њене реперкусије, напротив, могу имати и имају карактер општег значаја. Оне дејствују на првом месту на опадање животне способности.

Смртност је у Београду у раздобљу 1927—1929 године износила уопште 15, а код деце 18 на 1000. Смртност је код деце прекорачила прираштај за 4,3. Нарочито у туберкулози Београд носи рекорд. Године 1929 умирало је у Београду од туберкулозе 352 лица на 1000.

„Ниске радничке наднице, вели г. Крекић, су основни узрок за уношење деморализације у радничке и намештеничке породице”.

„Однос између родитеља и деце у толико пре и у толико више бива поремећен када и малолетна деца, којима је потребан топао родитељски загрљај, због ниске наднице родитеља, морају да иду у надницу. Закон је рекао да деца испод 14 година не смеју бити узимана у привреду. Али је стварност друкчија. Хиљаде и хиљаде радничке деце улазе у радове већ у десетој години, па и раније. Она почињу да зарађују. Она се, видећи своју зараду на рукама, почињу да осећају „самостална”. Родитељи, ако би и могли да им даду неко васпитање, губе над њима сваку власт. Између деце која зарађују и родитеља настаје, готово у правилу, непријатељски однос. Деца имају један правилан осећај да су родитељи дужни да их хране. Родитељи, међутим, траже да деца зарађени новац уносе у кућу. Много и много је жалосних случајева, да су родитељи, због спора око децејег зарађеног новца, истерали своју рођену децу из куће, и препустили их улици.”

„Бадава се у јавности нашој диже повика противу упослења жене и тумачи да би незапослености нестало онога часа када би се жена повукла на „своје место”, у кућу, „за шпорет”. Хиљаде и хиљаде жена које данас кулuche у индустрији ни саме не желе ништа друго. У деведесет и девет од сто случајева жени је идеал да не напушта домаће огњиште, да се посвети деци. Али када ни зарада мужа, ни додаток који зарађивањем својим у кућу донесу чак и малолетна деца, не могу да повежу крај с крајем, онда ни женама, мајкама, не остаје ништа друго него да се отисну у надницу, ма колико им тешко падало што морају да напусте кућу и децу.”

Радничке наднице и намештеничке плате пале су данас већ тако дубоко, да ни колективна зарада мужа, жене и упослене деце, не износи толико колико би потребно било за издржавање једне породице; а морала би, међутим, надница самога радника да буде већа него што износи колективна зарада целе породице!”

Приходи београдске радничке породице

Београд (стари агар) има 238.775 становника. Домаћинства има 59.720. Ово значи, да се свако домаћинство, односно породица, састоји просечно од 4 члана. Међутим, привредно активних становника Београда има 115.000. Ово значи, да у Београду не постоји више нормално стање, т.ј. да се породица издржава од рада и прихода једног њеног члана (хранитеља породице), него, да би се породица из-

држала, бар два њена члана морају бити запослена.

Да видимо сада колики су просечни приходи једног београдског радника, а према надницама које се у Београду ефективно исплаћују, на основу надничких разреда Средишњег уреда за осигурање радника, рачунајући просечно месечно 25 надница (одбијају се недеље и празници). Изостављамо I наднични разред, под претпоставком да су у њему запослени само шегрти, који не издржавају породицу, а обично имају ста и храну у природи.

Разред	Месечни приходи	Број радника
II	240.— дин.	118
III	290.— ”	1.053
IV	350.— ”	2.740
V	420.— ”	8.521
VI	500.— ”	6.653
VII	600.— ”	4.698
VIII	720.— ”	6.746
IX	850.— ”	9.191
X	600.— ”	7.267
XI	1.200.— ”	4.057
XII	изнад 1.200.— ”	12.362

У чланку „Основне потребе, приходи и исхрана Београђана” у „Београдским Општинским Новинама” бр. 9 ове године, ми смо исцрпно расправили питање минимума egzистенције у Београду. Из тога излази да је месечни минимум потребан за породицу од 4 члана: 1 чиновничку — 2.742,66 динара месечно; 2 радничку 1.621,21 динара месечно.

Међутим, према горњој табели ефективних прихода видимо, да од 63.386 регистрованих радника код Београдског окружног уреда само 12.362 имају приход изнад 1.200.— динара месечно, а то су они, који с муком могу да издржавају породицу од 4 члана. Остатак од 51.024 радника није у стању да издржава породицу, бар не онако како је најосновније потребно да би се испунили најнужнији услови хигијенске исхране, стана и здравља.

Као минимум egzистенције за просечног појединца самца потребно је у Београду месечно 944,32 динара, а за радника самца 639,88 динара. Па ипак, 23.783 београдских радника немају ни тај самачки минимум, те нису у стању да издржавају ни сами себе, а камо ли породицу.

Па чак и под претпоставком да у једној београдској радничкој или намештеничкој породици од 4 члана два члана раде, има 30.529 радника из првих осам надничних разреда, који ни тада нису у могућности да задовољавају основне потребе породице.

Горње чињенице, основане на податцима (већином званичним) из одличне студије нашег истакнутог социјалног радника и писца г. Богдана Крекића одлучно захтевају, да се питању радничких надница и намештеничких плата поклони најозбиљнија пажња, у интересу наше социјалне политике, наше приреде и нашег народног здравља.

ПОЗНАВАЊЕ ЗАКОНА

Г. Владислав Максимовић, виши саветник Министарства саобраћаја (Поштанска управа) спремно је за штампу друго, допуњено издавање своје књиге „Познавање закона”. Садржина ће књиге бити ова: Устав, Закон о посл. реду у Народној скупштини, уређењу Врховне држ. управе, држављанству, банској управи, штампи, осигурању радника, непосредно; Закон о Државном савету и упр. судовима, Главној контроли, кривични закон, закон о суд. крив. пост., општем управ. поступку, грађански и закон о судском поступку у грађ. парницама.

Садржина је изложена лаким стилем. Уз текст су дати и потребни коментари, као и практични примери. Погодно за сваког, ко жели да се упозна са законским прописима, а нарочито за градске чиновнике.

Књига ће бити штампана ћирилицом, а коштаће 40 динара.

А. Б. Х.

Комуналне вести и белешке

СРЕДИШЊИ УРЕД ЗА ОСИГУРАЊЕ РАДНИКА ДАЈЕ ЗАЈМОВЕ ГРАДСКИМ ОПШТИНАМА ЗА ЈАВНЕ РАДОВЕ

Ценећи велики значај јавних радова по незапослено радништво, Средишњи уреда за осигурање радника одлучио је, да од расположиве готовине из главничног покрића рента гране осигурања за случај несреће, ставља сваке године 35% на располагање бановинским, градским и сеоским самоуправама у виду јевтиних дугорочних хипотекарних зајмова.

Зајмове самоуправама Средишњи уред даваће искључиво за извођење опште корисних радова као: подизања социјалних и здравствених установа, водовода, канализације, електрификације, подизања болница, јевтиних народних станова, школа, путева, мелиорације земљишта и слично. Ови зајмови били би хипотекарни, те би се имали осигурати укњижбом на некретнине на првом месту, а као гарантна подлога за тачну исплату ануитета имали би служити прирези и приходи дотичних самоуправних тела.

С обзиром на тешке прилике на новчаним тржиштима и ниски каматњак од 8—9%, који мисли Средишњи уред увести, има изгледа на пун успех ових зајмова због подизања опште привредне делатности у земљи и смањења незапослености.

Средишњи уред, због слабог финансијског стања социјалног осигурања, своди за сада своје властите инвестиције на најнужније потребе, па ће тако износ који ће Средишњи уред моћи сваке године ставити на располагање самоуправним јавним телима у виду дугорочних хипотекарних зајмова износити око 20.000.000 динара. Кад се у живот проведе још и грана осигурања за случај изнемоглости, старости и смрти (радничко пензионо осигурање), тај ће износ достигати годишње дупло више.

Правилник о раздобија зајмова већ је израђен, а емисији зајмова приступи се почетком 1935 године. Заинтересоване градске општине могу се молбама већ сада обраћати Средишњем уреду ради поделовања тих зајмова.

Овим својим поступком Средишњи уред уистини одговориће оном најважнијем свом задатку, а то је да прикупљени резервни новац у социјалном осигурању понова послужи што интензивнијем привредном животу и да се најкраћим и најјевтинијим путем опет врати самој привреди.

ИЗЛОЖБА О УРБАНИСТИЧКО-ТЕХНИЧКОМ РАЗВИТКУ КРАГУЈЕВЦА

Приликом VIII конгреса Савеза градова у Крагујевцу, Општина града Крагујевца приредила је изложбу општинских техничких радова на уређењу и унапређењу града Крагујевца.

На овој изложби, која је била смештена у новом Ватрогасном дому, били се изложени, између осталих, и ови радови:

1) Нов регулациони план града Крагујевца у размери 1:2.500, један план града Крагујевца у размери 1:500, графикон пораста насеља у граду Крагујевцу од 1868 до 1934 године и детаљни планови будуће регулације града Крагујевца.

2) Нов градски водовод, који је у изради, и чија ће изградња коштати преко 60.000.000 динара. Цртежи изгледа будуће водожаје, детаљи бетонске бране, цртежи инсталација за пречишћавање воде, резервоар на Ђави, разводна градска мрежа и 14 снимака радова на подизању врло интересантне водожаје у селу Groшници.

3) Нова градска електрична мрежа, дуга 40 километара, графикон потрошње струје, пораст количине претплатника, ценовник струје, по којему се врши продаја исте.

4) Цртежи паркова и скерова, и то: Парк у Шумарици, парк на имању задужбине Андрејевића, „горњи парк“, и скверови код „споменика палим Шумадинцима“, и код „начелства“.

5) Графикон радова на изради нове и оправци постојеће калдрме.

6) Цртежи нове, врло савремене, школске зграде са 8 учионица.

7) Цртежи зграде Друштва милосрђа.

8) Цртежи регулације реке Лепенице са подизањем бетонског кеја.

9) Цртежи нове зграде Ватрогасног дома.

10) Цртежи нове градске тржнице.

11) Пројекат новог Општинског дома.

12) 7 комада типова радничких станова, по којима се у великом броју већ израђују радничке зграде у Крагујевцу.

13) Графикон грађевинске делатности у граду Крагујевцу.

14) Пројект новог задружног дома за млекарску задругу у Крагујевцу.

15) Снимци новог Крагујевца.

16) Модели „Споменика палим Шумадинцима“.

17) Камене коцке, које се употребљавају на калдрмисање улица у граду Крагујевцу и т. д.

Претседницима југословенских градова, који су са великим интересовањем разгледали ову лепу изложбу, давао је детаљна стручна упутства г. др. Раде Милосављевић, један од наших најбољих млађих градских архитеката.

ПРЕНОС ПОСЛОВА ОПШТЕ УПРАВЕ НА ГРАДОВЕ

До ступања на снагу Закона о градским општинама било је у нашој држави градова који су вршили све послове опште управе из надлежности првостепених власти, те на њихову подручју нису средска начелства имала никакву стварну надлежност, и градова у којима су све послове опште управе из надлежности првостепених власти вршила средска начелства. Градови прве групе, који су били искључиви носиоци првостепене опште управне власти на својој територији налазили су се на бившем подручју Словеније, Хрватске, Славоније, Војводине, Босне и Херцеговине, а градови друге групе на бившем подручју Србије, Црне Горе и Далмације, али у више случајева и на подручјима прве групе (нарочито у Словенији, Босни и Херцеговини) било је много градова који су спадали у другу групу.

Нови Закони о општинама и градским општинама увелико су изменили раније стање. Велики број градова (вароши) друге групе задржао је, у погледу послова опште управе, свој ранији положај. То су градови (вароши) на које се примењује Закон о општинама од 14 августа 1933 год. Од градова који спадају под Закон о градским општинама од 25 јула 1934 год има их из прве групе 35, а из друге 39. Градови прве групе немају, по Новом Закону, више да врше све послове опште управе из надлежности првостепених власти, него је круг тих послова редуциран на послове набројене таксативно у ставу 2 § 89 Закона о градским општинама (тачка 1—5). Остали послови опште управе из надлежности првостепених власти треба да буду, у року прописаном у § 14 З. Г. О., пренесени на средска начелнике. Према



томе градови прве групе престају да буду носиоци првостепене опште управне власти. Насупрот, градовима друге групе, у колико спадају под Закон о градским општинама, знатно је проширен досадашњи делокруг, јер и они имају да врше све послове набројене у т. 1—5 става 2 § 89 З. Г. О., које су до сада на њиховој територији вршила среска начелства. У том погледу, дакле, нема више никакве начелне разлике између градова прве и друге групе, у колико спадају под Закон о градским општинама.

Међутим, у пракси ће, барем за прво време, тешко доћи до потпуног изједначања. Сам законодавац имао је у виду да не би био згодан, ни потребан потпун прекид са ранијим стањем, па је зато, у ставу 3 § 89 овластио Министра унутрашњих послова да може, у споразуму са ресорним министрима, уредбом преносити у надлежност градова и друге послове опште управе, дакле преко облигаторног минимума послова из става 2 § 89. Нема сумње да ће градови прве групе хтети да се у што већој мери користе том законском одредбом и да ће тражити да се у њиховој надлежности остави што већи део послова који би се иначе, у смислу § 149 З. Г. О., морали најдаље до 23 марта 1935 год. пренети на среске начелнике. Колико се досад могло утврдити, највећи интерес у том погледу влада код градова за послове по Закону о радњама, а и сами привредни кругови градског становништва желе да ти послови остану у надлежности градова. Градови имају своје извежбано и искусно чиновништво, које је у току година постигло сву потребну праксу и рутину у тим пословима, а што је можда још важније, оно познаје у танчине све привредне и остале прилике у граду које долазе у обзир код решавања послова по Закону о радњама. Зато градски службеници дају много већу гаранцију за ваљан и успешан рад у тим пословима него службеници среских начелстава, који се често мењају те тако, ни уз најбољу вољу, немају прилике да довољно упознају све привредне, социјалне и остале прилике градског становништва.

Поред послова по Закону о радњама има и других послова који би могли остати у надлежности градова прве групе, јер су неки од њих много мање важни него послови набројени у ставу 2 § 89. То су нарочито послови верских заједница, патронатски и задужбински послови, поступак по прописима о водном праву, послови школског референта (школског надзорника), решавање спорова о чланству, поступак по Закону о личним именима, поступак код промене вере, надзор над вођењем матичних књига итд. итд.

Како ће на једној страни градови прве групе вероватно ићи за тим да прошире свој делокруг преко минимума одређеног у ставу 2 § 89, тако ће се на другој страни градови друге групе зацело највећим делом задовољити тим минимумом, јер им и он сам намеће знатне нове финансијске жртве. Ипак ће без сумње и неки градови друге групе, нарочито већи, тражити проширење тога минималног, облигаторног законског делокруга, и то барем на неке од поменутих послова, нарочито на послове по закону о радњама.

Водећи рачуна о свему томе, Савез градова, као врховни комунални форум наше Краљевине, на својој редовној главној скупштини, одржаној 9 децембра 1934 г. у Крагујевцу, међу осталим резолуцијама донео је и ову:

„Како градови који су до сада вршили послове опште управних власти првог степена имају у тим пословима сву потребну праксу и рутину, те дају гаранцију да ће, својим сталним и извежбаним чиновничким кадром, и у будуће те послове барем онако успешно вршити као и среска начелства, чији чиновници се често мењају, те не могу потанко да упознају прилике у дотичном граду, Савез градова моли Краљевску Владу, да би, користећи се

правом које јој даје Закон о градским општинама, оставила у надлежности поменутих градова, у колико то буду тражили, све послове опште управних власти првог степена, а осталим градовима који то буду желели да би проширила надлежност у пословима опште управе и преко оног минимума што им га даје сам Закон.”

Ова резолуција, која води једнако рачуна о градовима прве и друге групе и о њиховим засебним приликама, поднесена је већ Краљевској Влади, односно појединим ресорним Министрима. Како је већ истекла половина рока у којем треба да буду однесени послови опште управе из надлежних првостепених власти пренесени са градских поглаварстава на среска начелства и обрнуто, претседништво Савеза градова скренуло је пажњу градовима на ту околност, са упутством да они градови који желе проширити свој делокруг у поменутих пословима преко минимума одређеног у ставу 2 § 89 Закона о општинама што пре поднесу Министарству унутрашњих послова путем надлежне Краљевске банке управе образложену претставку, на основу нарочите одлуке градског већа.

Примећујемо да ће ово питање имати нарочиту важност код израде службеничког статута из § 100 Закона о градским општинама и уредбе о организацији градског поглаварства (§ 148), јер од већег или мањег круга послова опште управе зависи, нарочито у већим градовима, и број системизованих службеничких места у појединим струкама, а и број и организација појединих одељења односно отсека и реферата градског поглаварства.

ИСКЉУЧИВО НАЦИОНАЛНА ИМЕНА МЕСТА У БУГАРСКОЈ

Бугарска је донела начелну одлуку да замени другим — имена свих оних градских насеља за која су се из времена туђинске власти задржала туђа имена (поглавито турска).

Сада министар унутрашњих послова спрема уредбу о извођењу ове одлуке.

Већина места, која су у досадашњој службеној терминологији била задржала своја туђа имена, добиће своја историјска бугарска имена. Неколико насеља основаних за време туђег господства која тих имена немају, добиће нова имена. Укупно ће се изменити имена око 2000 градова и вароши.

Тим поводом нека је допуштена напомена да ми Југословени, као најближи суседи и сродници Бугара, небисмо требали да употребљујемо туђа имена за извесне градове који су од вајкада имали своја бугарска имена и која Бугари никад другим именима нису ни називали. Тако бисмо требали да се одвикнемо да говоримо и пишемо „Рушчук” уместо Русе и „Плевна” уместо Плевен.

БОРБА АТИНЕ СА СКУПОЋОМ

Општинска управа града Атине решила је да предузме читав низ мера ради спречавања подизања цена појединих животних намирница које су од основне важности за шире слојеве народа.

Решено је да се обрати нарочита пажња на цене ових производа: хлеба, сушеног поврћа, пиринча, уља, дрва и угља.

АКЦИЈА ЗА СИРОТИЊСКЕ СТАНОВЕ

Град Елбинг у Немачкој отпочео је ових дана са применом плана за грађење 400 јевтених станбених зграда за сиромашне слојеве свога грађанства.

ОМЛАДИНСКА ГОСТИОНИЦА

Град Мариенвердер у Немачкој откупио је једну бившу коњичку касарну и реновирао је као омладинску гостионицу, у којој ће имати здраво преноћиште ђаци — излетници, незапослени млади радници и други омладинци до 20 године старости.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

СТРОГЕ МЕРЕ ПРОТИВ ДИЗАЊА ЦЕНА НАМИРНИЦАМА У НЕМАЧКОЈ

На основу упутстава која је издао нови државни комесар за цене (уједно претседник општине града Лајпцига) а која су за Пруску још проширена једним строгим расписом министра-претседника г. Геинга немачке градске управе предузимају веома строге мере у интересу сузбијања сваког повећања цена животним намирницама.

Тако је због неоправданог повишења цена (односно нетачног мерења) затворено, у току прошлог месеца које месарница које хлебарница и др.: У Бреслави 14, у Франкфурту н/М. 21, у ХанOVERу 19, у Келну 11, у Хали 17 итд. итд.

ДУХ И НАЧЕЛА ОПШТИНСКЕ НОВИНАРСКО-ПРОПАГАНДНЕ СЛУЖБЕ У НЕМАЧКИМ ГРАДОВИМА

„Што непосреднији додир између претседника општине и грађанства.“ — „Свака пропаганда мора да је стваралачка.“ — „Новинарско-обавештајно одељење мора да буде потчињено непосредно претседнику, без бирократских посредништава и спорова око надлежности.“

Стање у Немачкој, засновано 30 јануара 1933 године, доласком на власт г. Адолфа Хитлера, а, ако хоћете, нарочито стање засновано у лето ове године, смрћу маршала Хинденбурга и доласком г. Хитлера и за државног поглавара, имало је битног утицаја и на уређење немачких општинских управа.

Стога мислимо да није без интереса, ако се укратко осврнемо на гледиште владајуће национал-социјалистичке странке на једно веома важно поље савремене комуналне политике — на новинарско-обавештајну службу кроз градске отсеке за штампу и културну пропаганду.

О тој теми пише у једном од последњих бројева главног органа национал-социјалистичке странке (берлинско издање) виши градски саветник др. Бестехорн из Потсдама.

„У национал-социјалистичкој држави, вели г. др. Бестехорн, која се оснива на начелу вођства („фирер-принцип“), како држава, тако и општина и свака већа заједница уопште, морају да имају посебан, гибак и добро саздан орган који ће вазда обезбедити што ужи контакт између вође те заједнице и грађанства.

„У градским управама тај задатак припада Градском одељењу за новинарско-обавештајну и културну пропаганду. Она има два битна задатка: с једне стране задатак да правилно и благовремено обавештава грађанство о мерама и намерама градске управе, а с друге стране прикупљање података из гласова штампе, јавних говора и других енунцијација, који подаци могу да послуже градској управи као основ за оцену жеља и расположења грађанства у појединим комуналним питањима.

Овим поводом да напоменемо да сви већи немачки градови имају своје властите листове и часописе, који се уређују у градском новинарско-обавештајним одељењима.

Г. др. Бестехорн у даљем току свога чланка истиче колико је важан значај новинарско-обавештај-

ног одељења за одржавање поверења које грађанство има у свога претседника и за правилно разумевање свих његових мера.

„Оно што се овде тражи у малом, каже између осталог др. Бестехорн, јесте исти циљ који је за целу државу остварен путем Министарства за пропаганду, које је потстретством штампе и радија успело да створи непосредну везу између вођства државе и грађанства, везу и додир какве још пре неколико година нисмо могли ни да замислимо.

„Стога од сваког градског новинарско-обавештајног одељења морамо тражити да по истим начелима оствари што тешњи додир између претседника општине и грађанства. Само онај који тим путем стварно доминира становништвом, може са успехом и са задовољством да управља градским пословима и само ће таквом управљачу сво грађанство вазда одобравати. Према томе, Градски обавештајни отсек има уједно и значајан васпитно-културни задатак.

„Добар управљач знаће да користи свој обавештајни отсек у смислу припремања ширих слојева за остварење каквог замашног будућег програма рада, подесном, тактички и спретно вођеном пропагандом према речима које је на последњем конгресу странке изговорио министар за пропаганду, „свака пропаганда мора бити уистину стваралачка и према томе не може бити производ бирократских метода“.

„И најбољи претседник општине мораће се често наћи усамљен са својим нацртима и намерама, ако има да се бори са одвећ великим тешкоћама због тога што грађанство повереног му града не разуме те намере и нацрте. У томе мора да се поузда у првом реду, ако не и искључиво у свој новинарско-обавештајни отсек.

„С друге стране, градски новинарско-обавештајни отсек мора да је вазда лако приступачан претставницима дневне штампе. Несме ту бити разних бирократских „надлежности“ и „ненадлежности“, од којих смо у том погледу толико патили у прошлости. Ако поглавар општине жели да штампа буде оно што треба да буде — посредник између народа и његових управљача, морају да отпадне све бирократске границе и преграде између власти и новинарско-обавештајне службе. Између Градског обавештајног одељења и дневне штампе морају да постоје сталан додир и узајамно поверење. Тада исправна штампа више неће чинити тешкоћа и неприлика управи добронамерним али нетачним узбудљивим вестима из области комуналне политике.“

„Важно је вазда водити рачуна о томе, да дневна штампа мора да буде актуелна и да се од ње не може тражити да са вољом извештава о одлукама које су пале и постале извршне још пре неколико дана!“

„Што се административно-техничке стране тиче, то из свега овог излазе да Градско новинарско-обавештајно одељење, односно његов шеф, мора бити потчињен непосредно претседнику општине, без посредника и без опасности по компликоване „спорове око надлежности“ и „редовне службене путеве“. Само ће тако да се одржи јединство линије у раду...“

Као што видимо из ових одломака, ни у садашњој Немачкој не гледају на градску новинарско-обавештајну службу другојачим очима него у осталим градовима западних држава, чије се државно уређење иначе разликује од национал-социјалистичког.

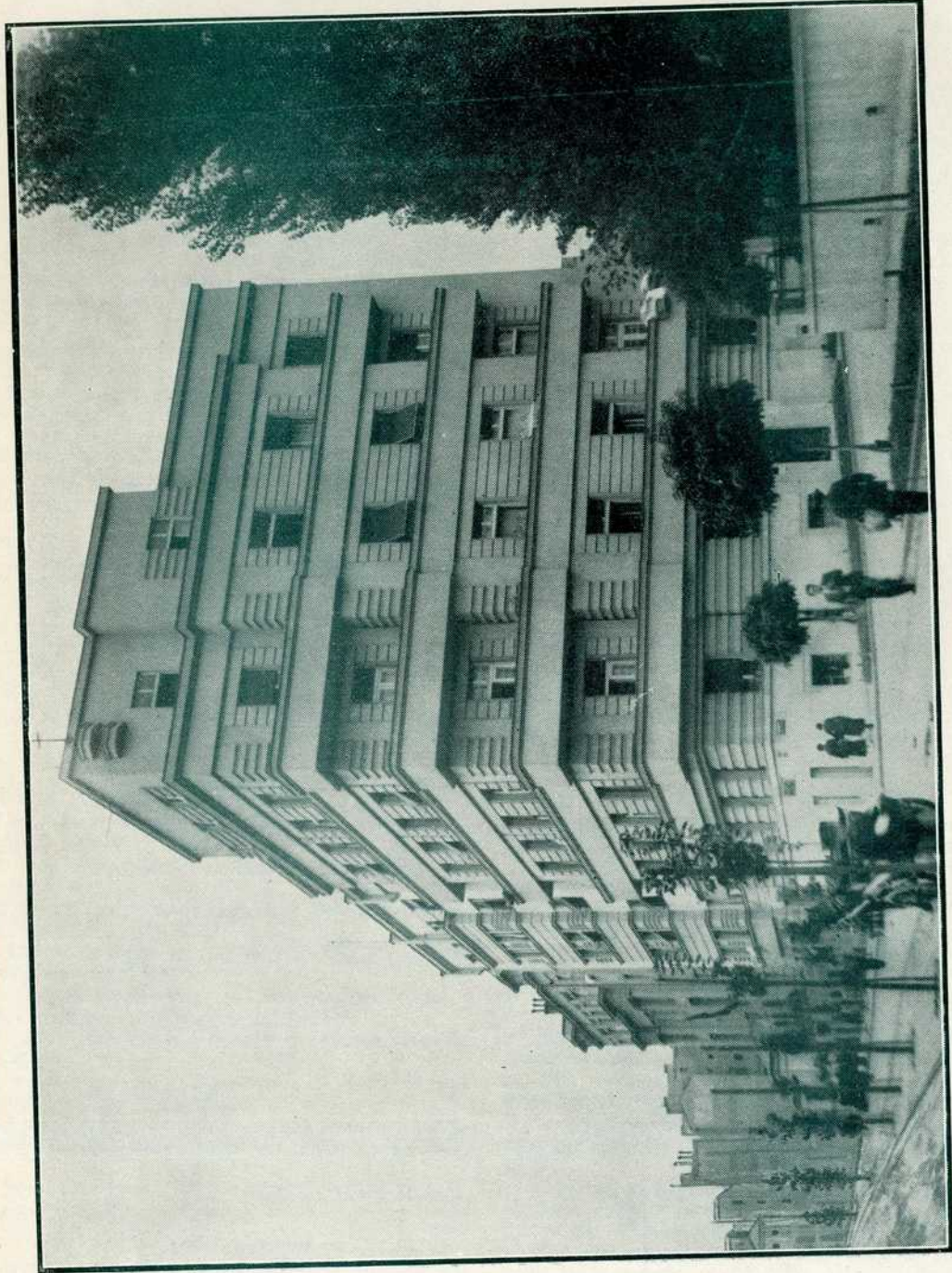
М. О.



WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТ БЕОГРАД

НОВИ БЕОГРАД — БЕОГРАД D'AUJOURD'HUI



Угао Краљевог Трга и улице Браће Југовића
Un coin de la rue Jougovitch

(Из фото-архива Одељка за штампу, пропаганду и туризам О. г. Београда.)
(Photo-archivé du Bureau communal de la presse de Beograd.)

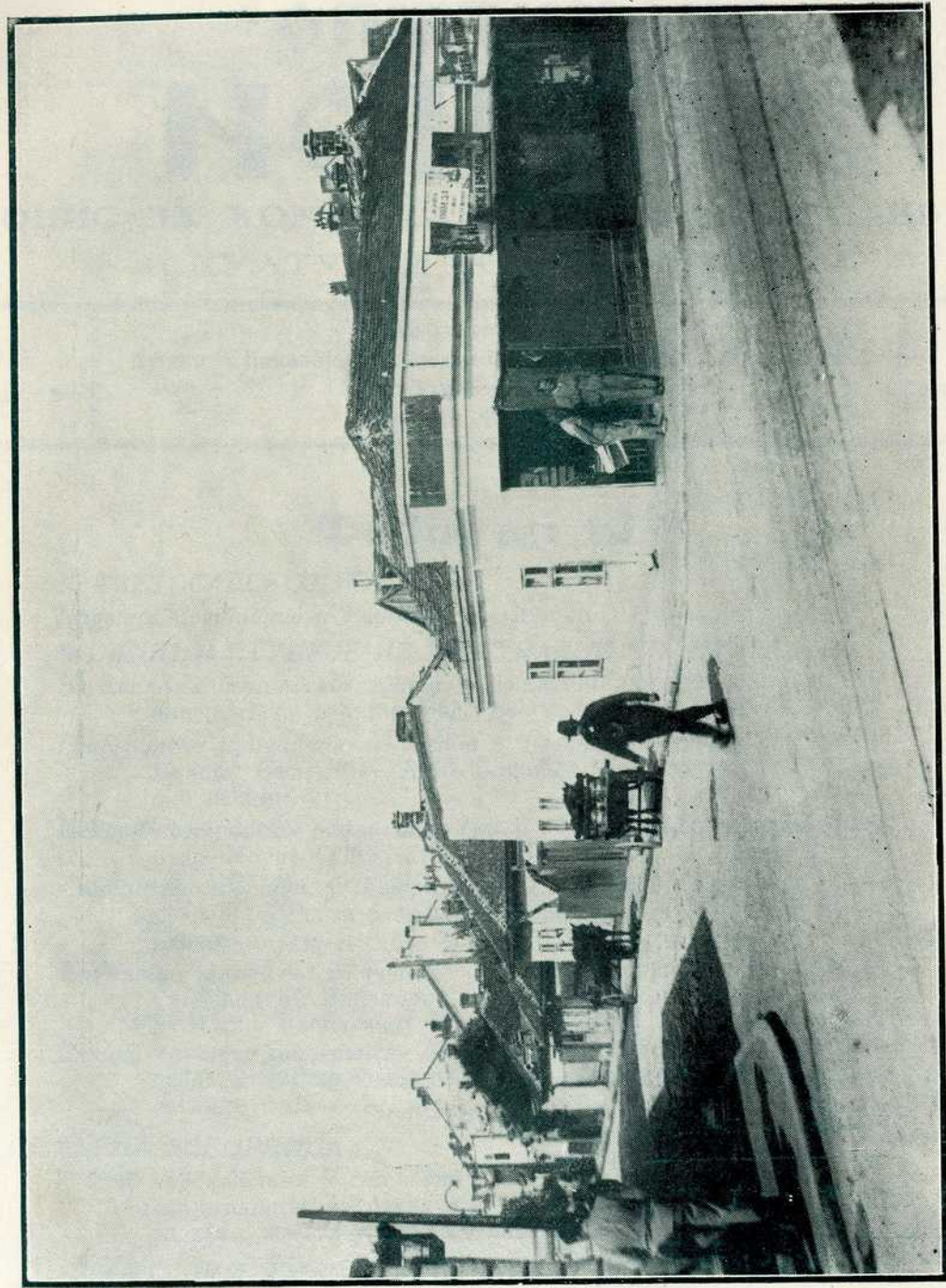
К
над 4
у сви
само
дући
радни
ливни
треба
надни



WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

СТАРИ БЕОГРАД — ANCIEN BEOGRAD



Угао улице Цара Николе II и Мутапове
Coin de la rue Tzar Nicolas et de la rue Moutape

(Из фото-архива Одељка за штампу, пропаганду и туризам О. г. Београда.)

(Photo-archiv du Bureau communal de la presse de Beograd.)